Педагогічний репертуар мистецьких шкіл Слобожанщини

ОБЛАСНИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ
КУЛЬТОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

ЕТЮДИ

**навчальний посібник
для учнів класу баяна/акордеона
мистецьких шкіл
частина друга**

Харків 2022

ОБЛАСНИЙ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ КУЛЬТОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

ЕТЮДИ

навчальний посібник для учнів класу баяна/акордеона мистецьких шкіл частина друга

Харків 2022

УДК 786.8.087.5(075.8)
ББК 85.954.7-058.2Я73-1
Г 65

Схвалено Методичною радою
обласного навчально-методичного
центру підвищення кваліфікації
працівників культосвітніх закладів

Етюди для готово-виборного баяна/акордеона мистецьких шкіл
Навчальний посібник для учнів мистецьких шкіл. /Харків : ОНМЦПК, 2022.88 с. друге видання/

Укладач

Гончаров О. І. — старший викладач кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури

Рецензенти

Снєдков І. І. — професор, завідувач кафедри народних інструментів України Харківського національного університету мистецтв імені І.П. Котляревського, заслужений діяч мистецтв України

Шемет Л. В. — доцент кафедри народних інструментів Харківської державної академії культури, кандидат педагогічних наук

Друга частина навчального посібника (перша частина вийшла в лютому 2021 року) – **етюди для готово-виборного баяна/ акордеона** – містить 93 етюди на різні види виконавської техніки та методичні рекомендації, що тільки починають знайомство з готово-виборним баяном/акордеоном і потребують відповідного технічного репертуару для набуття певних навичок володіння готово-виборною клавіатурою, їх закріплення і подальшого розвитку з урахуванням поступового ускладнення музичного матеріалу.

Відповідальна за випуск: Самоварова Т.М.

©Гончаров О.І.
© ОНМЦПК ♪♪♪

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА			3
1.	А. Гумберт	Етюд до-мажор	11
2.	А. Ніколаєв	Етюд ля-мінор	11
3.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	12
4.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	12
5.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	13
6.	Ж. Арман	Етюд до-мажор	13
7.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	13
8.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	14
9.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	14
10.	О. Гончаров	Етюд до-мажор	15
11.	О. Гончаров	Етюд до-мажор	15
12.	О. Гончаров	Етюд до-мажор	16
13.	Б. Барток	Етюд до-мажор	16
14.	Г. Вольфарт	Етюд ля-мінор	16
15.	Л. Шитте	Етюд ля-мінор	17
16.	Л. Шитте	Етюд фа-мажор	17
17.	О. Гедіке	Етюд до-мажор	18
18.	Н. Бачинська	Етюд фа-мажор	19
19.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	20
20.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	20
21.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	21
22.	І. Беркович	Етюд до-мажор	21
23.	К. Черні	Етюд до-мажор	22
24.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	22

25.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	23
26.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	23
27.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	24
28.	Л. Карпенко	Етюд до-мажор	24
29.	Л. Карпенко	Етюд ре-мінор	25
30.	Г. Бертіні	Етюд до-мажор	26
31.	Ж. Дювернуа	Етюд фа-мажор	27
32.	Ж. Дювернуа	Етюд до-мажор	28
33.	Ж. Дювернуа	Етюд ре-мажор	29
34.	К. Гурлітт	Етюд до-мажор	30
35.	К. Гурлітт	Етюд до-мажор	31
36.	Ж. Дювернуа	Етюд до-мажор	32
37.	Ж. Дювернуа	Етюд до-мажор	32
38.	Ж. Дювернуа	Етюд до-мажор	34
39.	Ж. Дювернуа	Етюд ля-мажор	35
40.	Ж. Дювернуа	Етюд сі-бемоль мажор	36
41.	Ж. Дювернуа	Етюд ре-мажор	37
42.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	38
43.	К. Черні	Етюд до-мажор	38
44.	К. Гурлітт	Етюд до-мажор	39
45.	К. Гурлітт	Етюд до-мажор	40
46.	К. Черні	Етюд до-мажор	41
47.	Л. Карпенко	Етюд ре-мінор	41
48.	Е. Хорнеман	Етюд соль-мажор	42
49.	Г. Беренс	Етюд фа-мажор	43
50.	Ф. Бургмюллер	Етюд ля-мінор	44

51.	А. Жилінскис	Етюд соль-мажор	45
52.	Л. Карпенко	Етюд соль-мажор	45
53.	О. Гедіке	Етюд до-мажор	46
54.	Д. Адамс	Етюд до-мажор	47
55.	Д. Адамс	Етюд до-мажор	48
56.	Д. Адамс	Етюд до-мажор	49
57.	К. Гурлітт	Етюд до-мажор	49
58.	К. Черні	Етюд ре-мажор	51
59.	О. Гедіке	Етюд соль-мажор	51
60.	А. Жилінскис	Етюд до-мажор	52
61.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	53
62.	Г. Лемон	Етюд до-мажор	53
63.	Г. Лемон	Етюд до-мажор	54
64.	Л. Карпенко	Етюд мі-мінор	55
65.	Л. Карпенко	Етюд ре-мінор	55
66.	Л. Карпенко	Етюд соль-мажор	56
67.	Л. Карпенко	Етюд мі-бемоль мажор	57
68.	Л. Карпенко	Етюд соль-мінор	58
69	Л. Карпенко	Етюд мі-бемоль мажор	59
70.	Г. Беренс	Етюд до-мажор	60
71.	К. Черні	Етюд до-мажор	61
72.	Д. Булл	Етюд соль-мажор	62
73.	Д. Булл	Етюд до-мажор	63
74.	Д. Булл	Етюд фа-мажор	64
75.	О. Гедіке	Етюд ля-мінор	65
76.	Г. Лемуан	Етюд до-мажор	65

77.	К. Гурлітт	Етюд ля-мінор	66
78.	А. Лемуан	Етюд ля-мінор	67
79.	Ю. Шишаков	Етюд ля-мінор	68
80.	Г. Лемуан	Етюд до-мажор	69
81.	Л. Шульгин	Етюд ля-мінор	71
82.	Л. Кохлер	Етюд до-мажор	72
83.	Ж. Дювернуа	Етюд фа-мажор	73
84.	Е. Хорнеман	Етюд ля-мінор	74
85.	К. Черні	Етюд фа-мажор	76
86.	Ф. Бургмюллер	Етюд соль-мажор	77
87.	Ж. Дювернуа	Етюд ля-мінор	78
88.	К. Черні	Етюд до-мажор	80
89.	К. Черні	Етюд до-мажор	81
90.	К. Черні	Етюд ре-мажор	82
91.	К. Черні	Етюд до-мажор	83
92.	К. Черні	Етюд до-мажор	84
93.	К. Черні	Етюд фа-мажор	85

ПЕРЕДМОВА

Етюди є найважливішою складовою частиною репертуару баяністів та акордеоністів на кожному етапі навчання – від мистецьких шкіл до вищих мистецьких навчальних закладів. Протягом усього періоду становлення і розвитку технічних можливостей виконавського апарату етюди є тим підґрунтям, без якого практично неможливе якісне засвоєння різноманітного музичного матеріалу.

Дана збірка етюдів – етюди для готово-виборного баяна/акордеона складена для учнів, які тільки-но починають знайомство з готово-виборним баяном/акордеоном і потребують відповідного технічного репертуару для набуття певних навичок володіння готово-виборною клавіатурою, їх закріплення і подальшого розвитку з урахуванням поступового ускладнення музичного матеріалу.

Підбір етюдів та вправ, особливо на початковому етапі оволодіння технікою виконавства на музичному інструменті треба спрямовувати на поступове набуття та закріплення виконавсько-технічних навичок і певних технічних прийомів. Це стосується і постійного контролю за виконавським апаратом – положенням правої та лівої рук, підбором зручної та професійно виправданої аплікатури, розвитком майстерності володіння міхом, штрихами, нюансами, динамічною шкалою, філіруванням звуку тощо. Для якісного засвоєння відповідного музичного матеріалу та відпрацювання потрібних технічно-виконавських навичок необхідно під час навчання залучати до репертуару баяністів/акордеоністів етюди на різні види виконавської техніки, що вимагають різноманітних варіантів рухів як правої так і лівої руки та надають можливість більш детальніше та цілеспрямовано набувати необхідного виконавського досвіду. Варто послідовно удосконалювати всі сторони виконавської техніки, тому дуже уважно підходити до вибору етюдів кожному учню залежно від його можливостей та потреби.

Слід зазначити, що робота над етюдами не повинна обмежуватися виконанням нотного тексту та технічно чистою грою, не треба зводити роботу над етюдами до формального опрацювання окремих технічних труднощів. Залучаючи до програми етюд, або кілька етюдів на різні види виконавської техніки, треба чітко усвідомлювати, що кожен етюд повинен відповідати наміченій цілі – не тільки відпрацюванню окремих потрібних технічних навичок але й набуттю виконавського досвіду – розумінню музичних стилів, розвитку музичного мислення, вихованню художнього смаку. Тому робота над кожним етюдом повинна починатися з визначення художнього змісту, передачі відповідного художнього образу, емоційної складової, засобів виразності та звуковидобування, визначення зручної, професійно виправданої аплікатури, бо кожен етюд, незважаючи на певний технічний характер, має свою логіку розвитку, динамічні особливості та образно-емоційний зміст.

Суттєвим чинником щодо вирішення відповідних художньо-виражальних та технологічних завдань, пов’язаних із звуковидобуванням, динамікою, артикуляцією є виконавський апарат музиканта баяніста/акордеоніста, а тому процес набуття навичок керування положенням рук, їх гнучкістю повинен проходити одночасно із засвоєнням всіх музично-виконавських навичок під час роботи над різножанровим музичним матеріалом – художніми творами та спеціальними технічними вправами – гамами та етюдами зокрема, працюючи над якими музикант має можливість практичного відпрацювання різних виконавських засобів в різних темпах, різною динамікою та, що дуже важливо, різною аплікатурою.

Треба зазначити, що головними принципами підбору аплікатури повинні бути зручність, доцільність та художня необхідність, що допомагатимуть учням баяністам і акордеоністам реалізувати необхідні естетико-художні виконавські завдання. А тому, з самого першого знайомства з музичним інструментом, з самого першого видобування звуку треба наполегливо працювати над пошуком такого варіанту аплікатури, який повинен бути для

виконавця не тільки зручним, не тільки зберігати в процесі виконання музичних творів природнє положення рук, але й допомагати успішно вирішувати складні завдання голосоведіння, фразування, балансу звучності. А враховуючи те, що учень-початківець робить лише перші кроки знайомства з інструментом та не має потрібного досвіду роботи з музичним матеріалом викладачу потрібно постійно та уважно контролювати процес підбору кращої та зручної аплікатури.

При підборі аплікатури бажано окремі фрагменти музичного тексту програвати в різних темпах, адже в різних темпах координація рухів пальців може різнитися. Безумовно, кожен виконавець повинен підбирати свою власну аплікатуру, виходячи із фізіологічних особливостей побудови своїх рук. Адже, буває і так, що аплікатура, що до вподоби одному баяністу/акордеоністу зовсім не влаштовує іншого музику. А тому в етюдах бажано свідомо не позначати жодної аплікатури. І причин тому декілька:

- ✓ етюди можуть виконуватися не тільки на баяні, але й на акордеоні;
- ✓ кожен виконавець може працювати над етюдами користуючись своєю, більш зручною, на його погляд, та більш доцільнішою аплікатурою;
- ✓ враховуючи те, що етюди – це, передусім, вправи для розвитку та відпрацювання різних видів виконавської техніки, то деякі з них можуть виконуватися кількома варіантами аплікатури, що дає можливість урівноважити розвиток всіх пальців на руці.

Значну увагу слід приділяти підбору аплікатури для виконання подвійних нот – терцій, секст, октав (особливо на *legato*), а також акордів, в яких всі звуки повинні звучати збалансовано. Особливо це стосується постановки лівої руки, яка, окрім безпосередньої гри на клавіатурі, займається ще й веденням міха. Саме тому ліва рука повинна достатньо міцно триматися між корпусом інструмента та лівим ременем, що уможливить не тільки непомітний «розтяг» та «стиск» міху під час виконання, але й забезпечить більш якісне філірування

звуку. Слід також враховувати, що більш потужна динаміка ускладнює пересування лівої руки вздовж клавіатури. Ця обставина зумовлює більш уважного ставлення за рухом лівої руки та відчуттям останньою достатньої свободи у виконавському процесі.

Ключове місце в процесі досягнення динамічної та художньої виразності звуку займає ведення міхом. Посилюючи або послабляючи рух міху баяніст/акордеоніст може досягти і дуже тонкого *pp*, і чіткого, виразного *mf*, і могутнього *ff* . Якість ведення міхом – один з найважливіших показників рівня виконавської культури баяністів та акордеоністів. Змінювати напрямок руху міху треба зовсім непомітно, не порушуючи логіку розвитку музичного твору. Краще за все повертати міх під час фразувальної цезури. Але, як свідчить практика, не завжди існує така можливість і не завжди це зручно робити, наприклад при виконанні поліфонічного складу творів або досить тривалих музичних фраз на *legato*. У таких випадках змінювати напрямок руху міху треба дуже швидко, але без поштовху, не допускаючи розриву звучності та повністю дослуховувати тривалість ноти, що знаходиться перед зміною напряму руху міху.

Техніка ведення міхом потребує багато уваги з самого початку навчання грі на музичному інструменті, і наскільки вправно баяніст чи акордеоніст буде керувати міхом в значній мірі залежить, наскільки зручно йому буде володіти музичним інструментом, наскільки вправно він зможе вирішувати складні художньо-виконавські завдання.

Від художньо-доцільного руху міху в певній мірі залежать також усі відомі засоби звуковидобування – *штрихи*. Треба зазначити, що кожен штрих має багато різновидів, між якими шкала ледь помітних відтінків. Як безмежна кількість засобів контактування пальців виконавця з клавіатурою баяна/акордеона, особливо в поєднанні з тим або іншим характером руху міху, так і безліч варіантів результату звучання того чи іншого штриха. Щонайменша зміна характеру руху міху автоматично змінює динаміку та

довжину звуку, його характер. Але багато в процесі звуковидобування залежить і від роботи правої та лівої рук виконавця – вправної роботи його пальців, відповідної атаки звуку.

Особливої уваги потребує процес звуковидобування лівою рукою, оскільки виконавець не має можливості бачити ліву клавіатуру та корегувати положення руки, пальців, зручність аплікатури – все виключно на відчутті. Та й завдання для лівої руки на виборній клавіатурі набагато складніші, більш різноманітні та цікаві, потребують чималої уваги та працездатності, адже переважна більшість етюдів створена для фортепіано та перекладена для виборного баяна/акордеона. А фортепіано – особливий, універсальний музичний інструмент, що має не тільки великий звуковий діапазон, але й можливість бачити клавіатуру та більш зручніше корегувати положення руки, мати варіанти більш доцільної аплікатури та потрібних засобів звуковидобування.

А тому відбирати етюди, бажані до виконання або перекладення для виконання на виборній клавіатурі треба край обережно, враховуючи як особливості фактури так і можливості виконавського діапазону баянів та акордеонів.

Отже, початковий період навчання на музичному інструменті – це складний процес засвоєння та вдосконалення навичок та технічних прийомів як необхідних складових здобуття виконавського вміння. Проте навчання – це й завжди процес творчого пошуку, знаходження та відпрацювання нових, більш досконалих елементів музичної виразності, які можна лише відчувати інтуїтивно, бо знаходяться вони на рівні підсвідомості, інтуїції виконавця.

Тому в кожному конкретному випадку виконавцю треба знаходити такі засоби звуковидобування та філірування звуку, які б сприяли найдосконалішому вирішенню складних художньо-виконавських завдань, пошуку шляхів опанування музичного матеріалу та подальшого розвитку і вдосконаленню виконавського вміння.

ЕТЮДИ

Частина друга.

Етюди для готово-виборного баяна/акордеона.

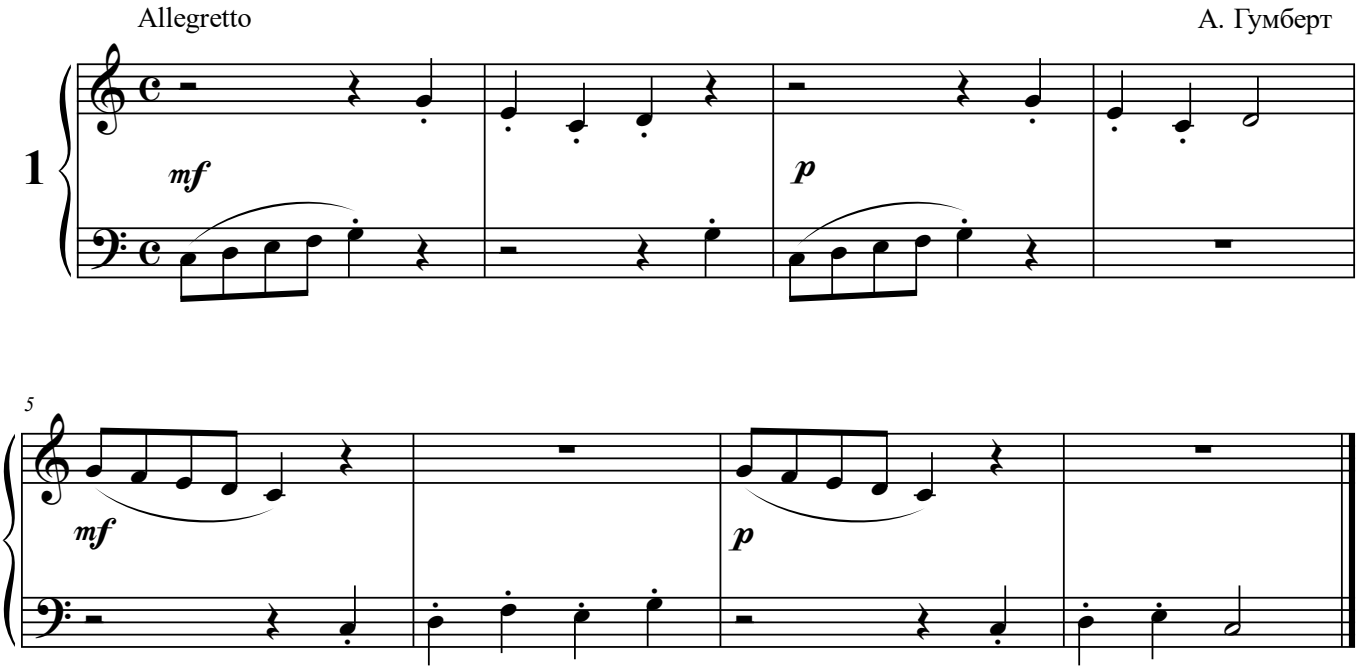

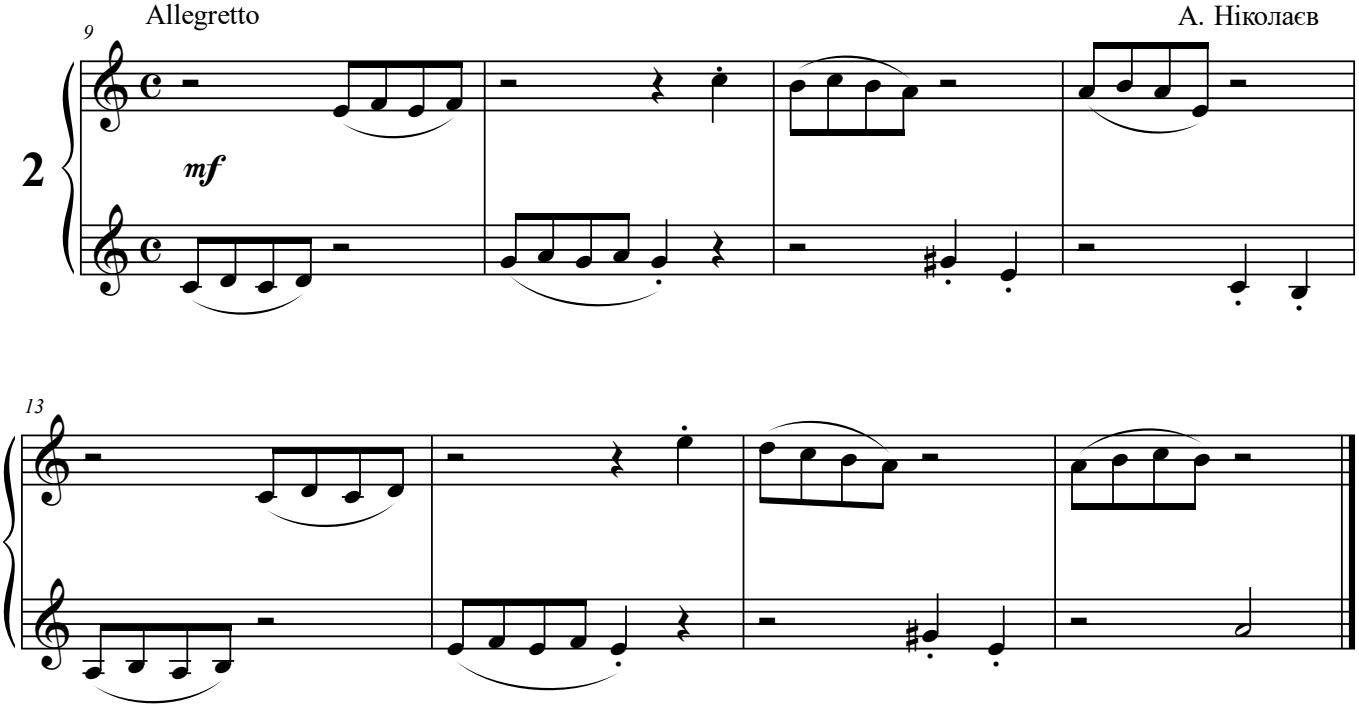

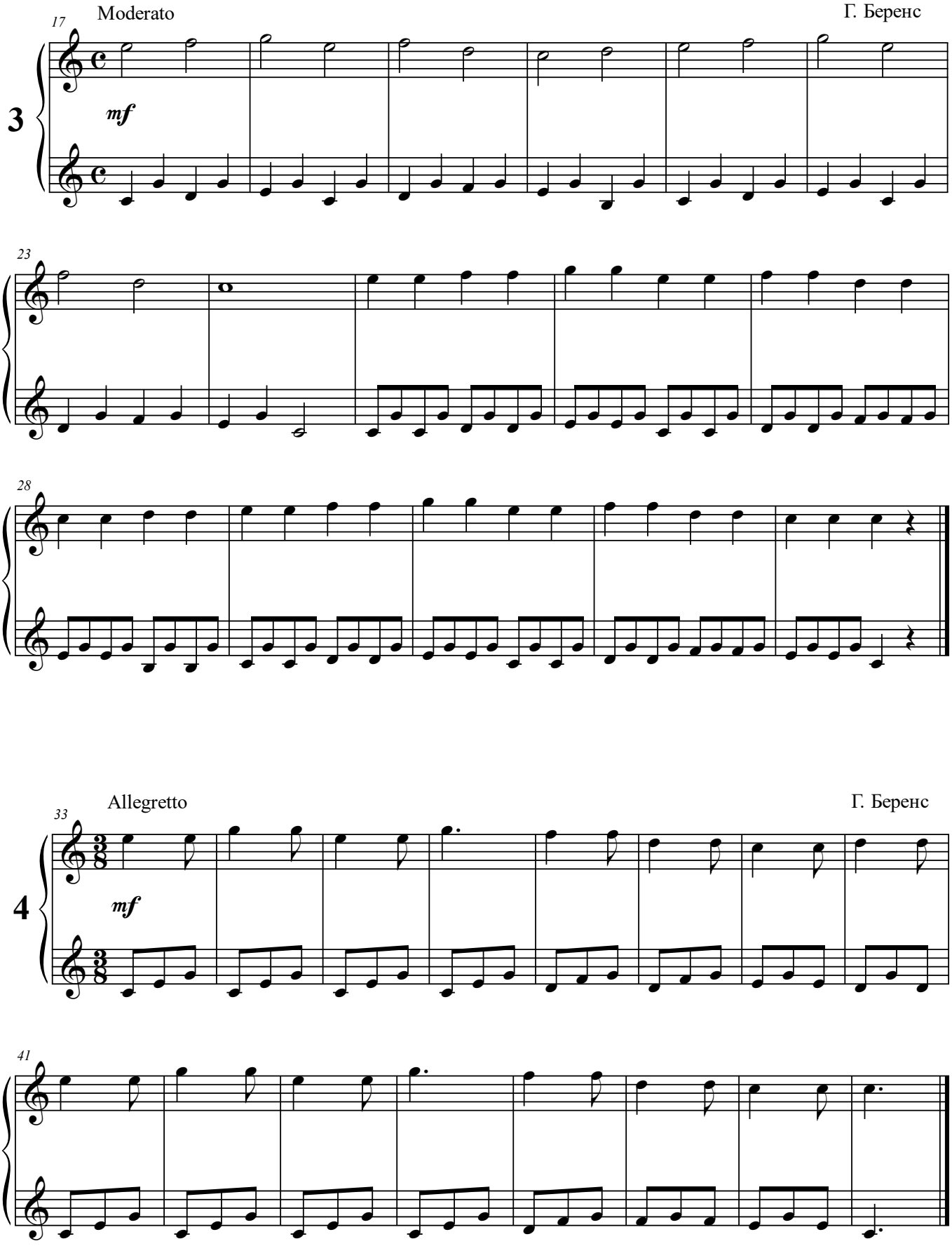
Moderato
Г. Беренс
17
3
mf
23
28
Allegretto
Г. Беренс
33
4
mf
41

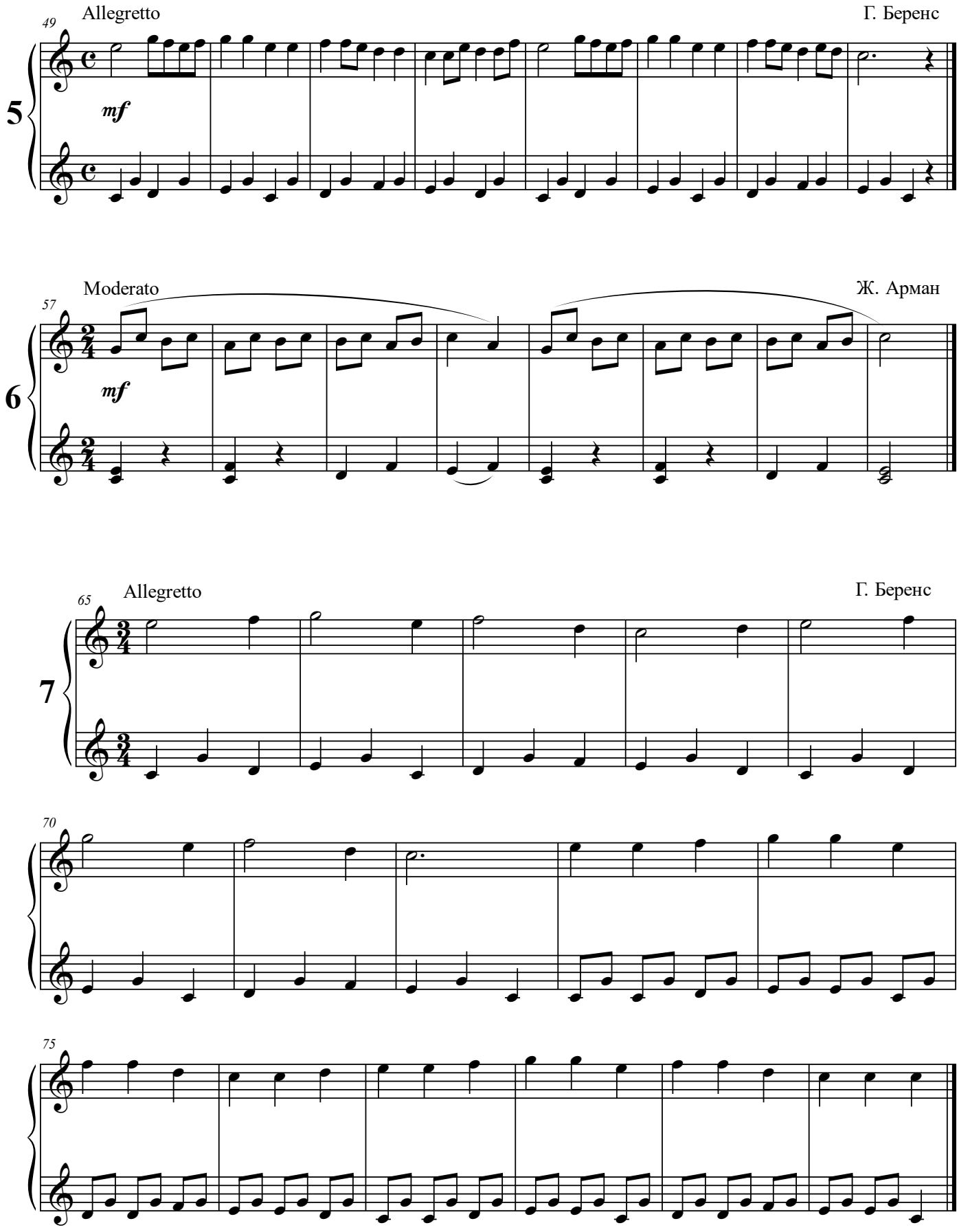
Allegretto
Г. Беренс
49
5
mf
Moderato
Ж. Арман
57
6
mf
Allegretto
Г. Беренс
65
7
70
75

Allegretto

Г. Беренс

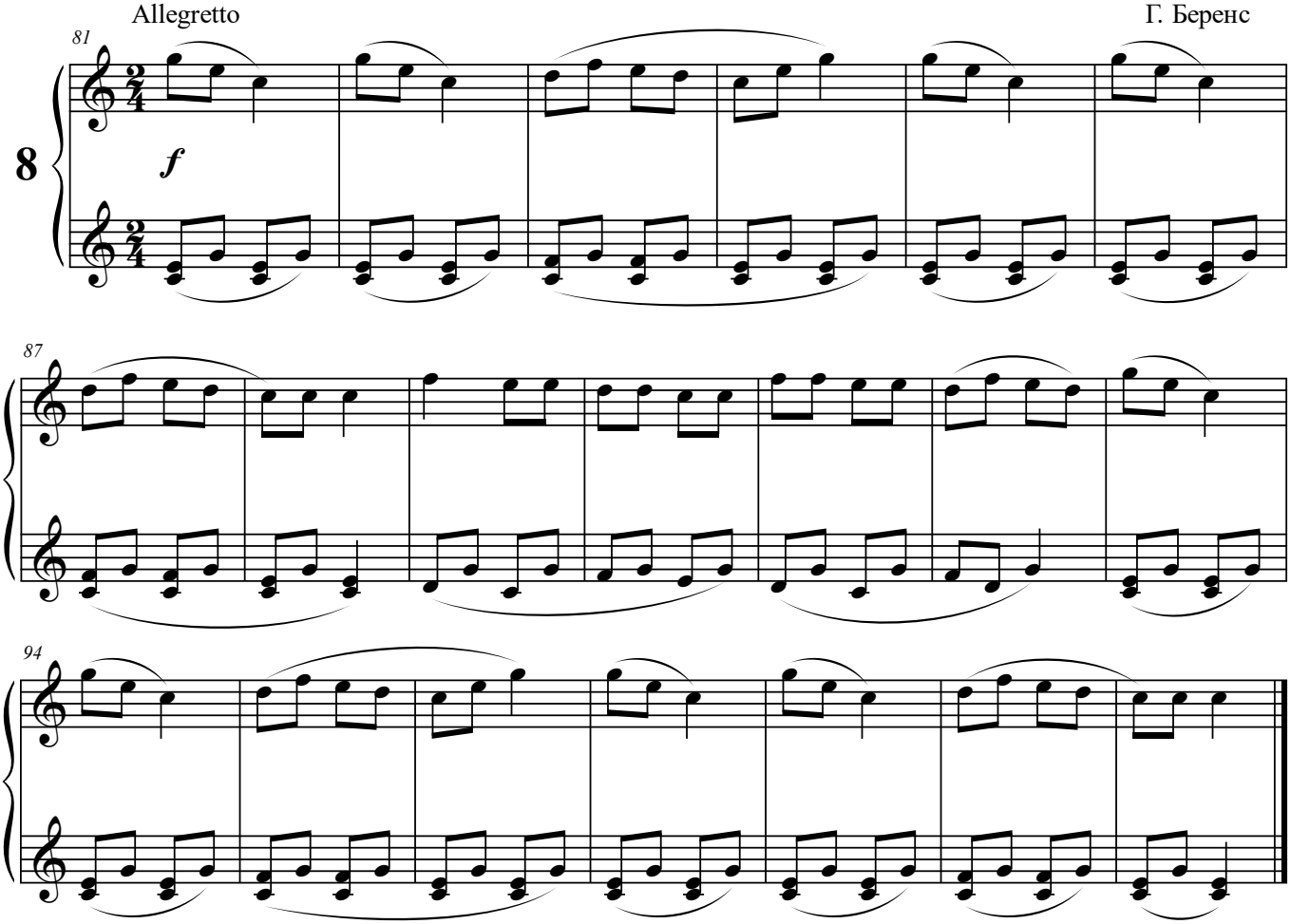

Allegretto

Г. Беренс

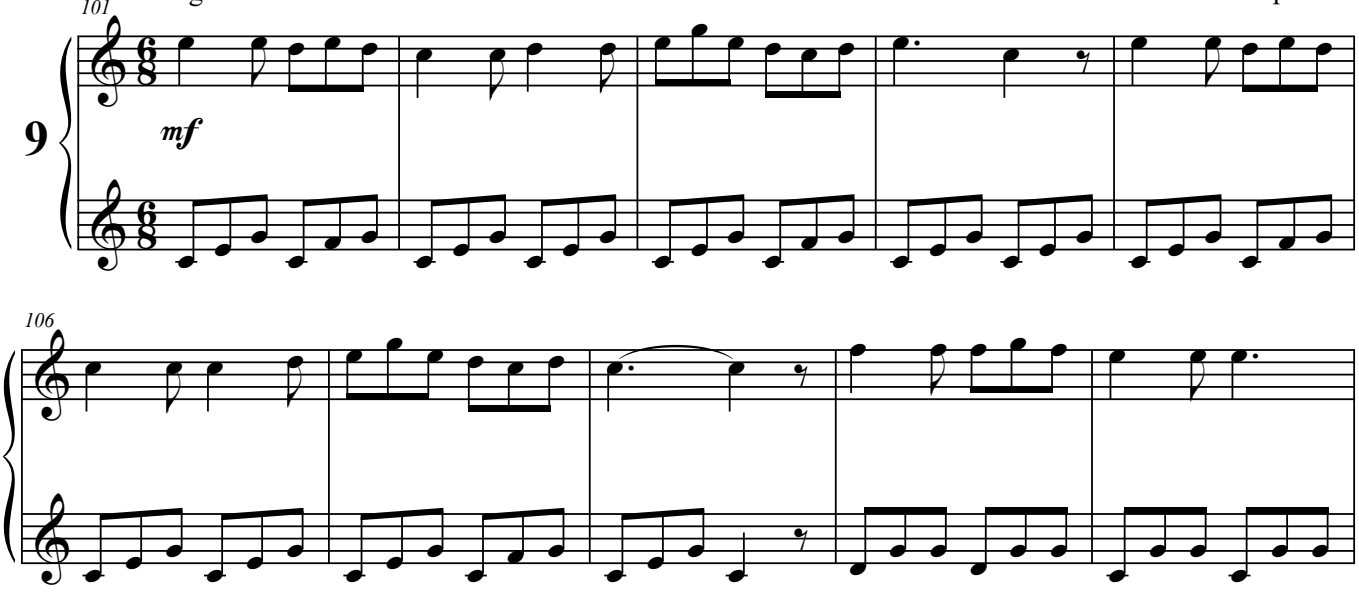

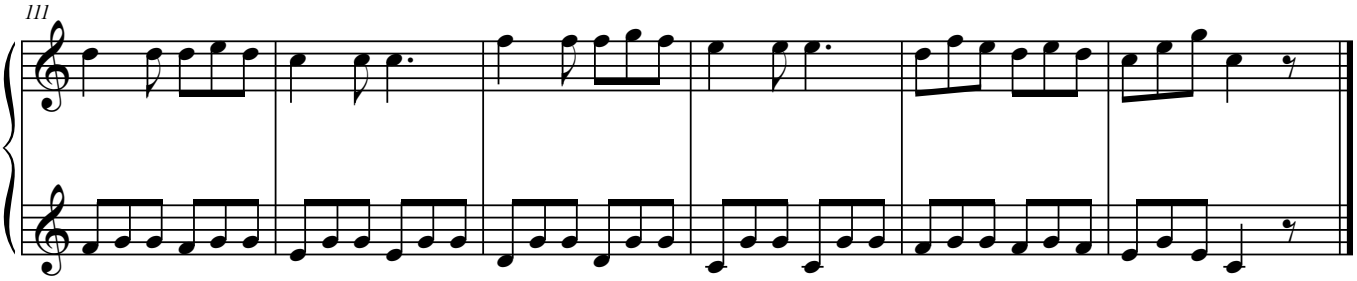
111

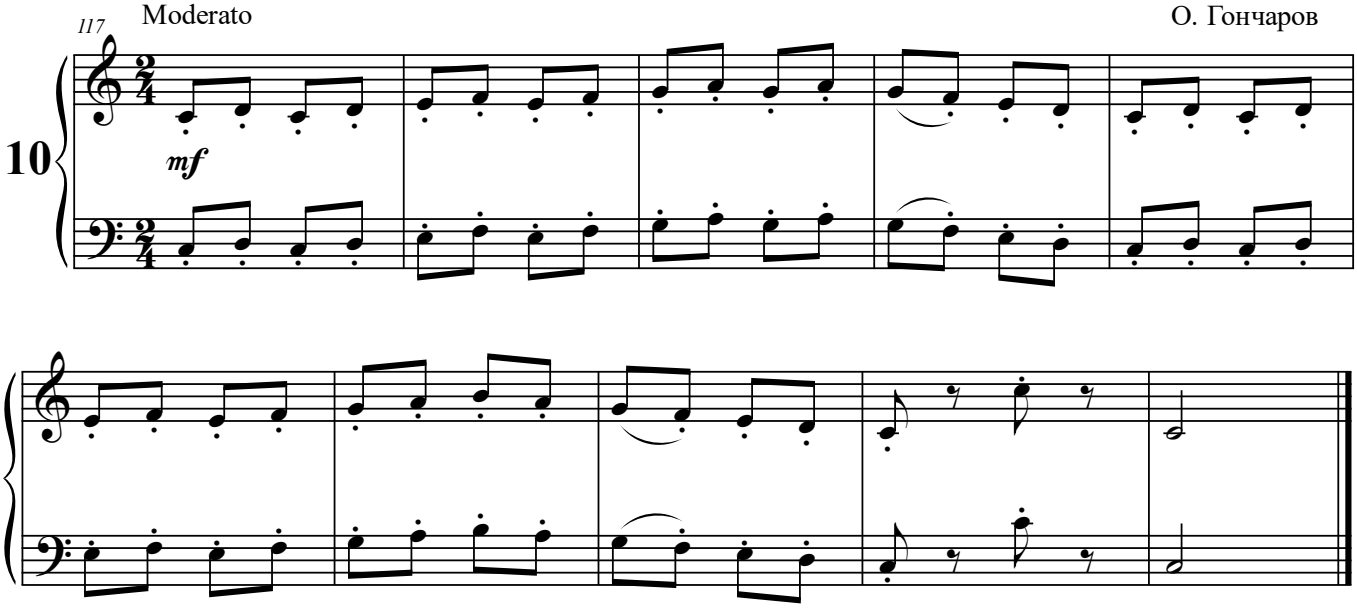
117
Moderato
О. Гончаров
10
mf

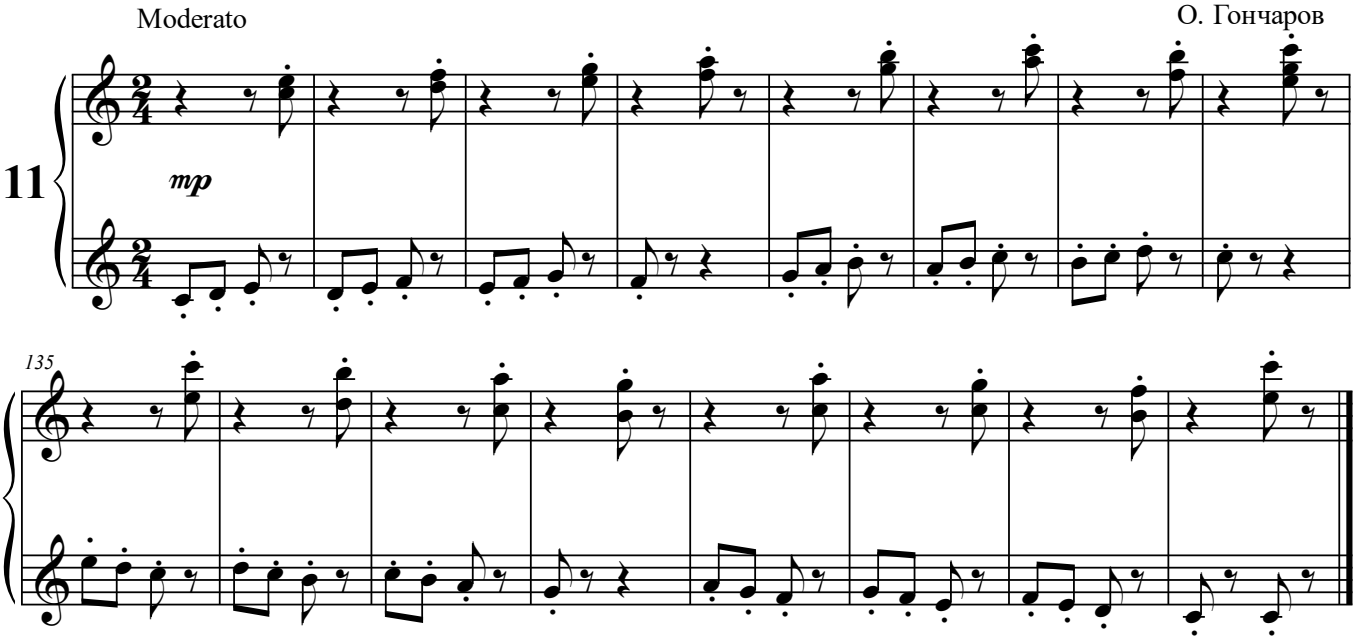
Moderato
О. Гончаров
11
mp
135

12 Moderato — О. Гончаров

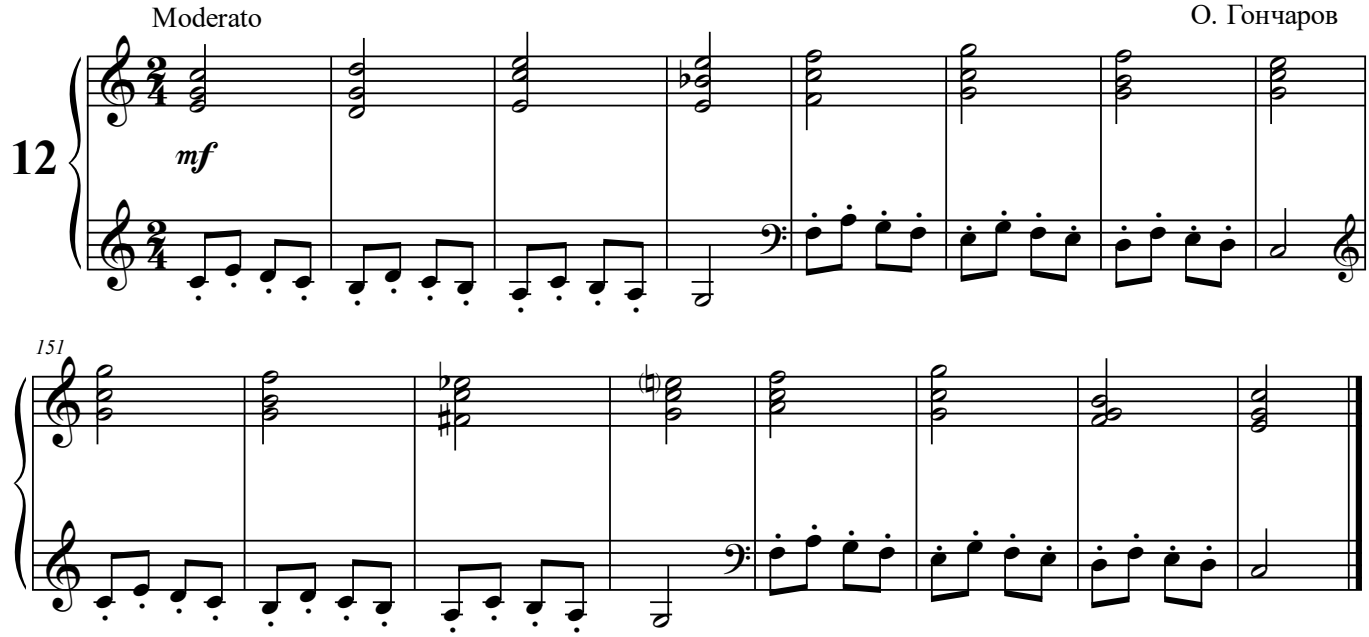

13 Allegretto — Б. Барток

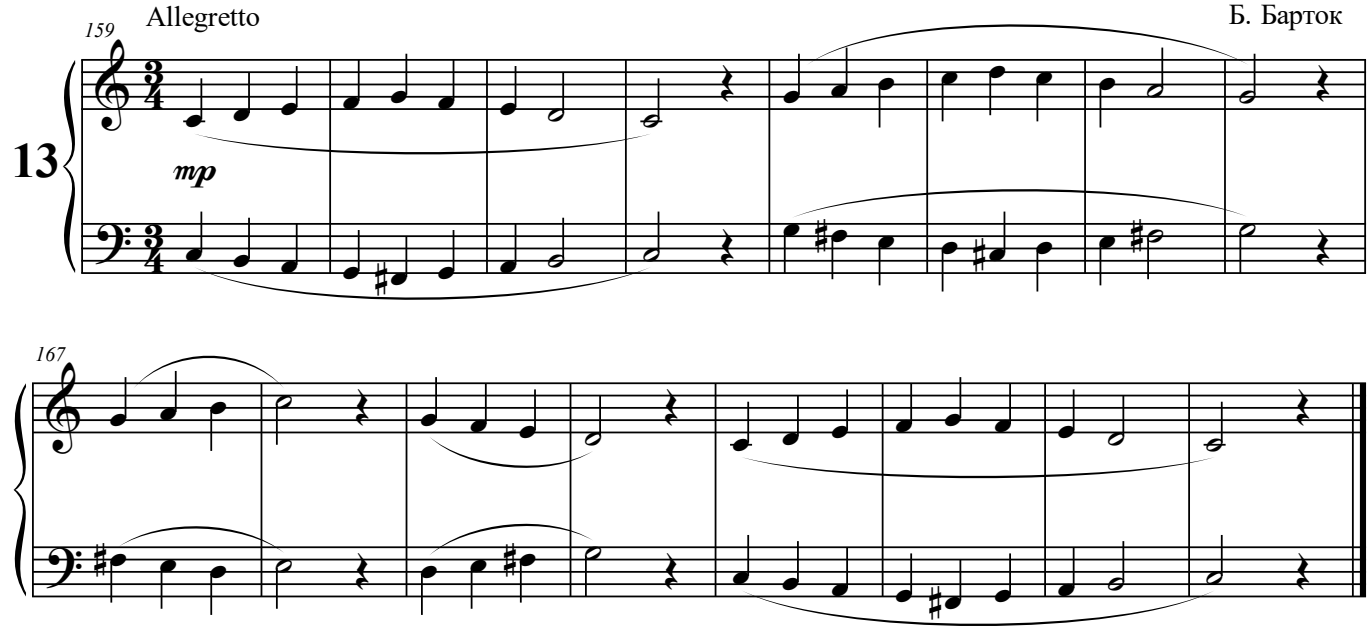

14 Allegretto — Г. Вольфарт

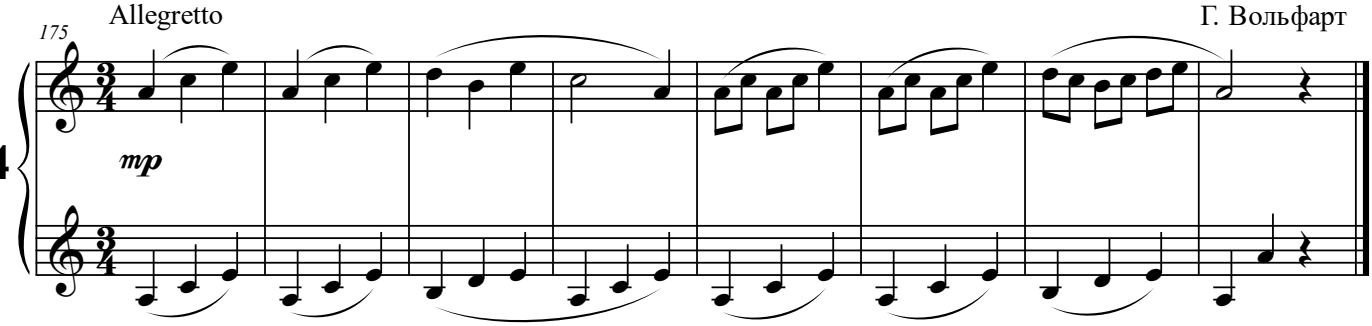

Moderato

Л. Шитте

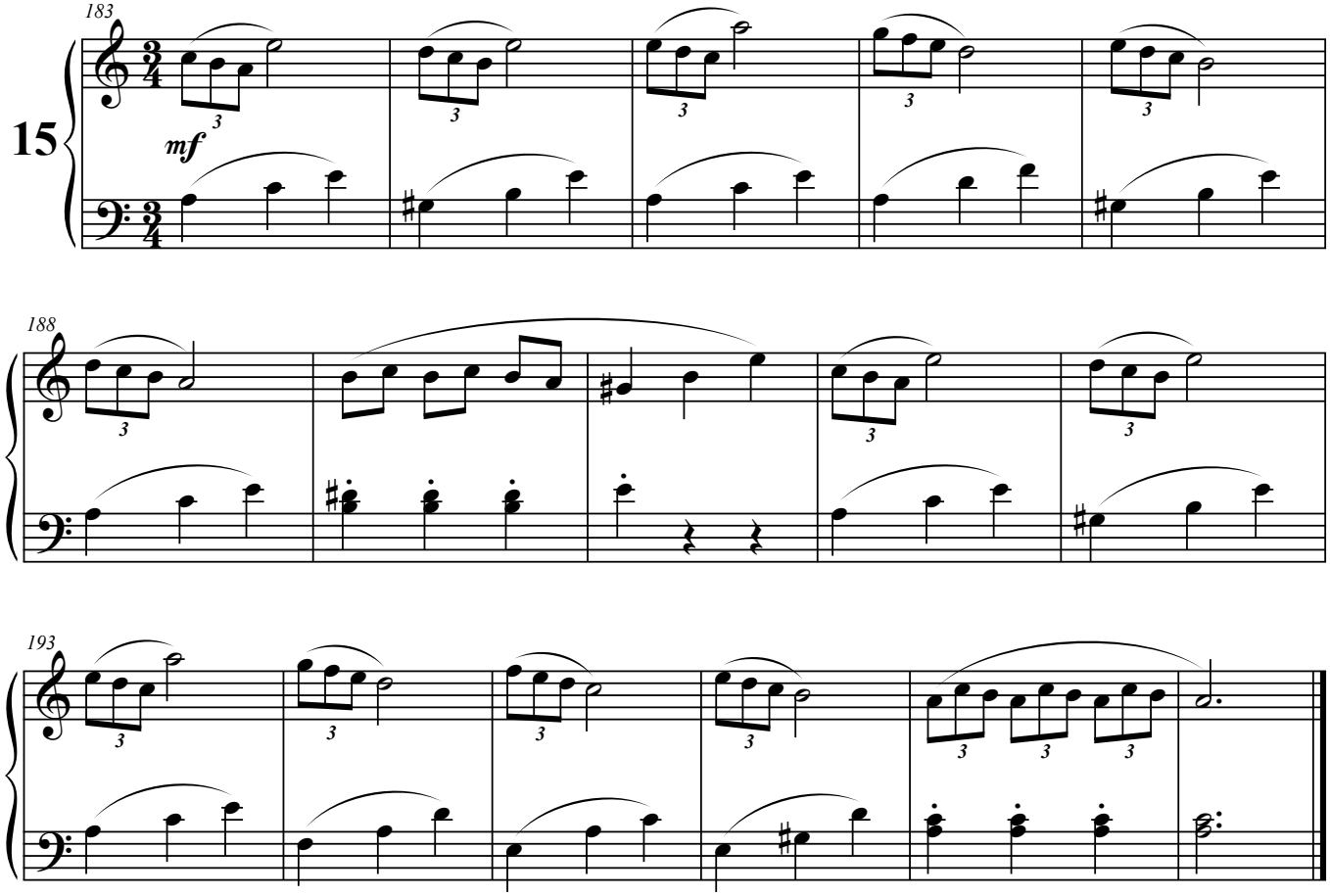

Moderato

Л. Шитте

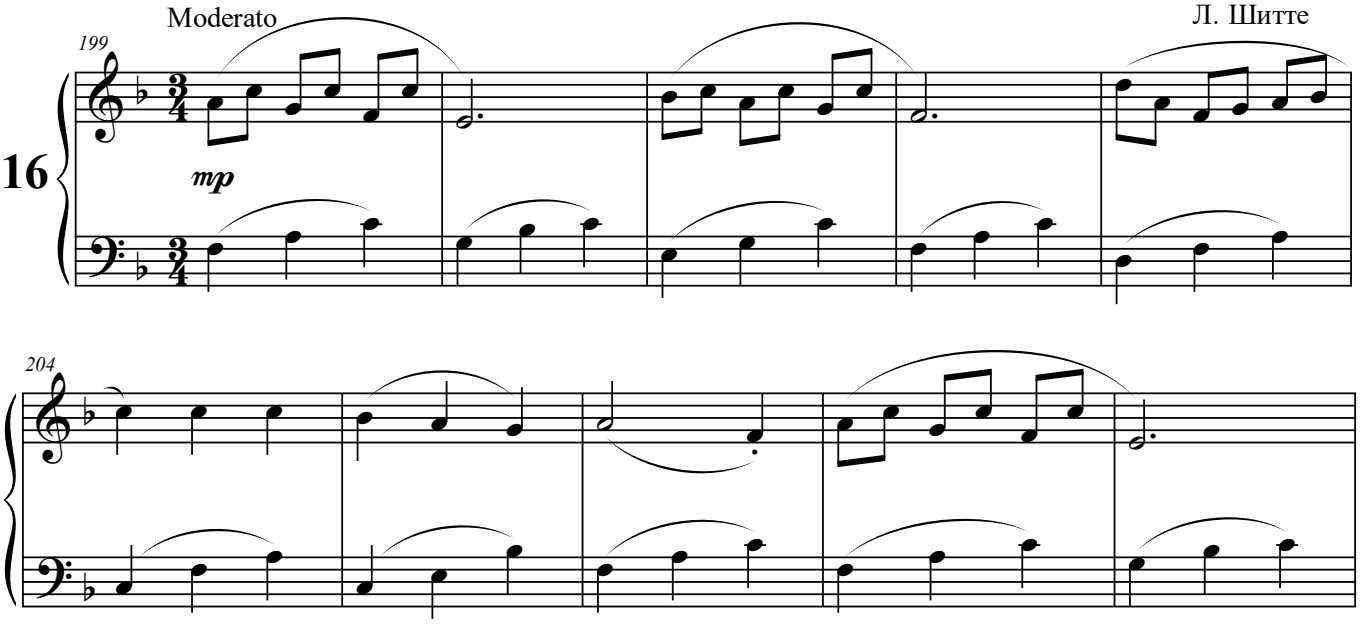

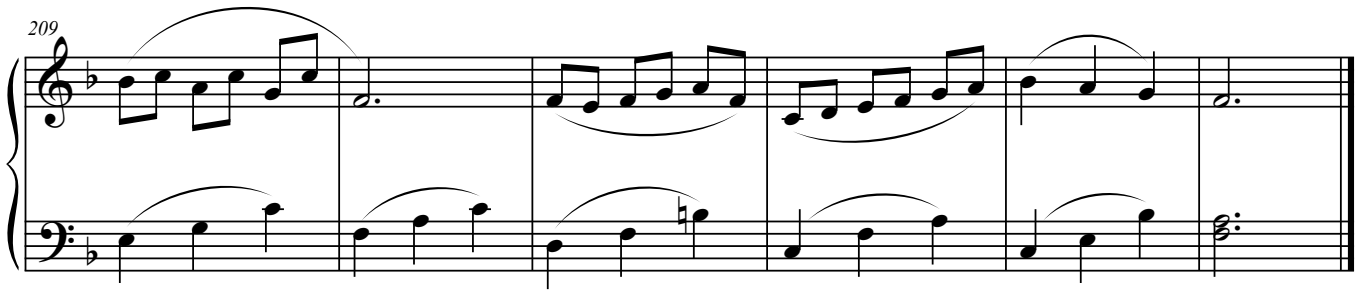

Allegretto

О. Гедіке

17

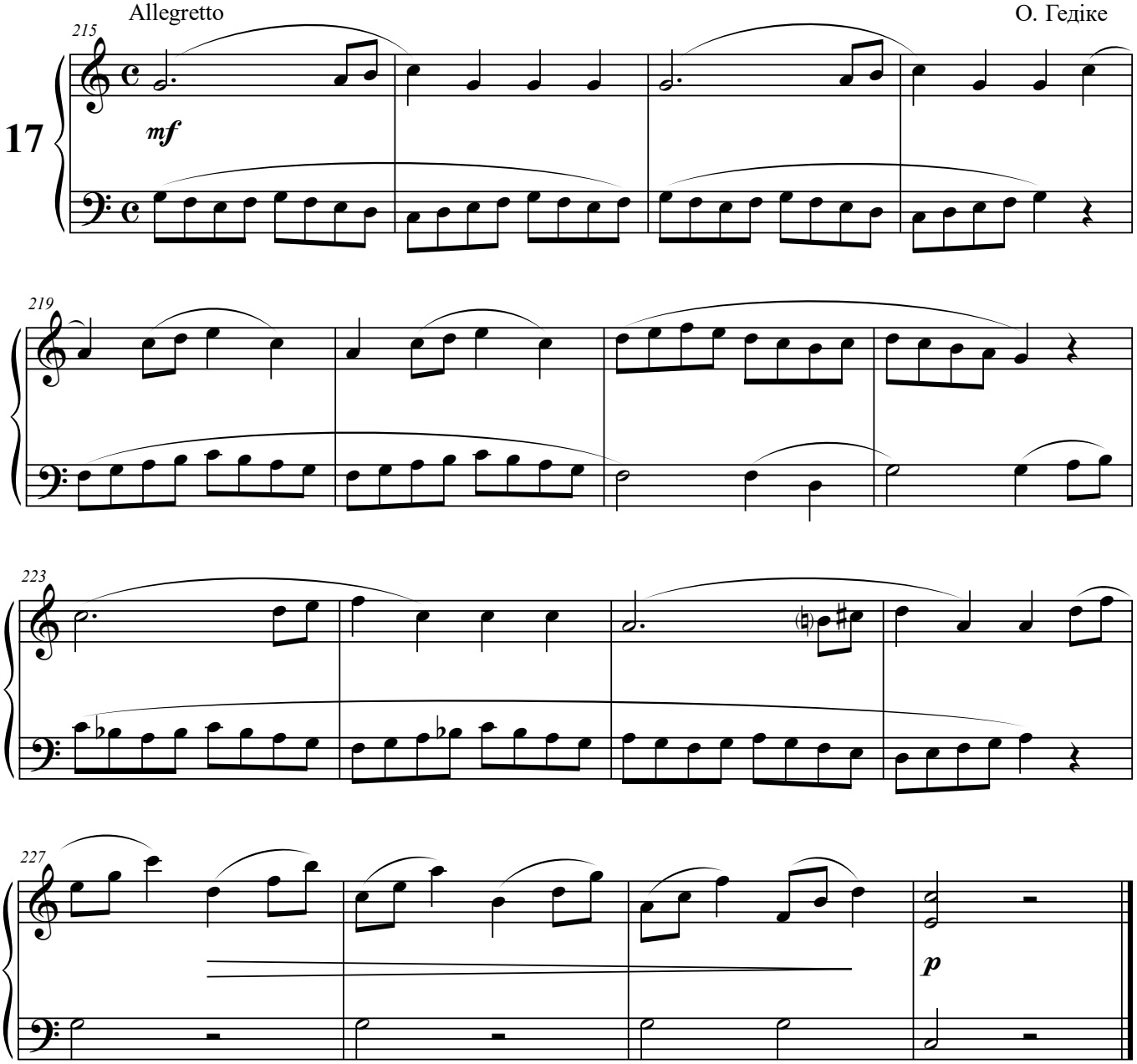

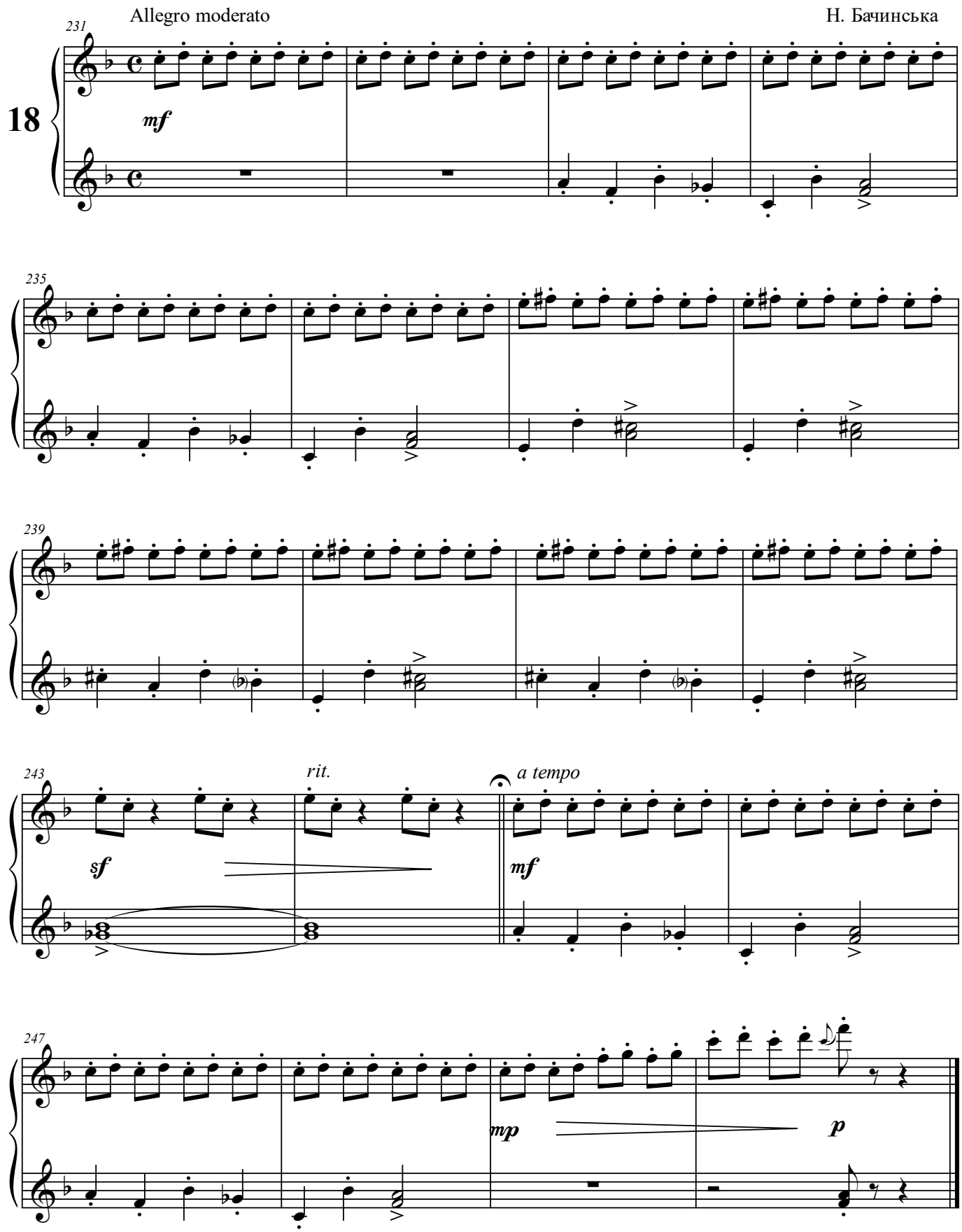
Allegro moderato
Н. Бачинська
18
231
mf
235
239
243
rit.
a tempo
sf
mf
247
mp
p

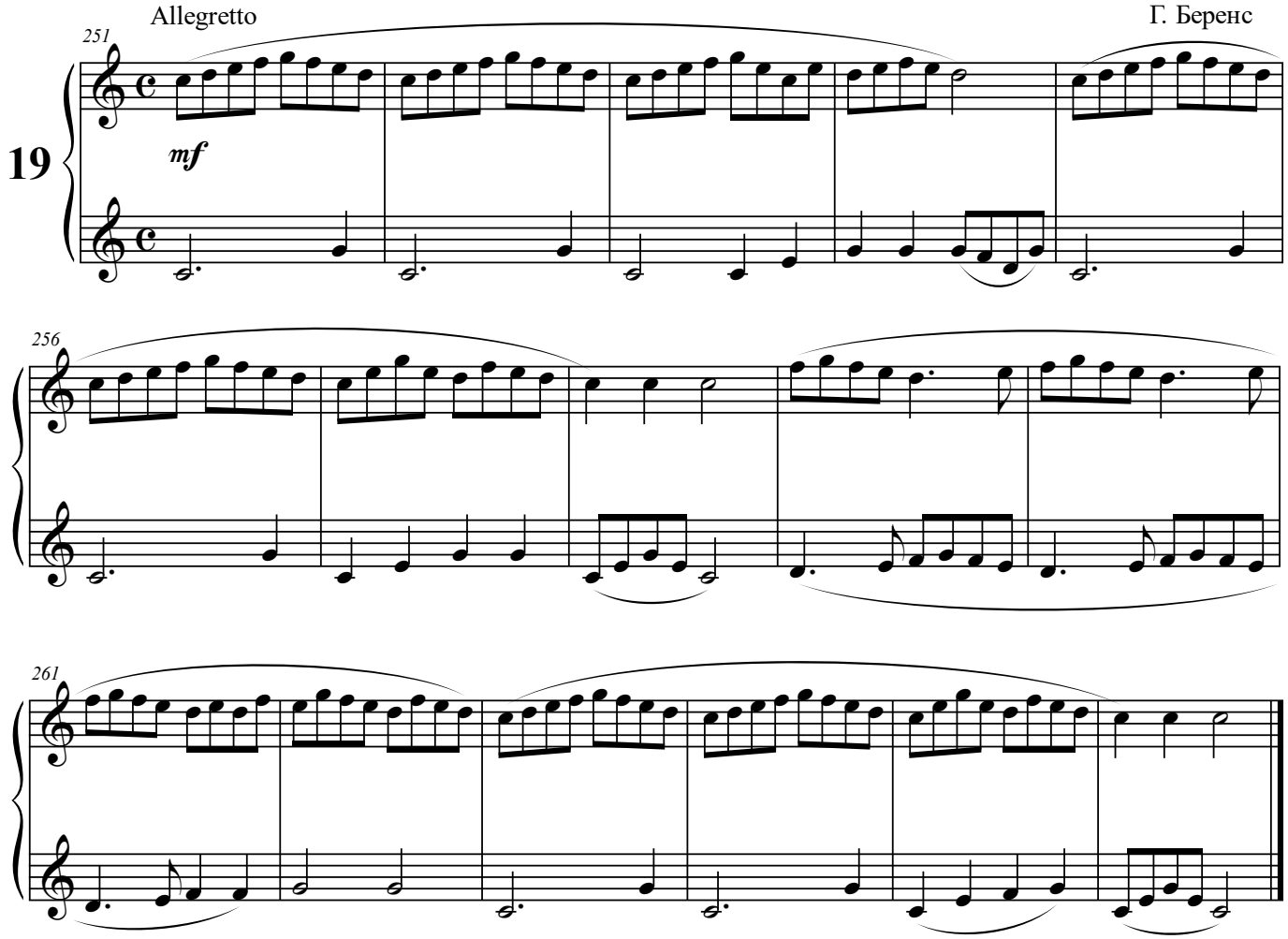
Allegretto
Г. Беренс
251
19
mf
256
261

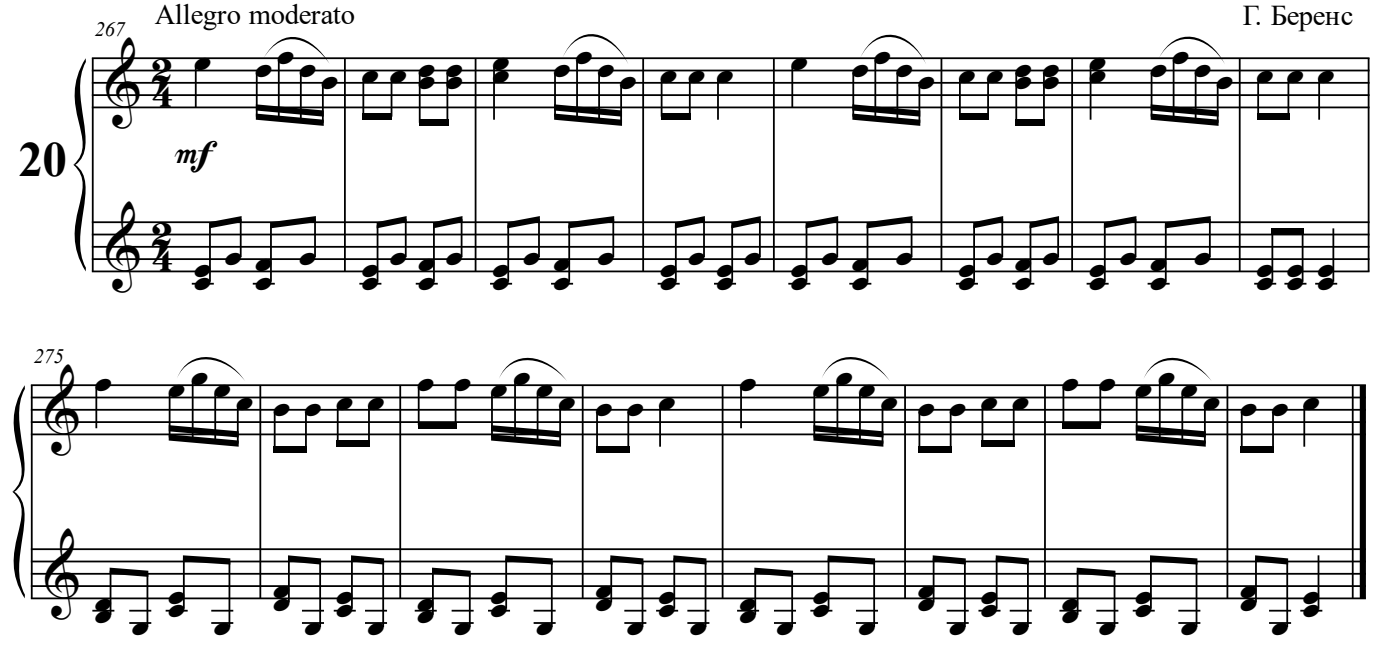
Allegro moderato
Г. Беренс
267
20
mf
275

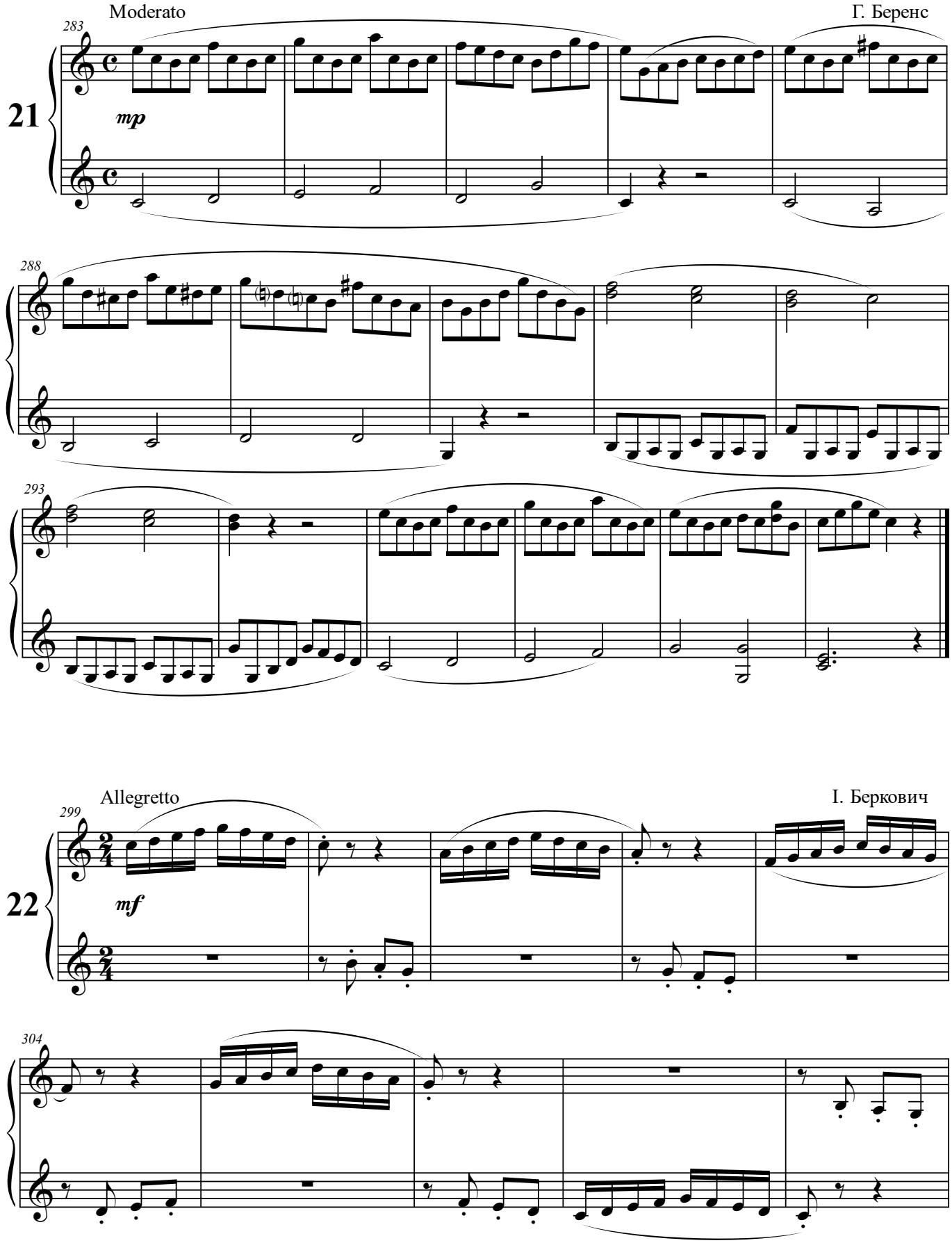
Moderato
Г. Беренс
283
21
mp
288
293
Allegretto
І. Беркович
299
22
mf
304

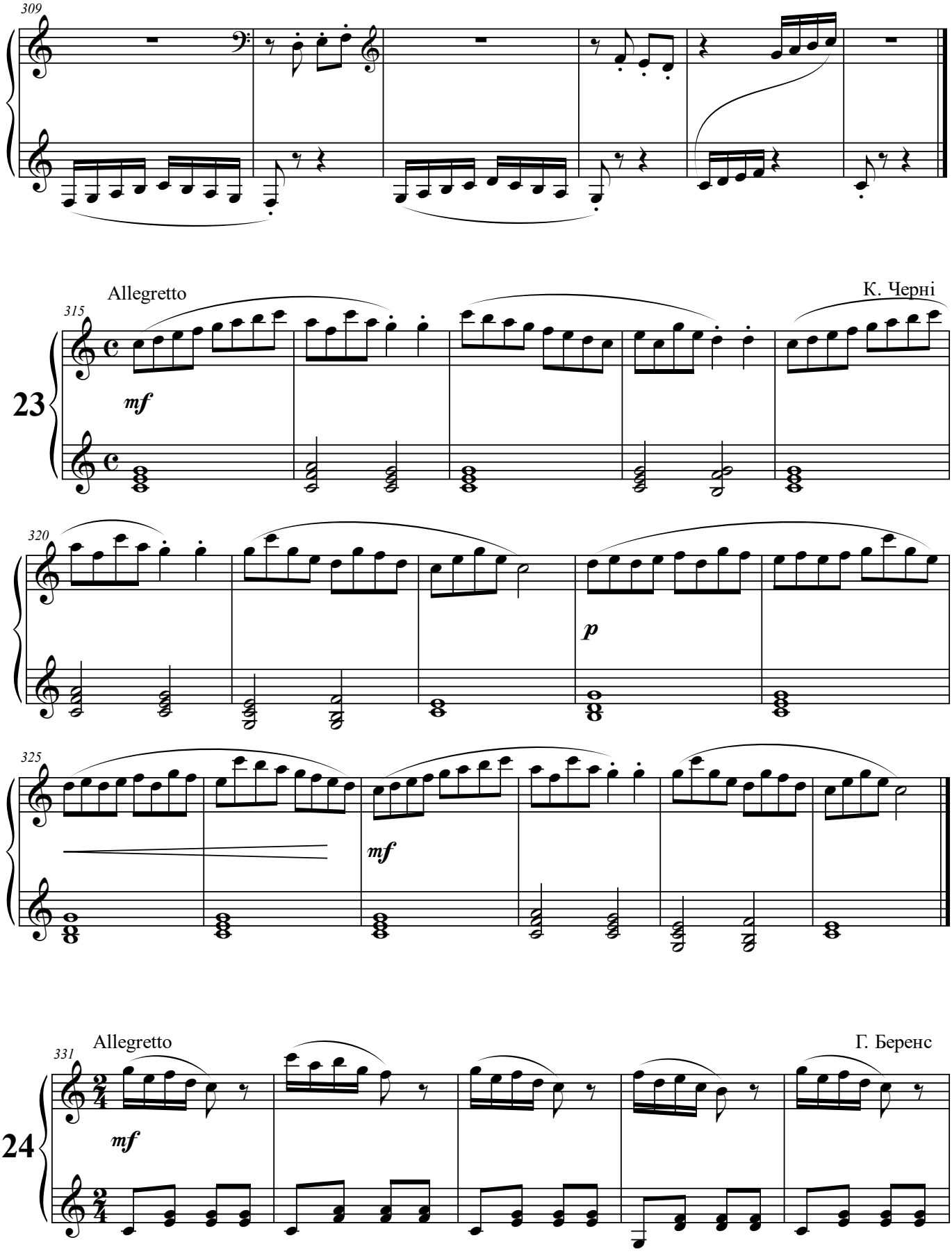
309
Allegretto
К. Черні
315
23
mf
320
p
325
mf
Allegretto
Г. Беренс
331
24
mf

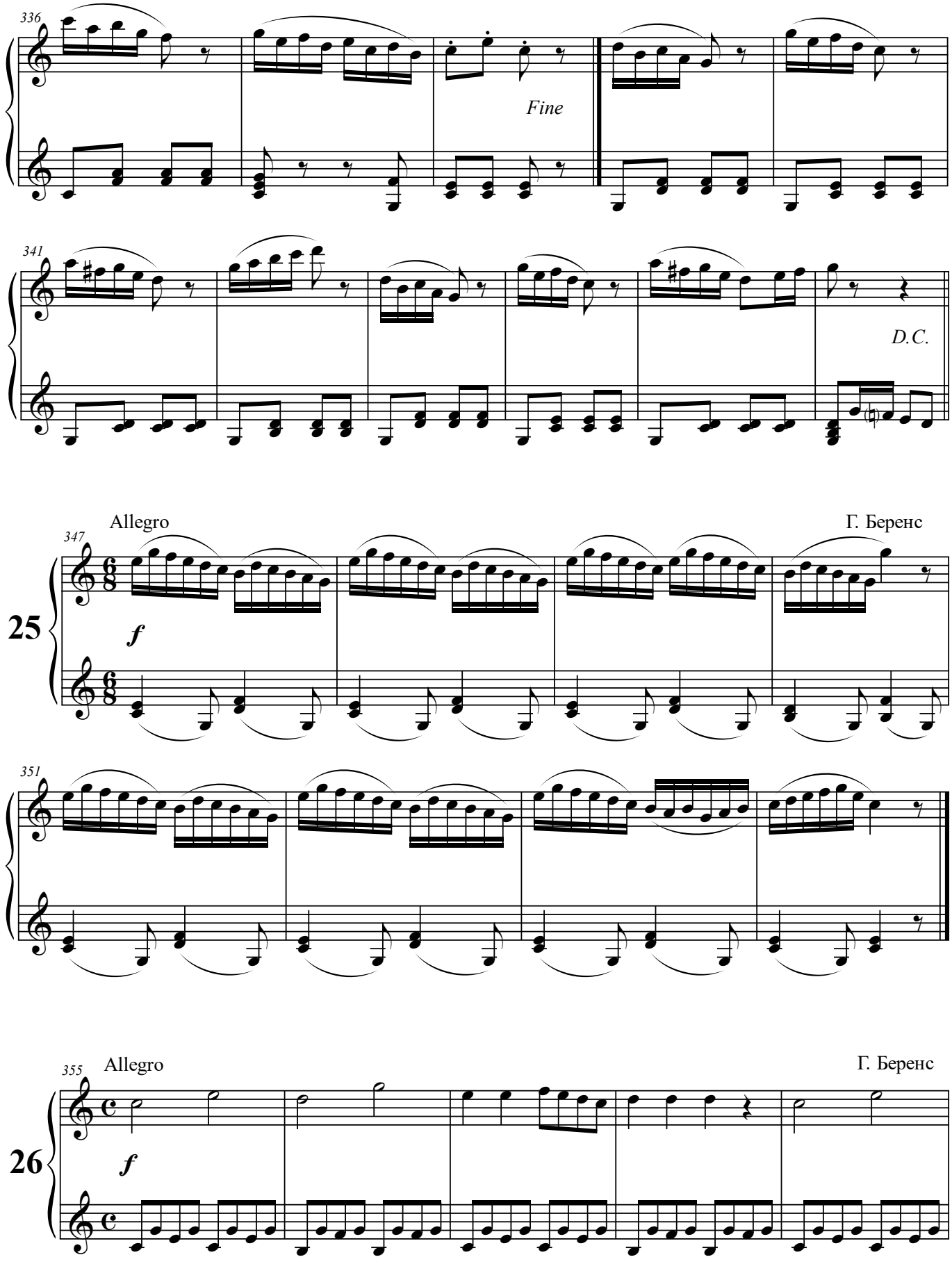
336
Fine
341
D.C.
Allegro
Г. Беренс
347
25
f
351
Allegro
Г. Беренс
355
26
f

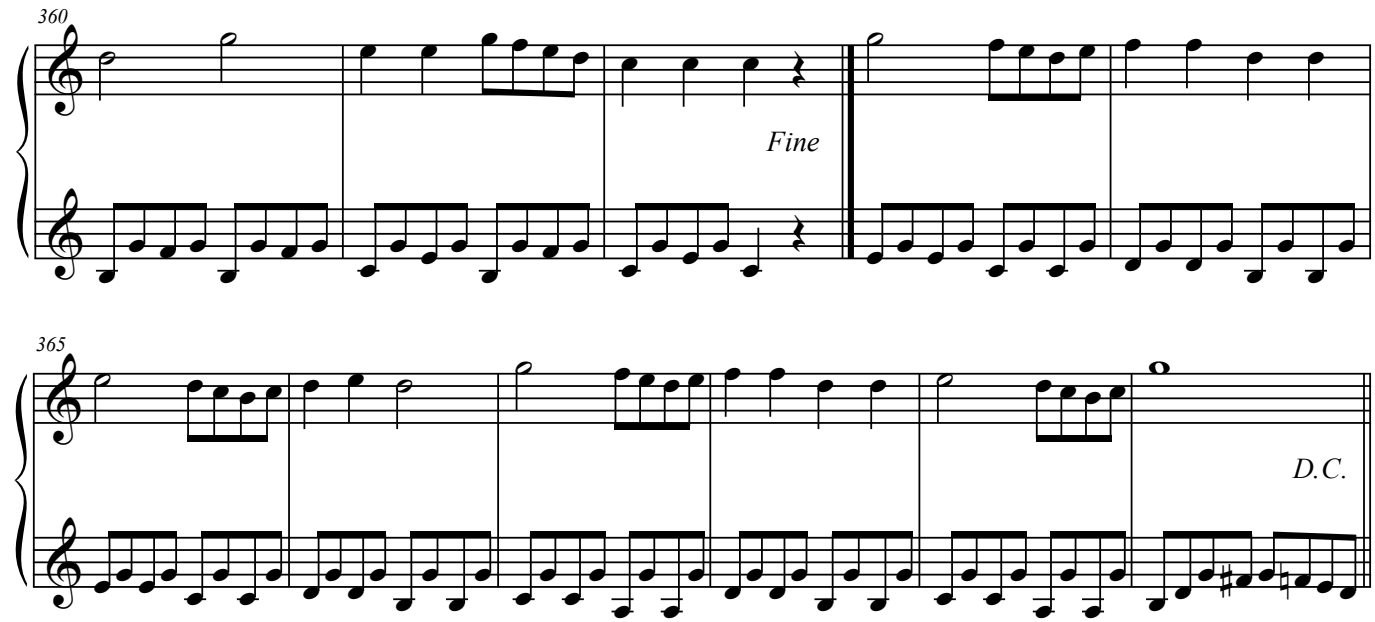
360
Fine
365
D.C.

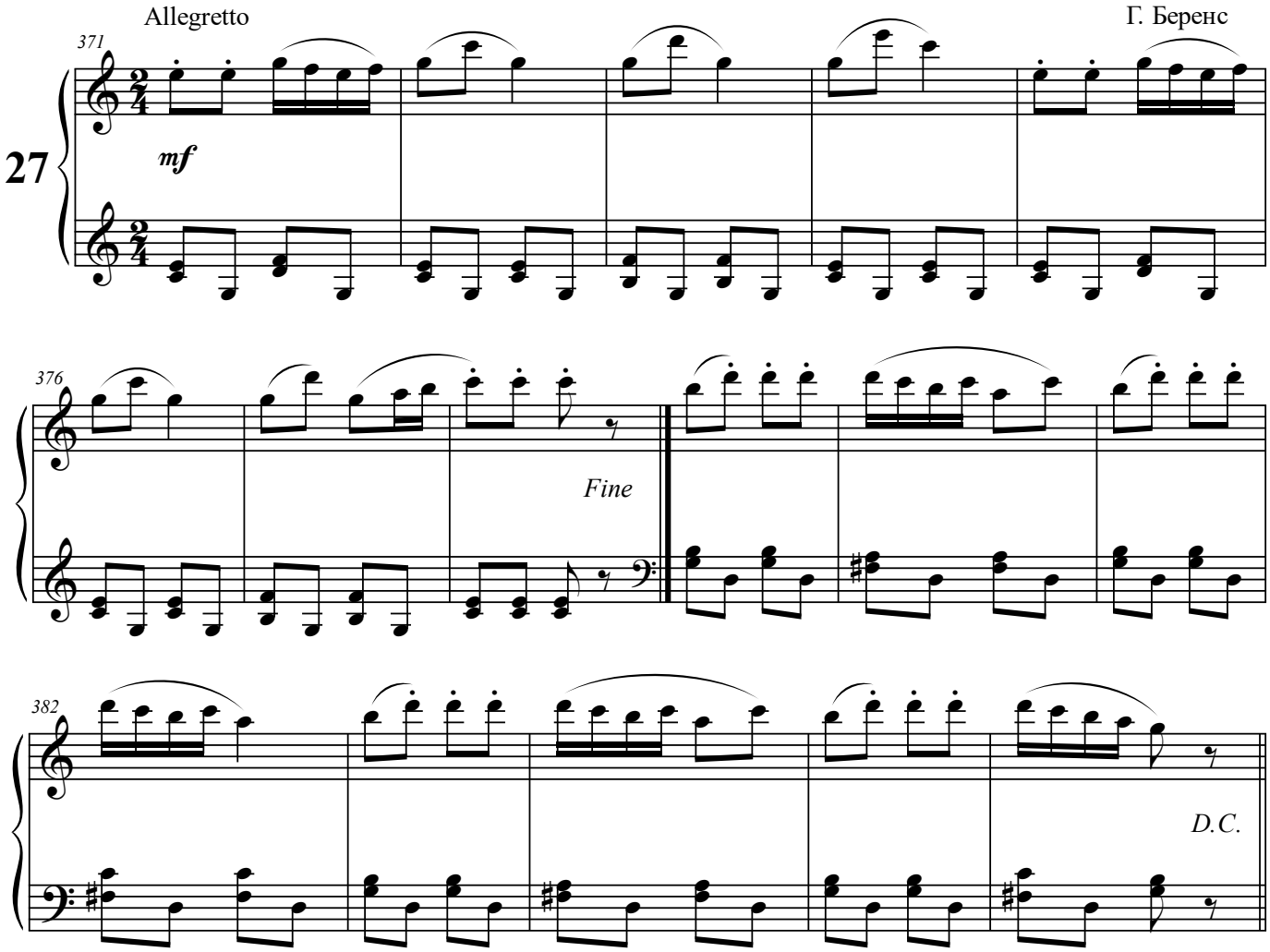
Allegretto
Г. Беренс
371
27
mf
376
Fine
382
D.C.

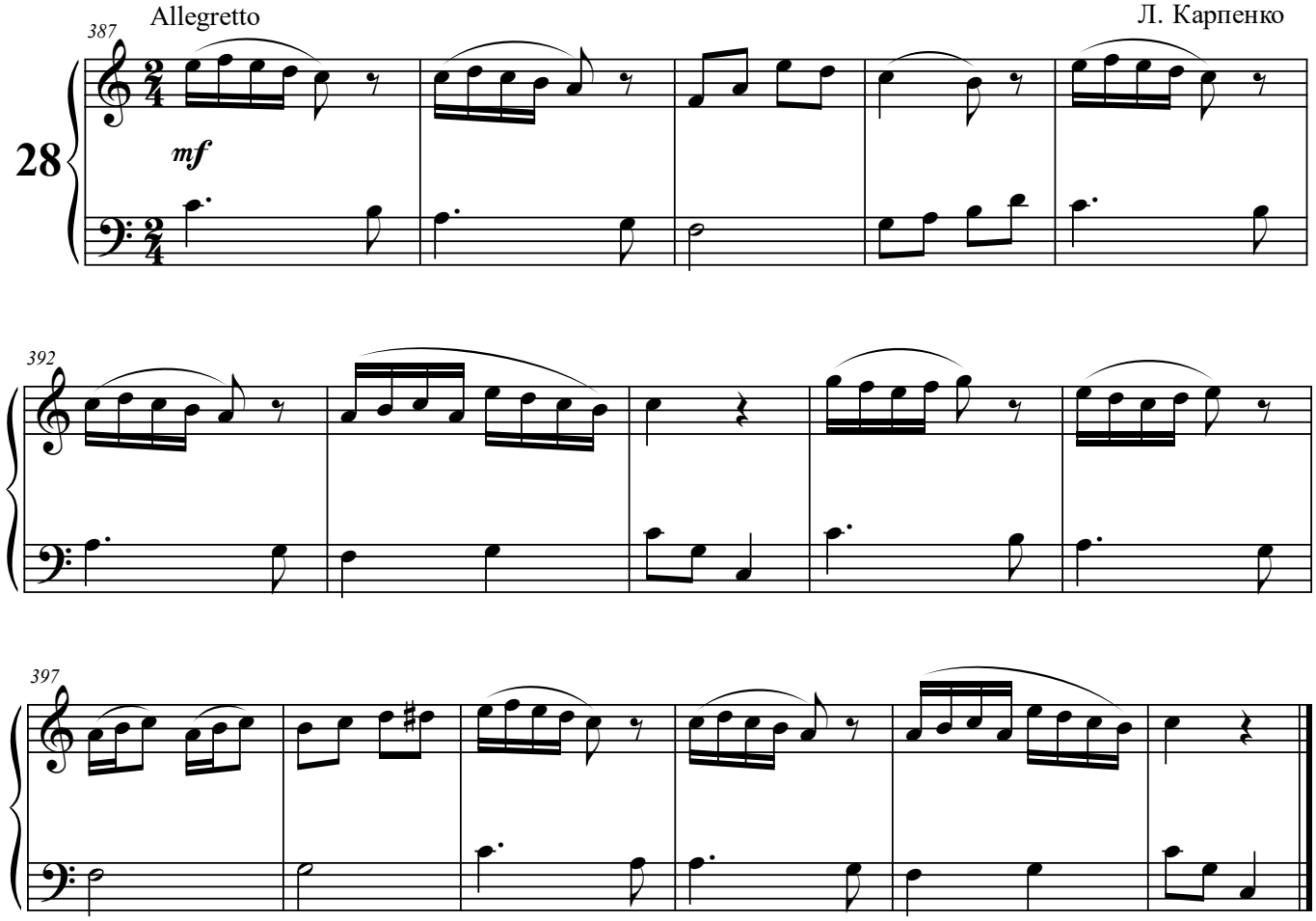
Allegretto
Л. Карпенко
387
28
mf
392
397

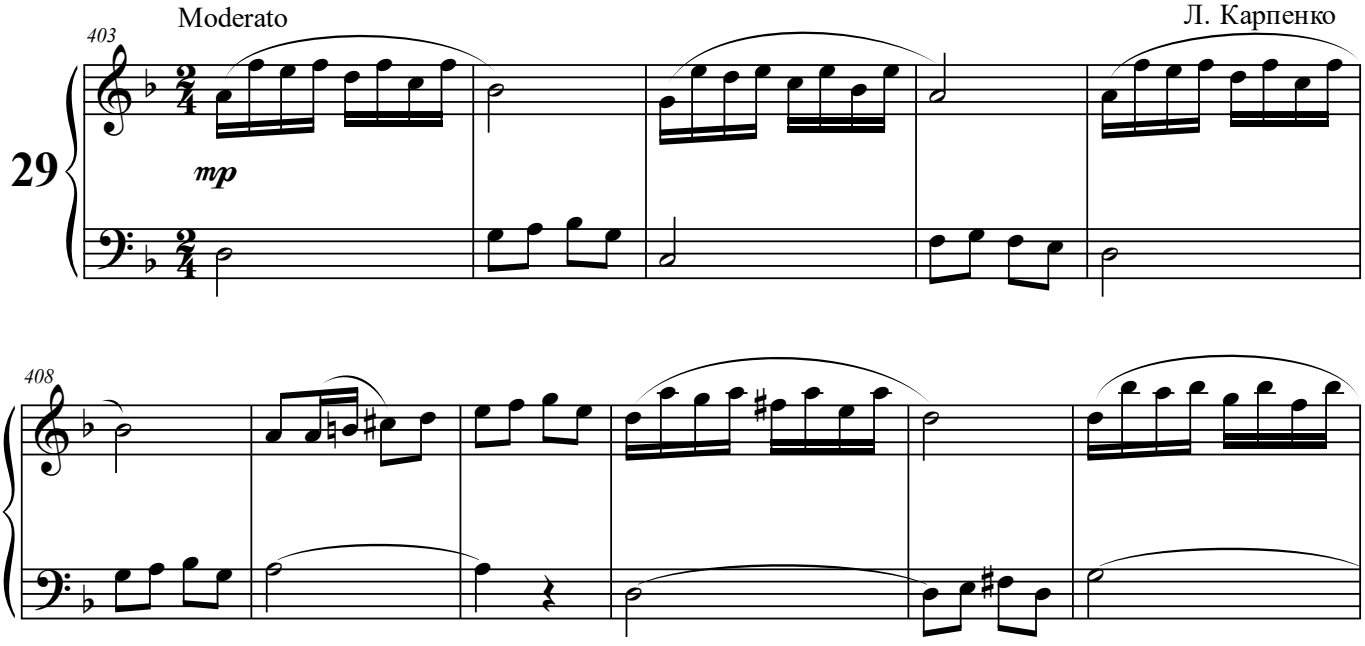
Moderato
Л. Карпенко
403
29
mp
408

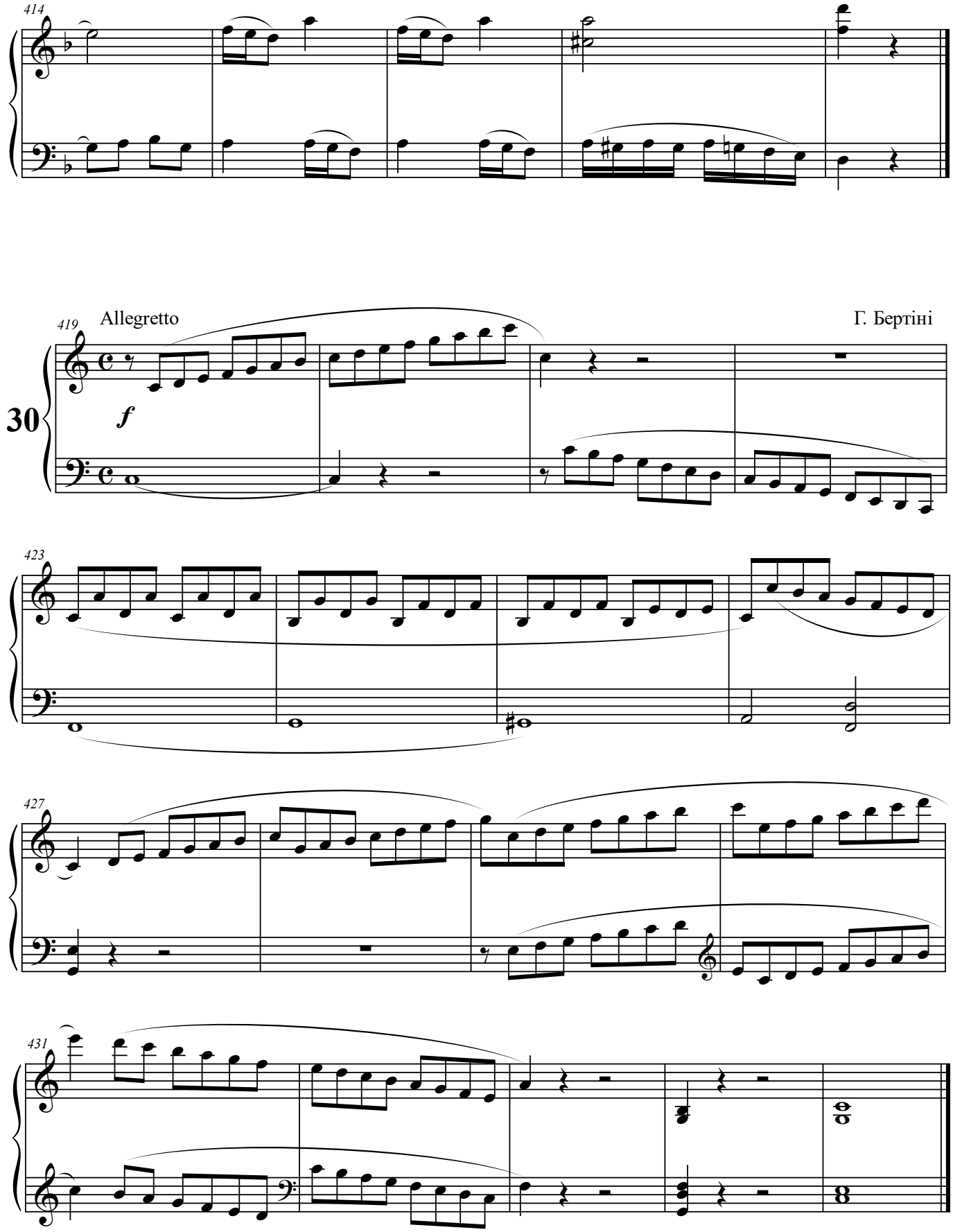
414
419
Allegretto
Г. Бертіні
30
f
423
427
431

Cantabile

Ж. Дювернуа

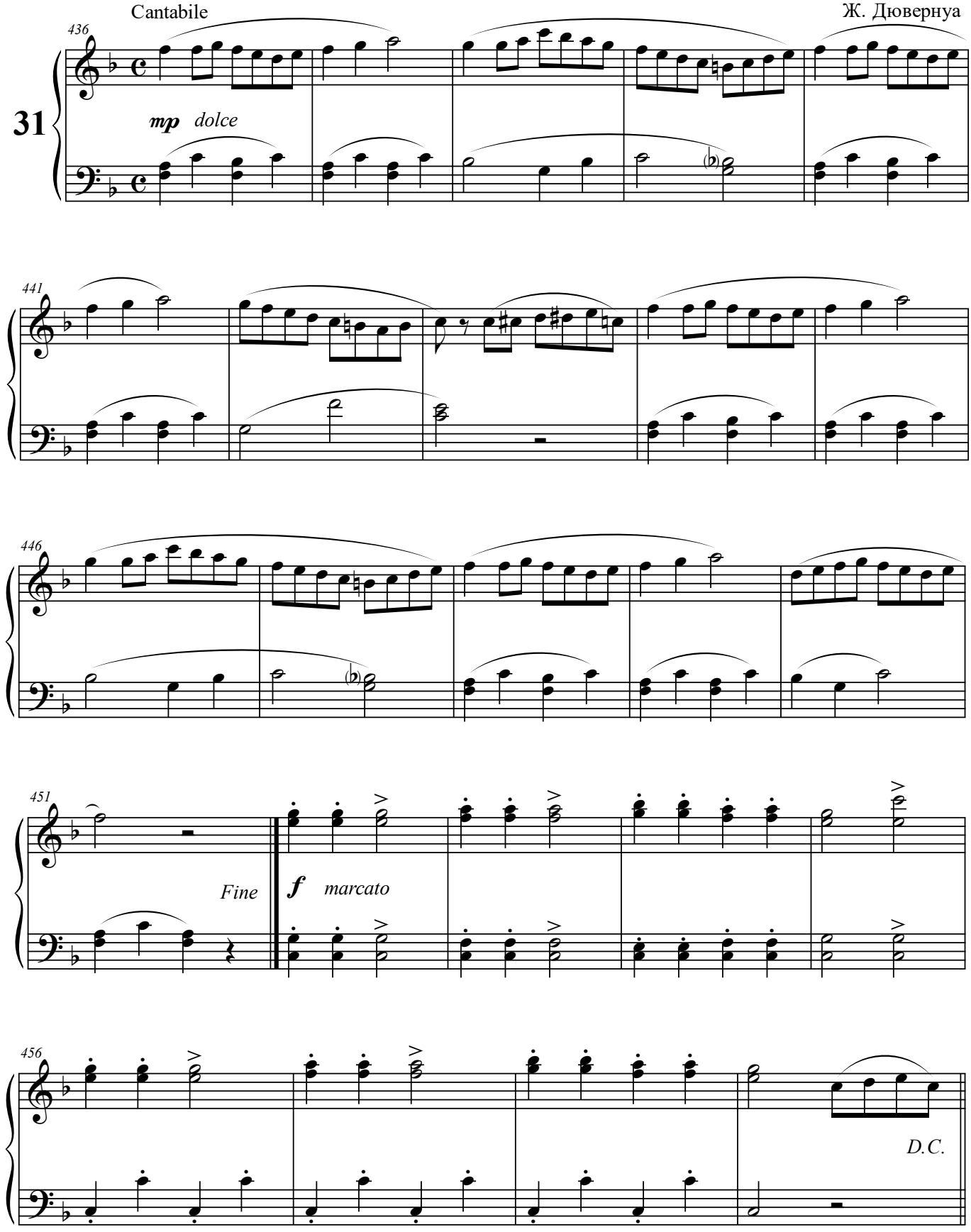

Allegretto

Ж. Дювернуа

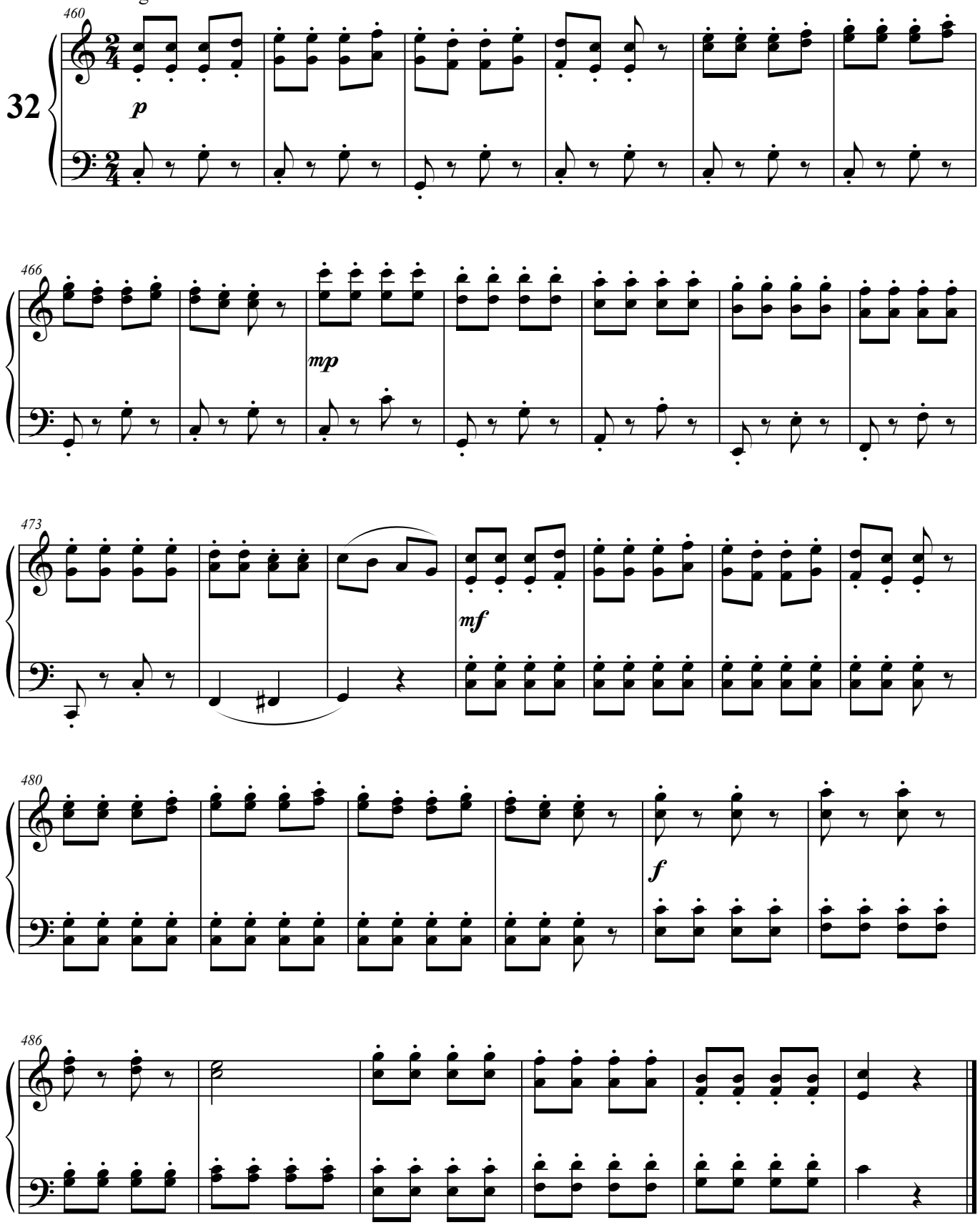

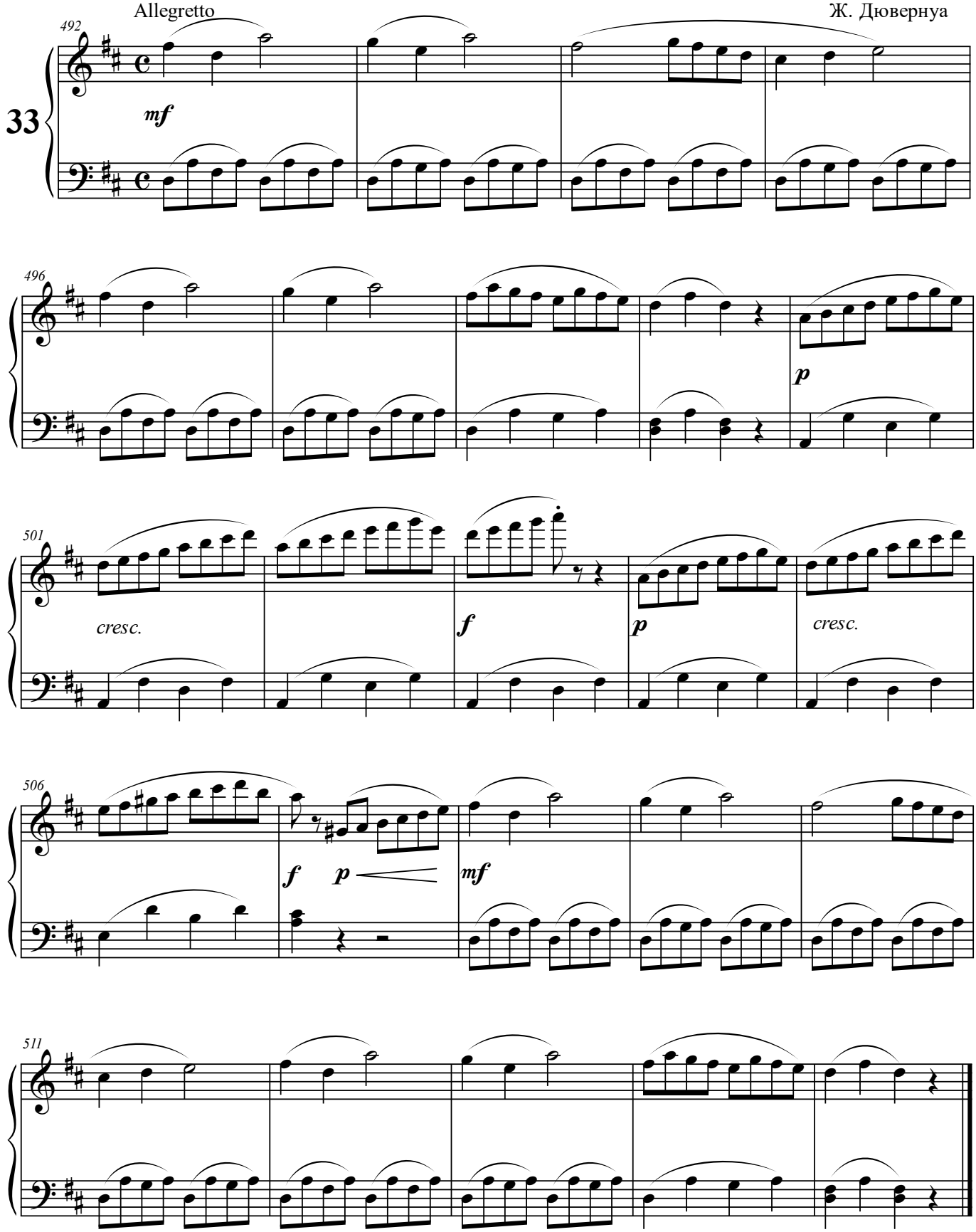
Allegretto
Ж. Дювернуа
33
492
mf
496
p
501
cresc.
f
p
cresc.
506
f
p
mf
511

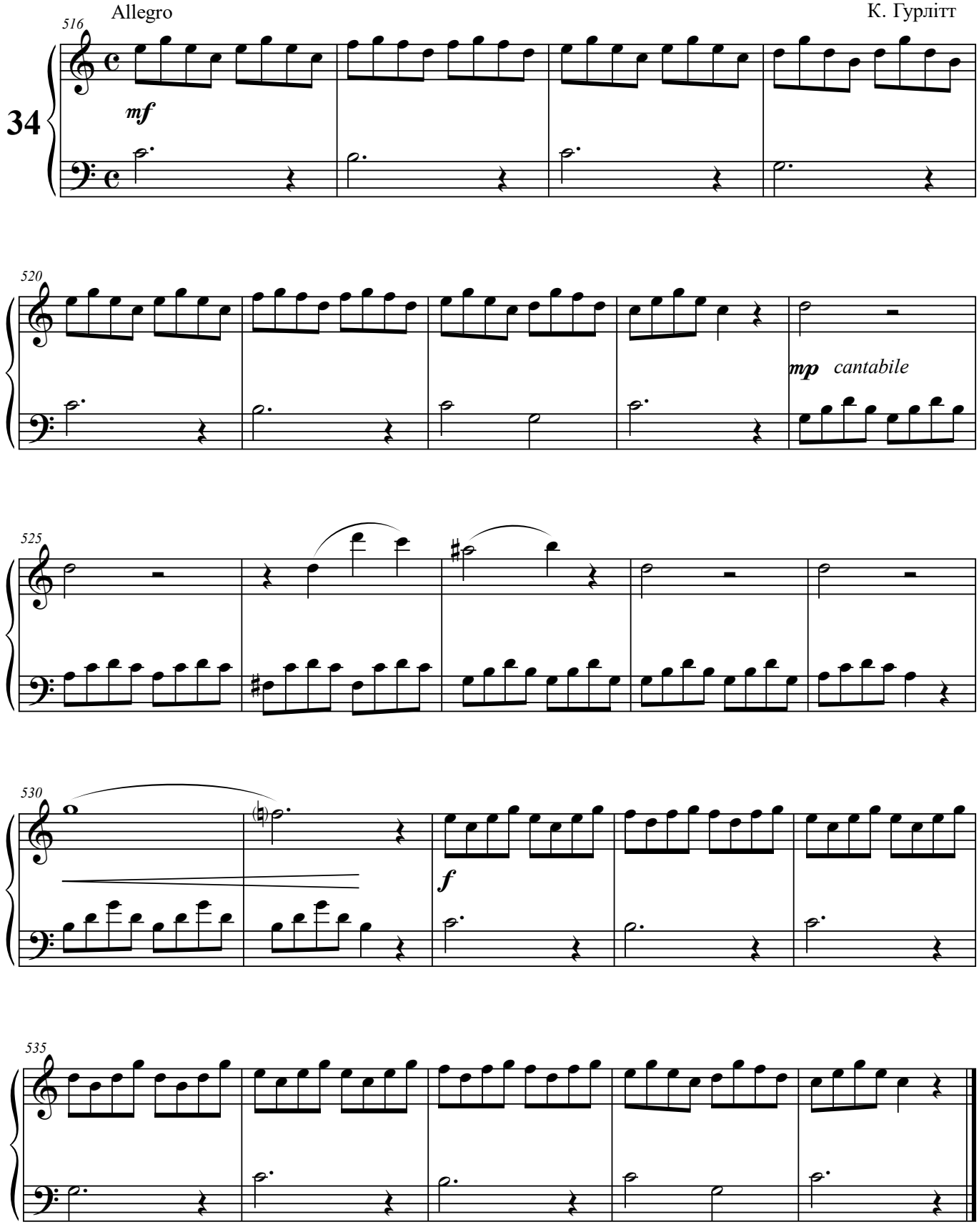
Allegro
К. Гурлітт
516
34
mf
520
mp cantabile
525
530
f
535

Allegretto К. Гурлітт

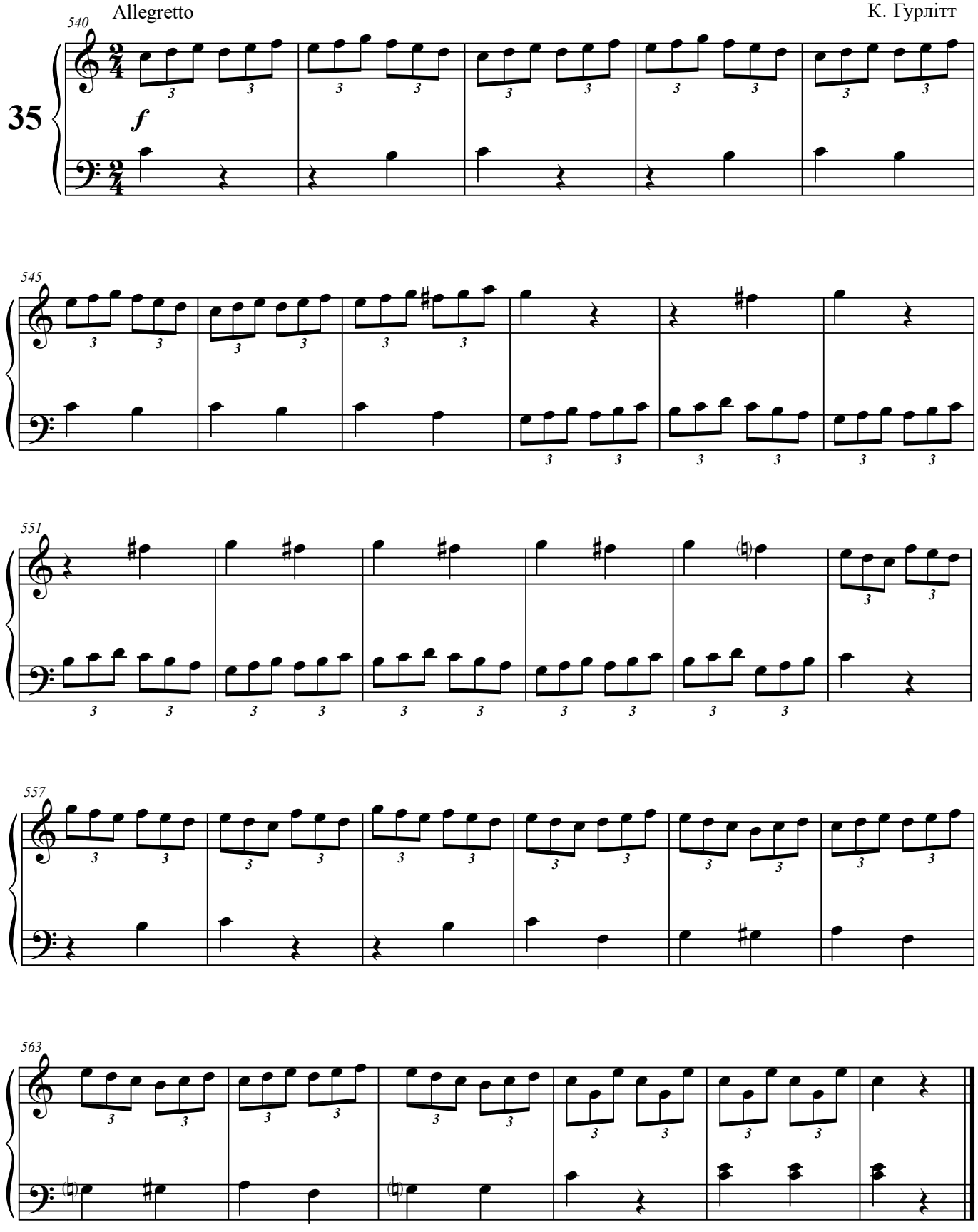

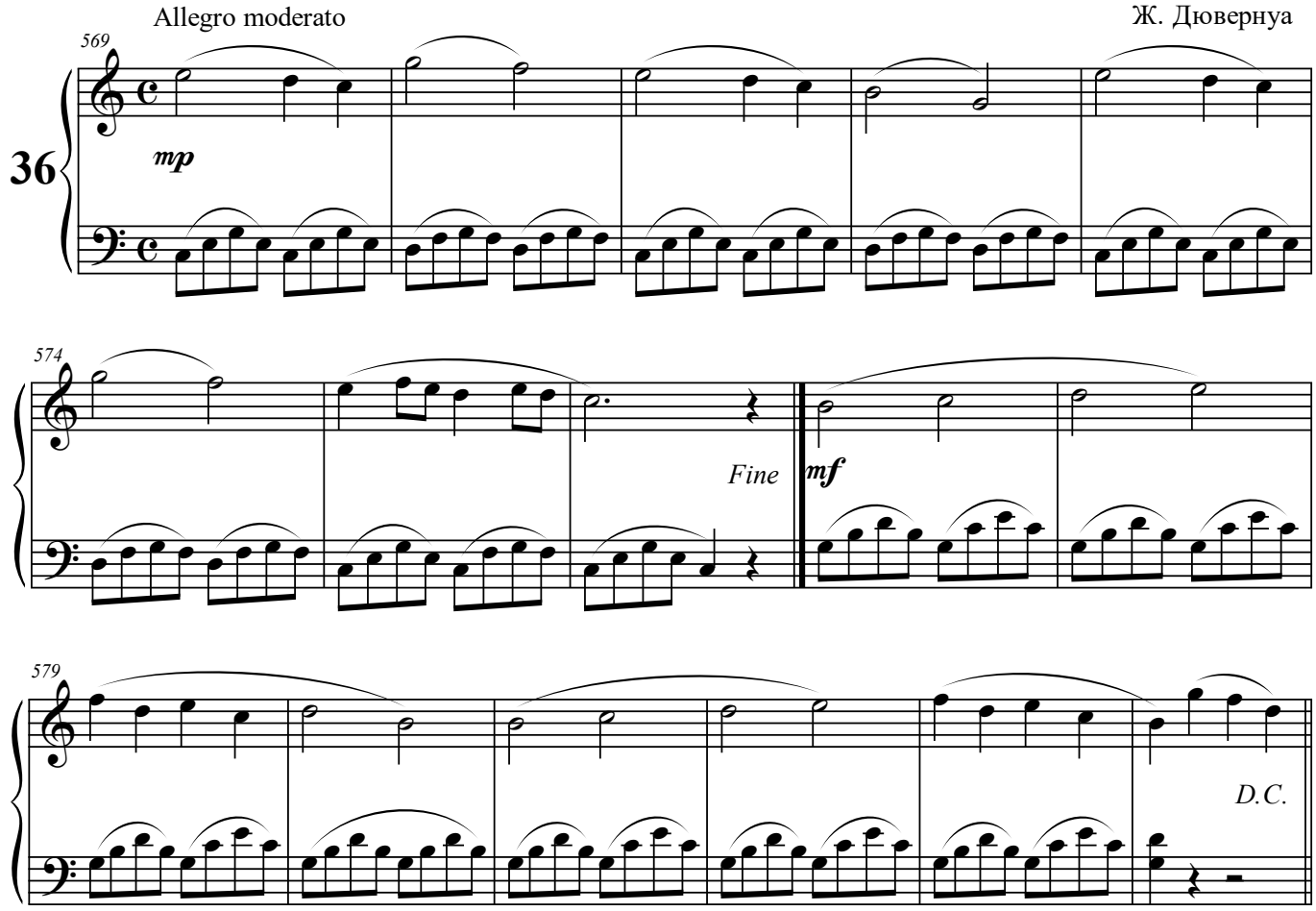
Allegro moderato
Ж. Дювернуа
569
36
mp
574
Fine
mf
579
D.C.

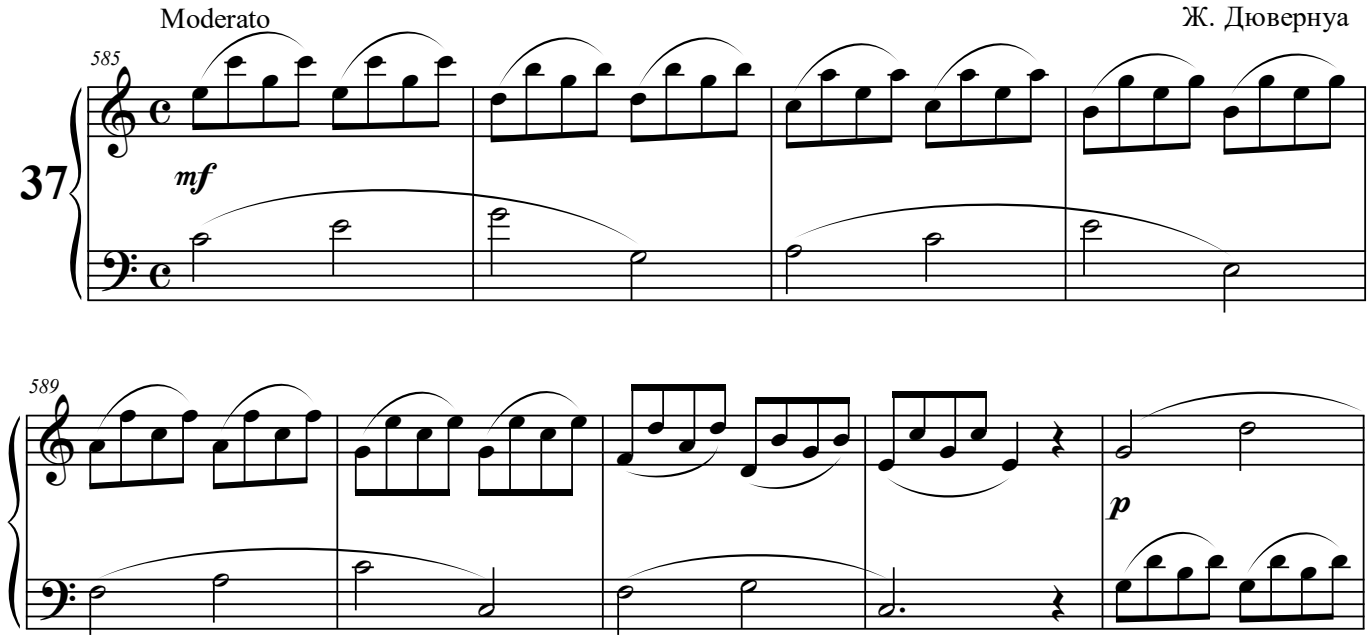
Moderato
Ж. Дювернуа
585
37
mf
589
p

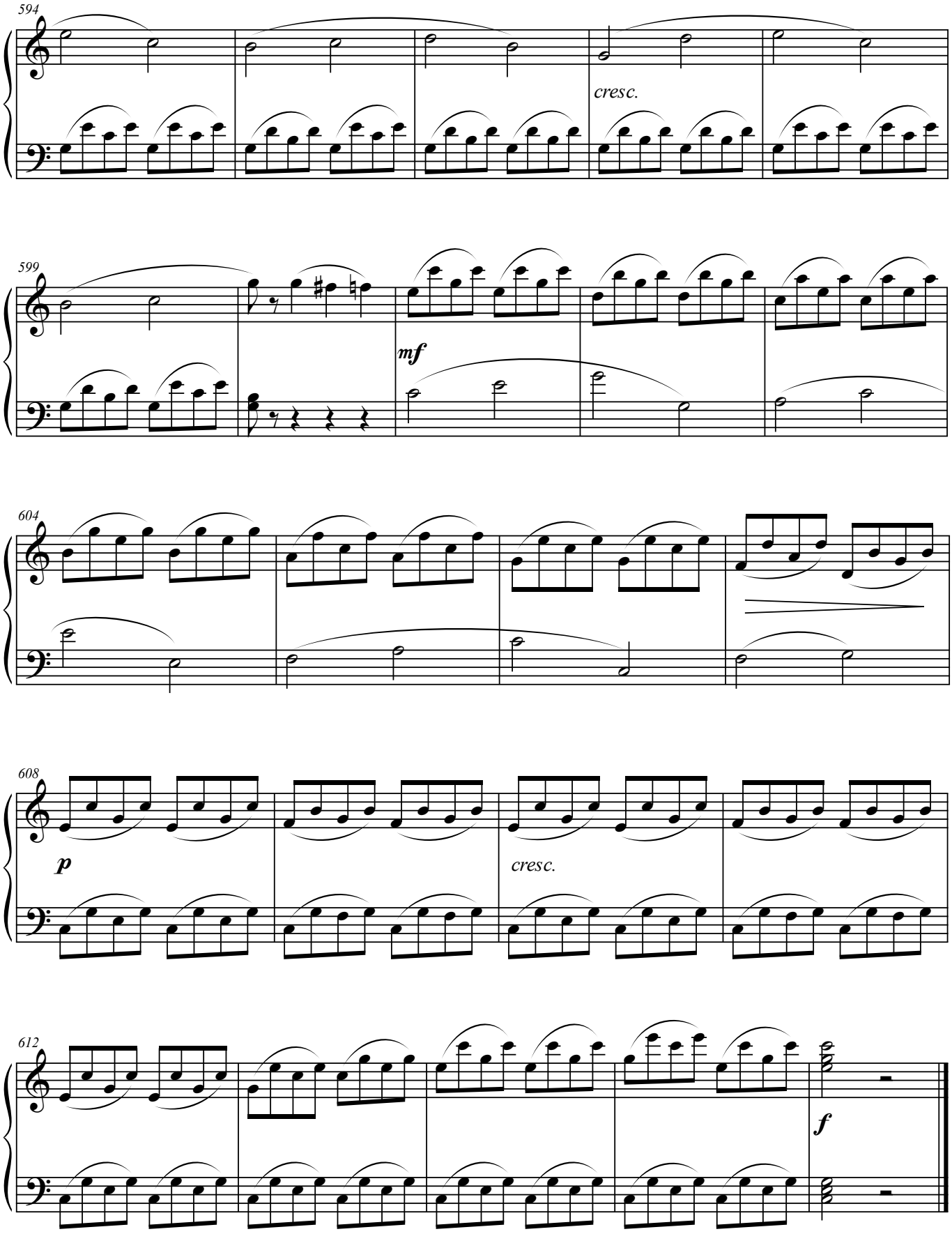
594
cresc.
599
mf
604
608
p
cresc.
612
f

Allegro moderato

Ж. Дювернуа

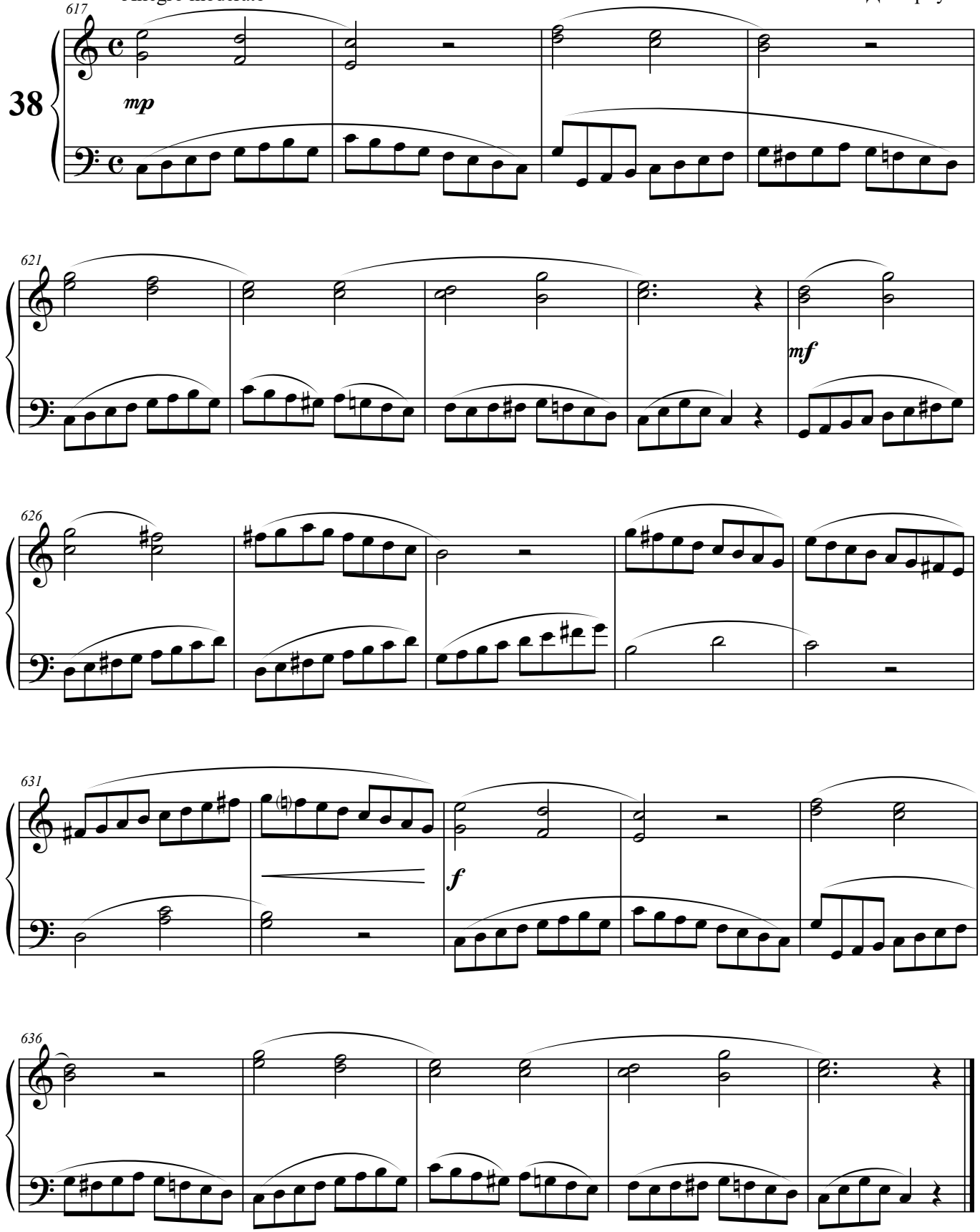

Allegro moderato

Ж. Дювернуа

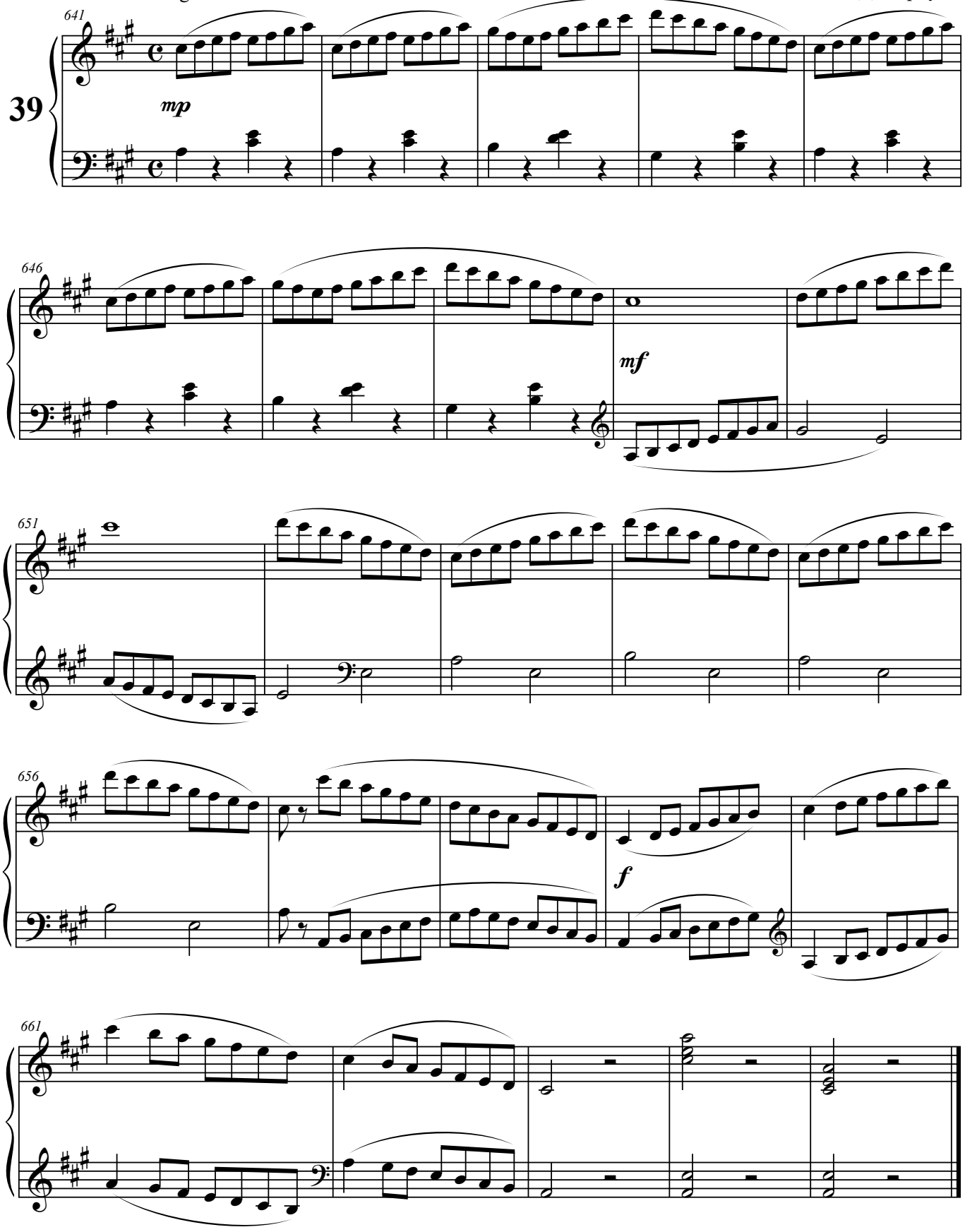

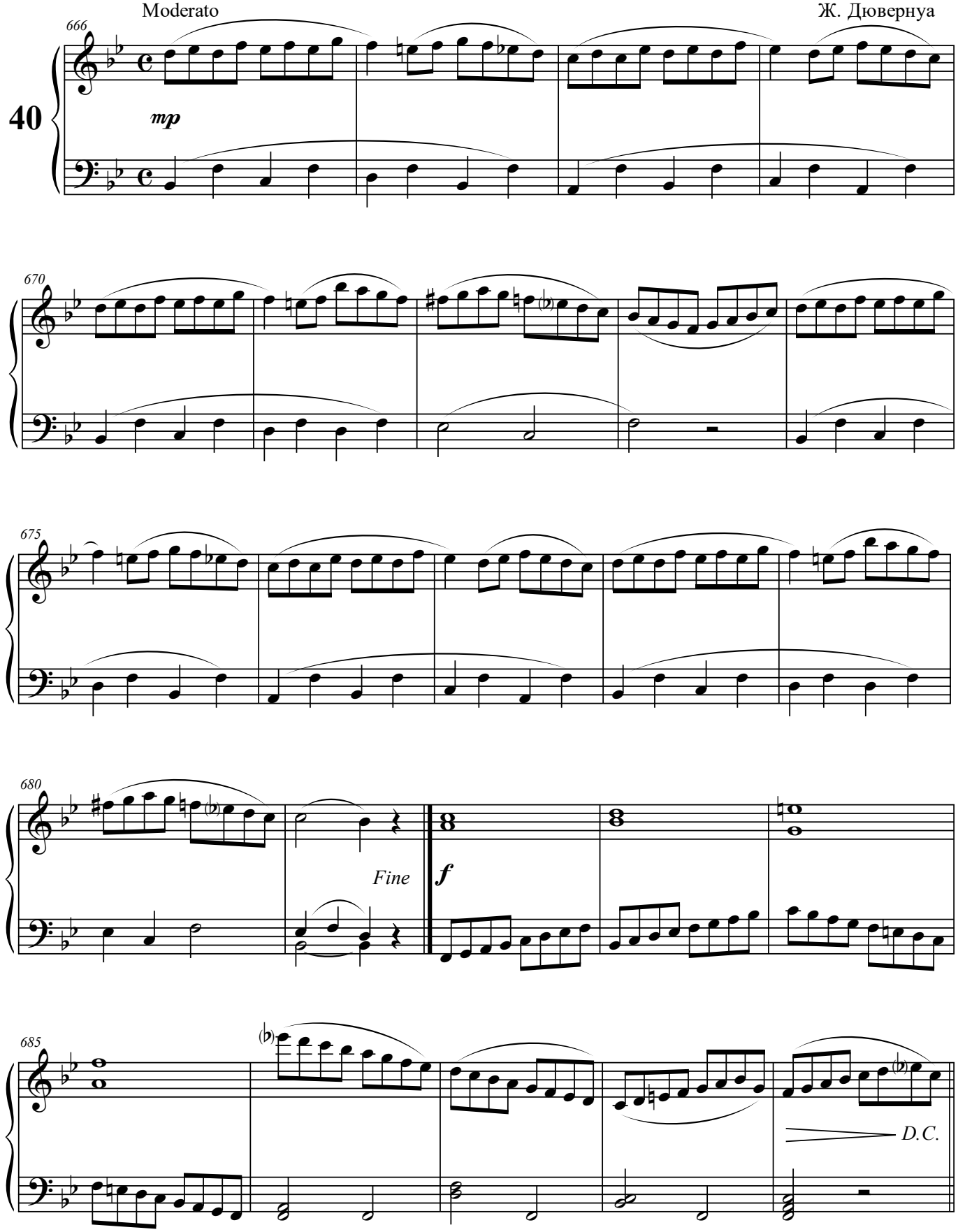
Moderato
Ж. Дювернуа
40
666
mp
670
675
680
Fine
f
685
D.C.

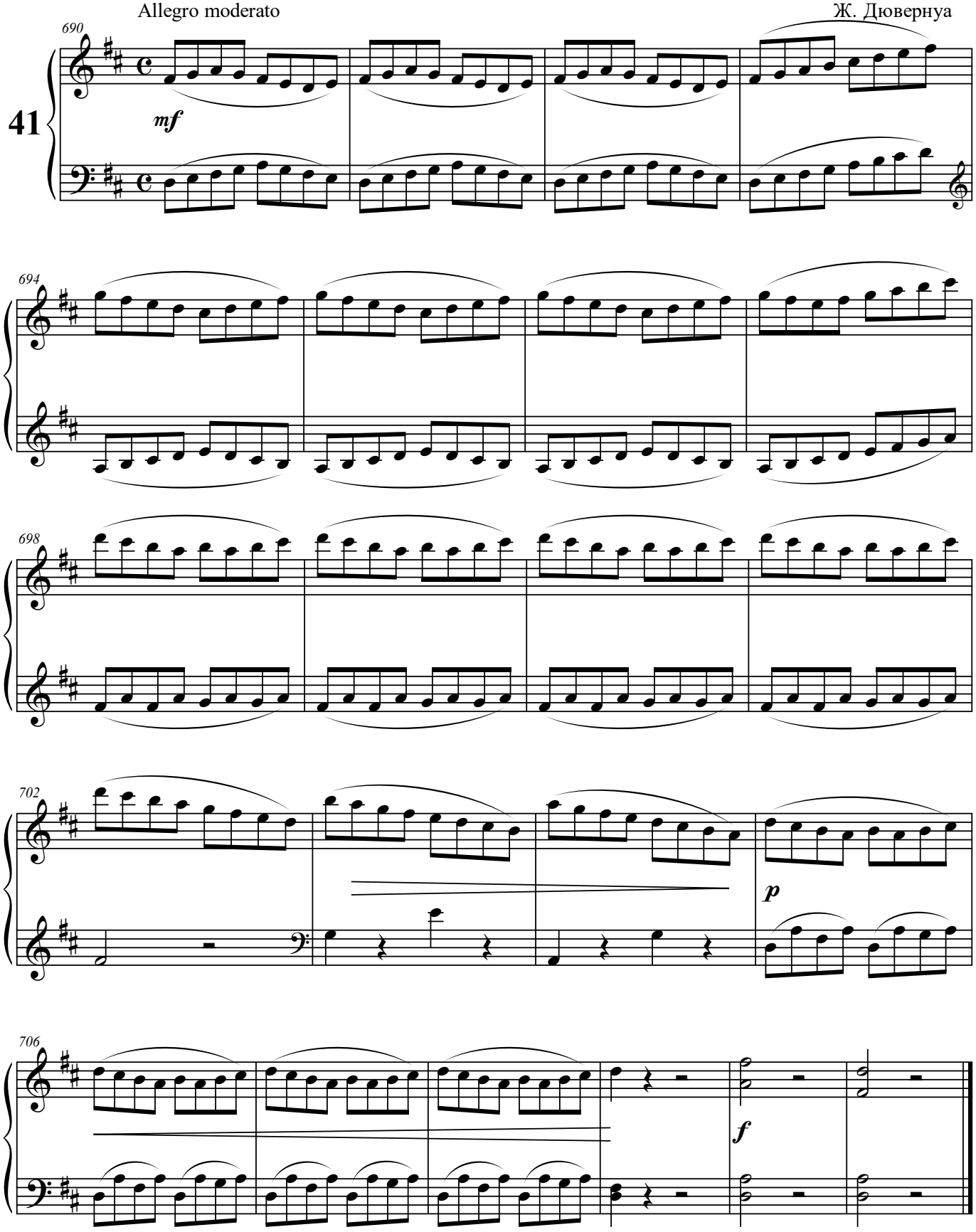
Allegro moderato
Ж. Дювернуа
690
41
mf
694
698
702
p
706
f

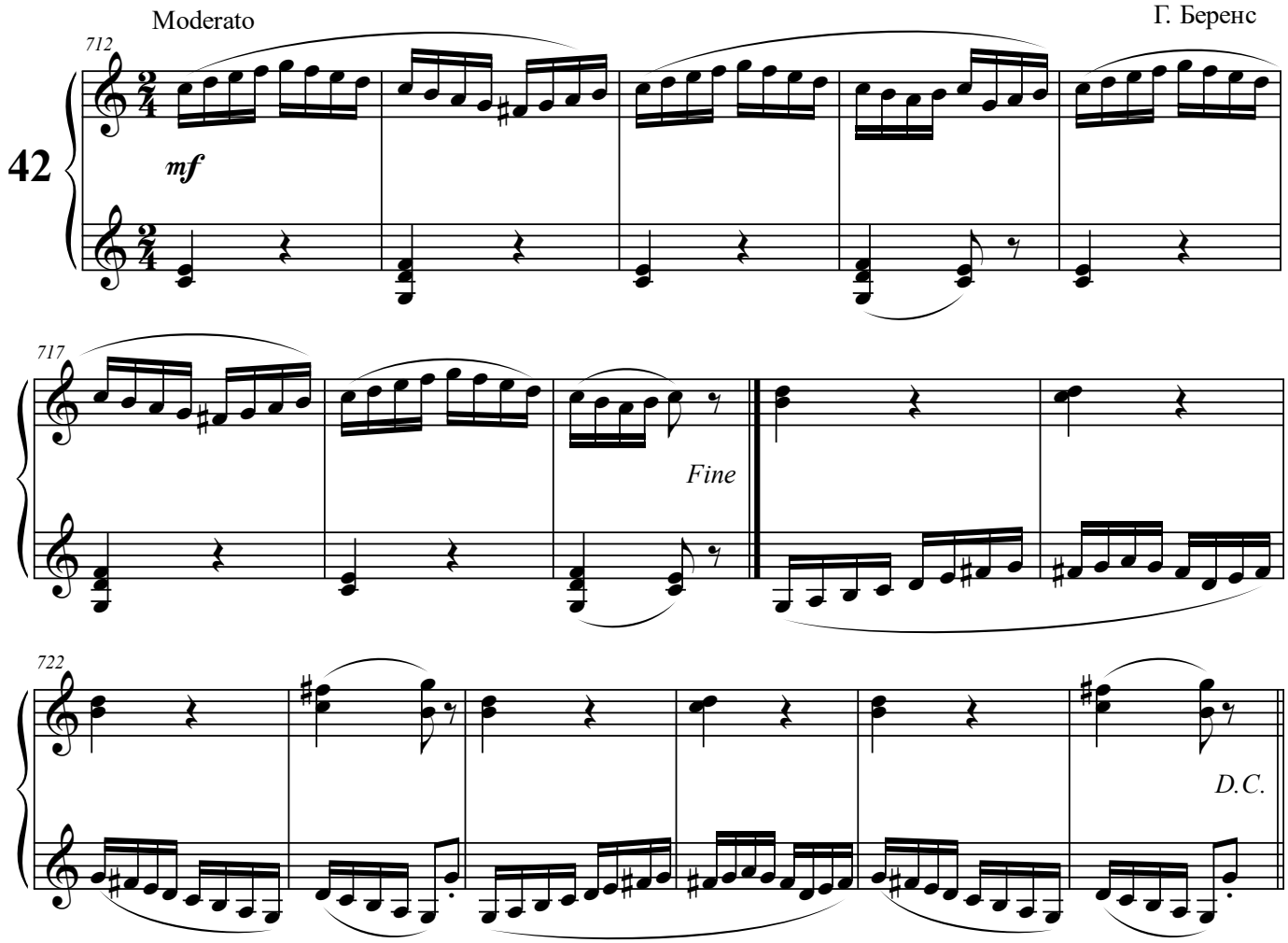
Moderato
Г. Беренс
712
42
mf
717
Fine
722
D.C.

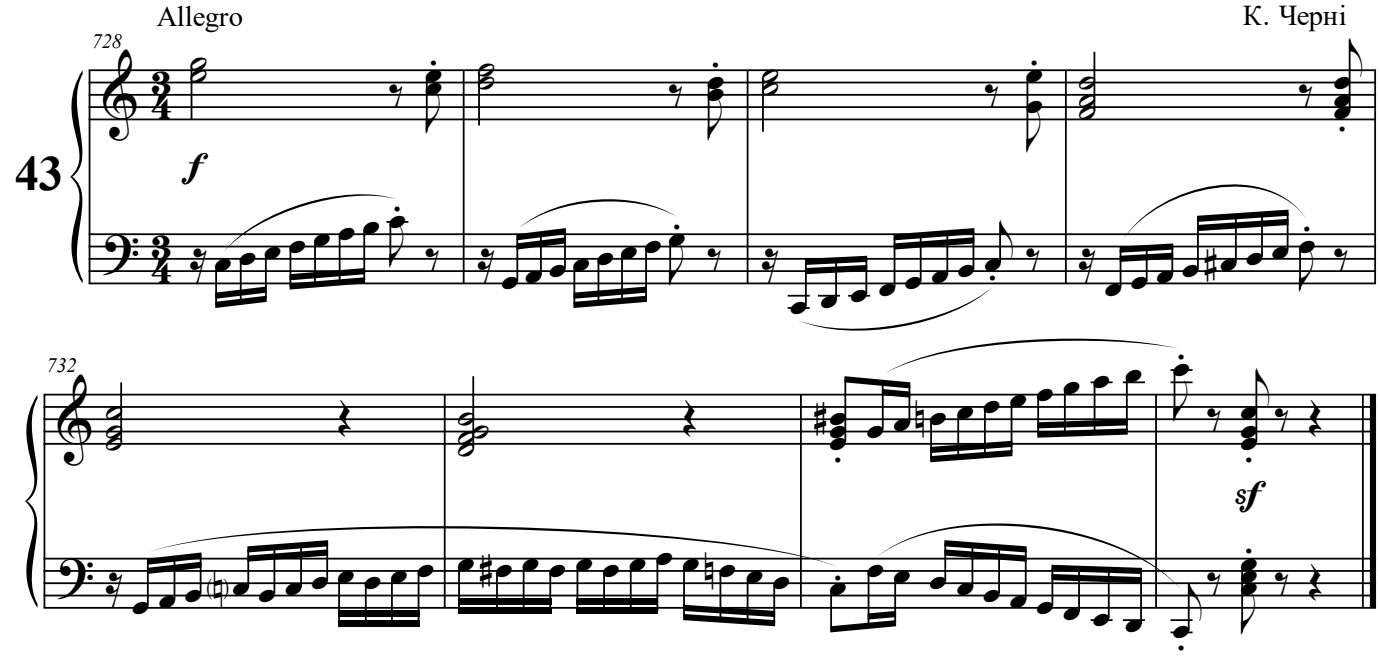
Allegro
К. Черні
728
43
f
732
sf

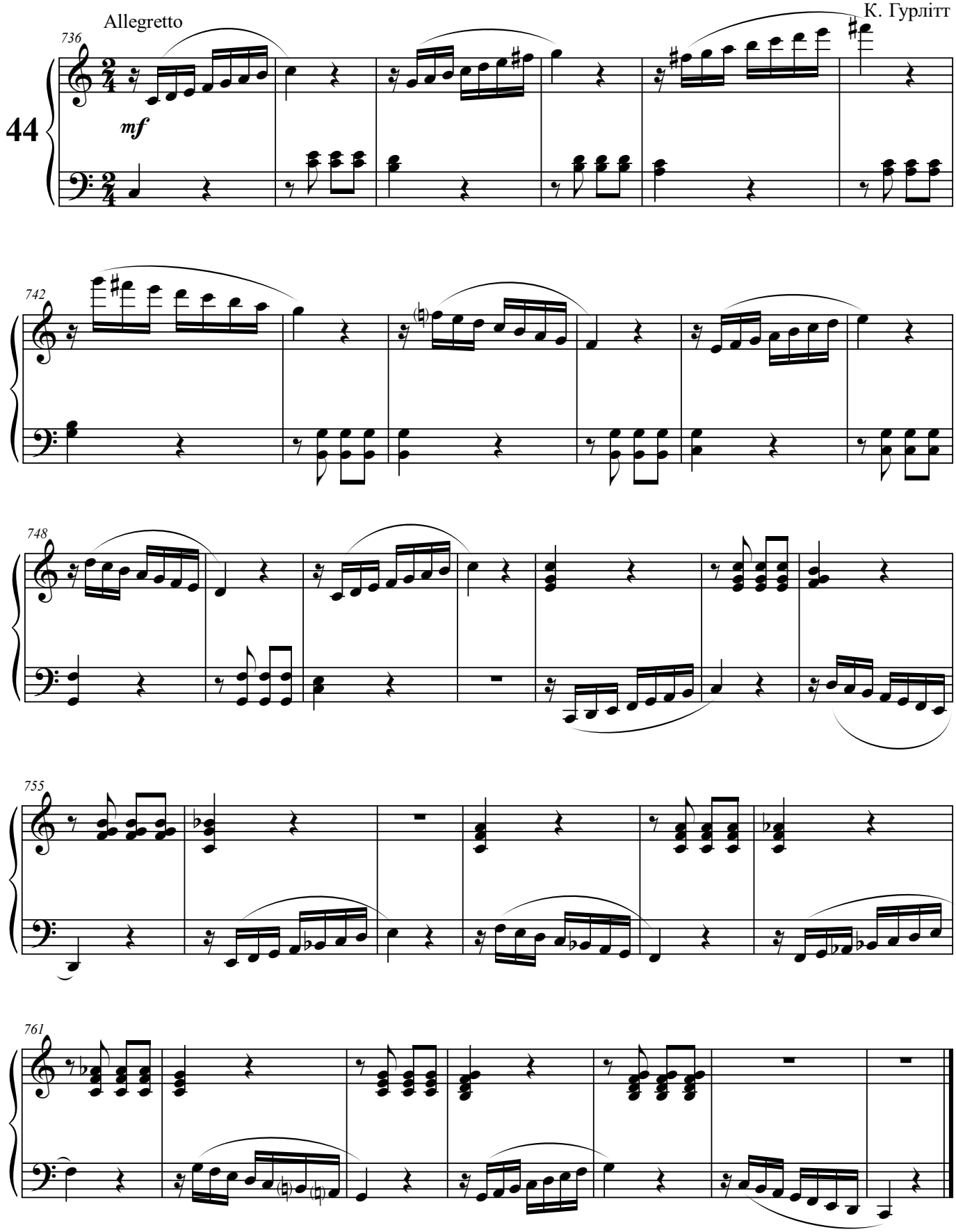
Allegretto
К. Гурлітт
736
44
mf
742
748
755
761

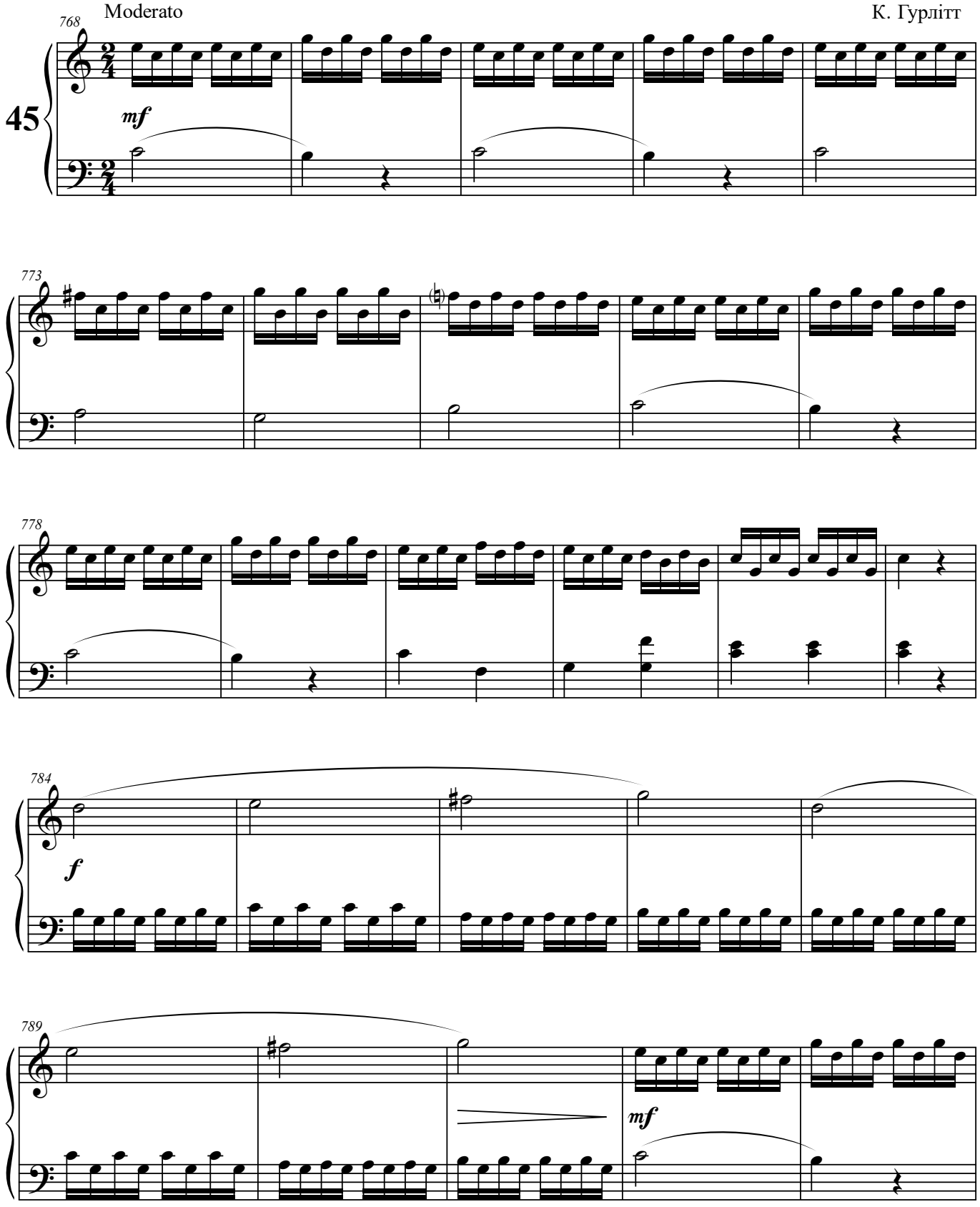
Moderato
К. Гурлітт
768
45
mf
773
778
784
f
789
mf

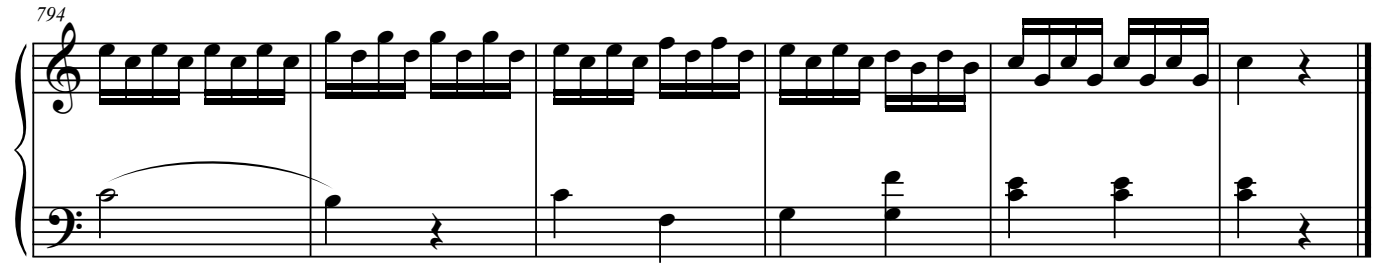
794

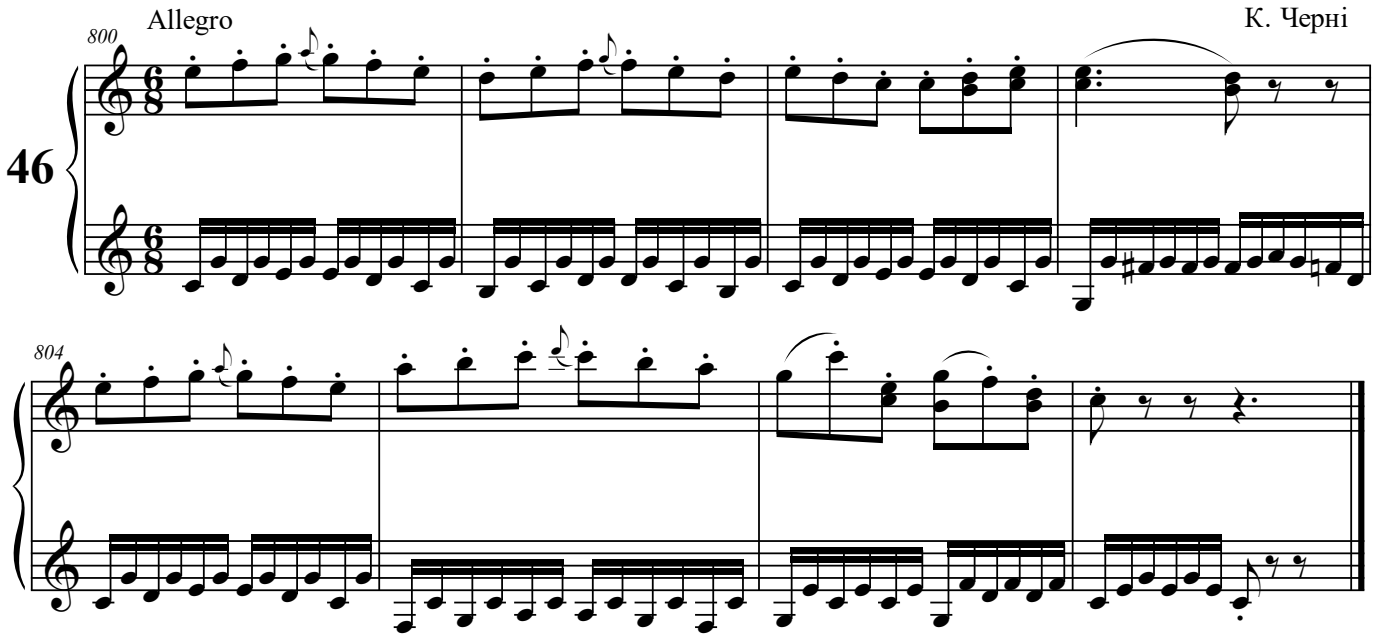
Allegro
К. Черні
800
46
804

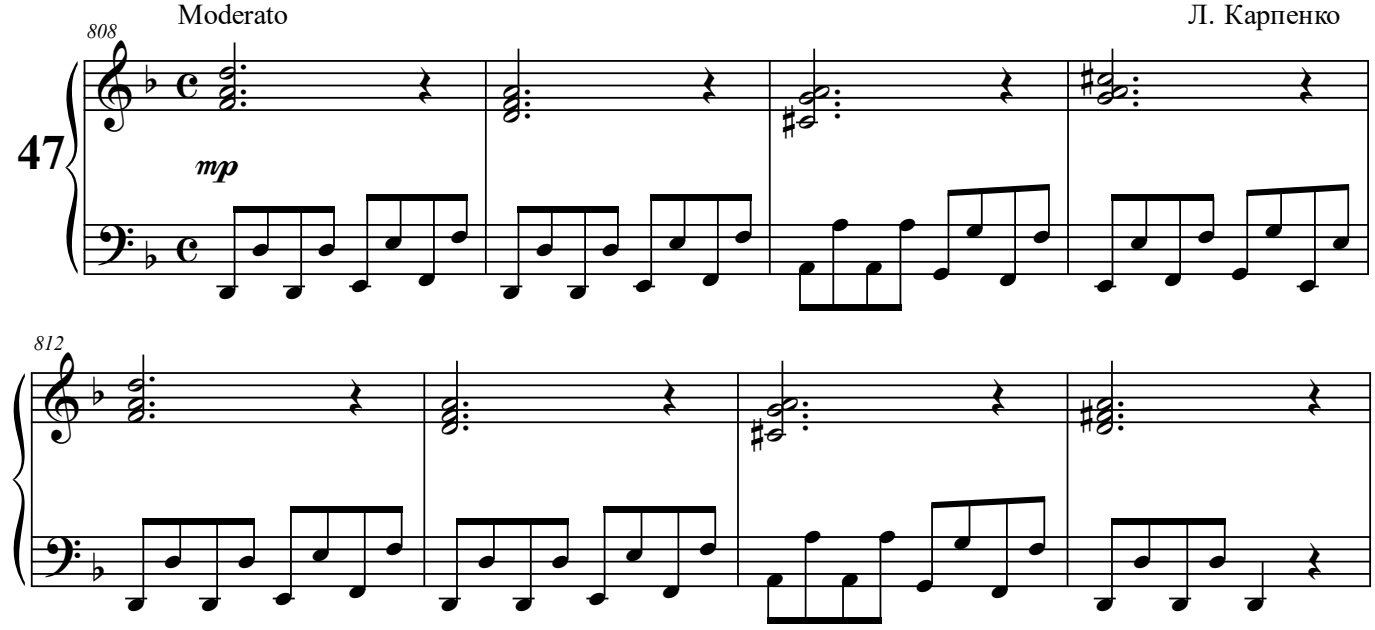
Moderato
Л. Карпенко
808
47
mp
812

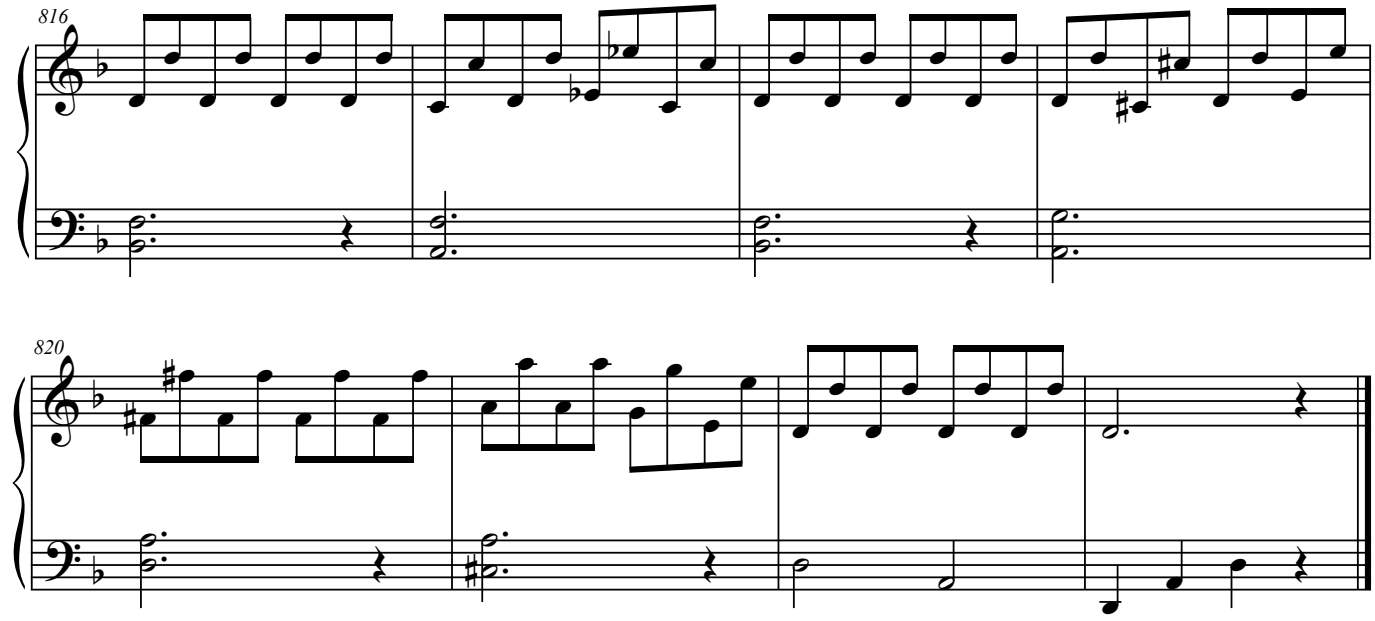
816
820

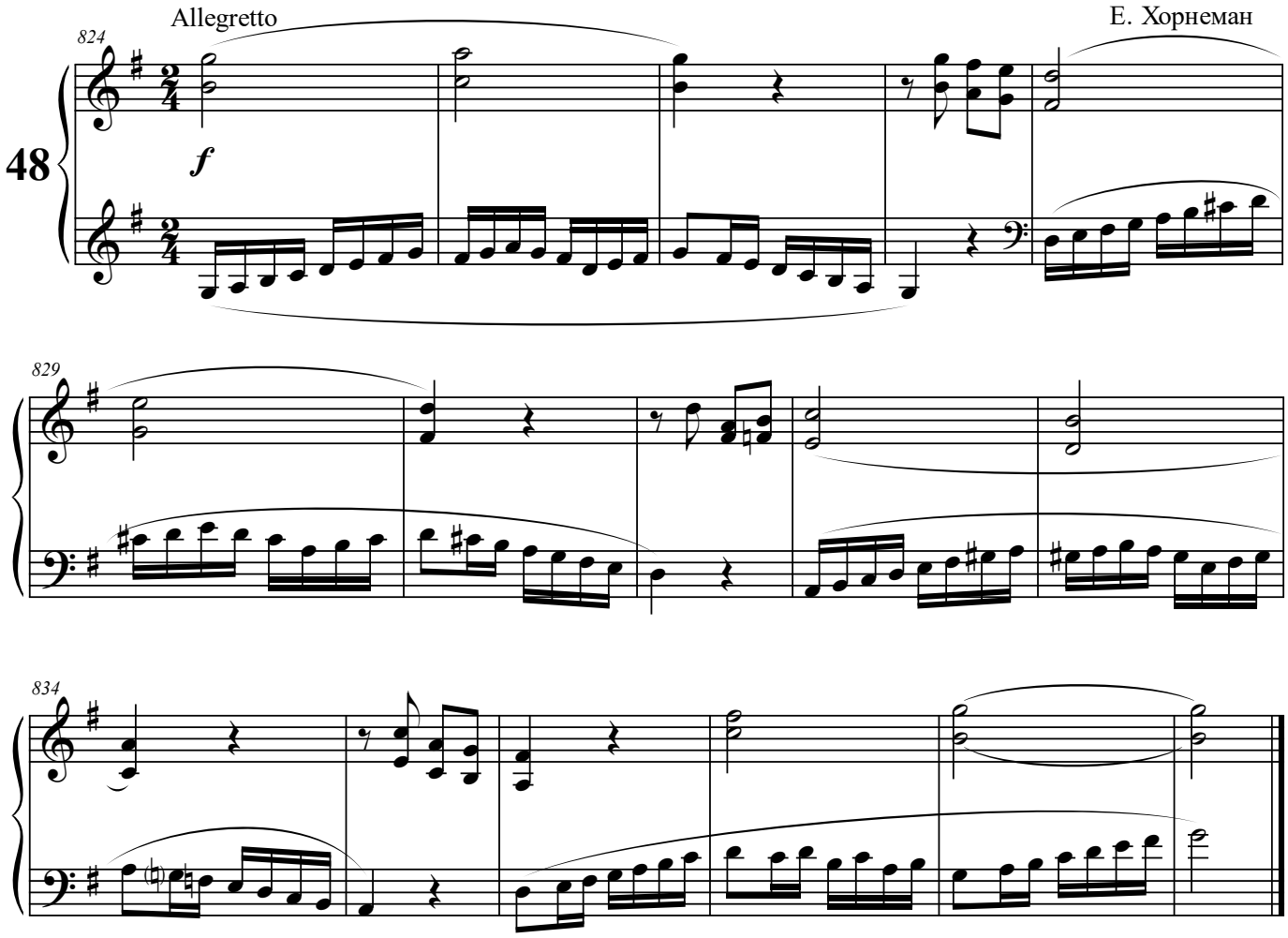
Allegretto
Е. Хорнеман
824
48
f
829
834

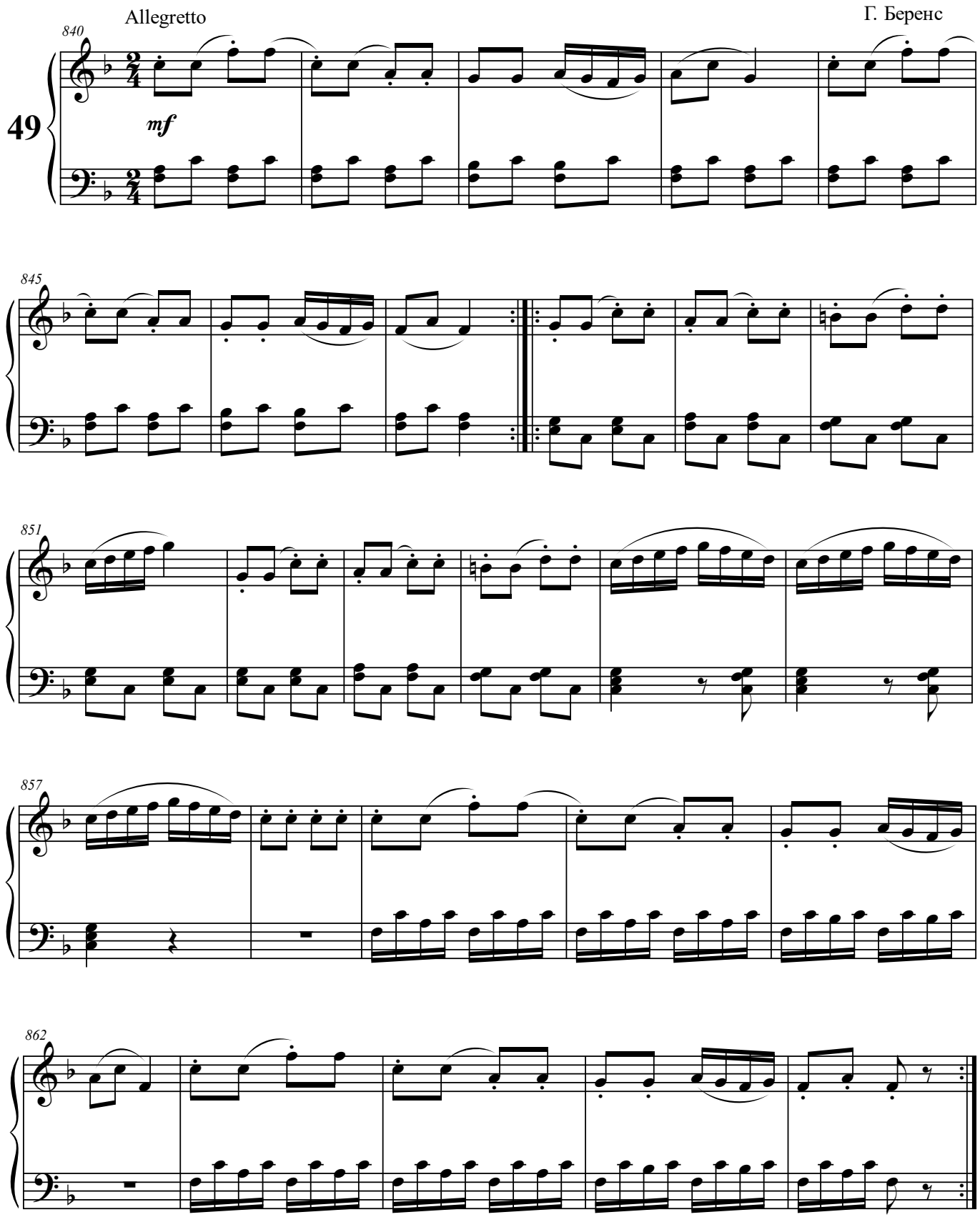
Allegretto
Г. Беренс
840
49
mf
845
851
857
862

Ф. Бургмюллер

Allegretto

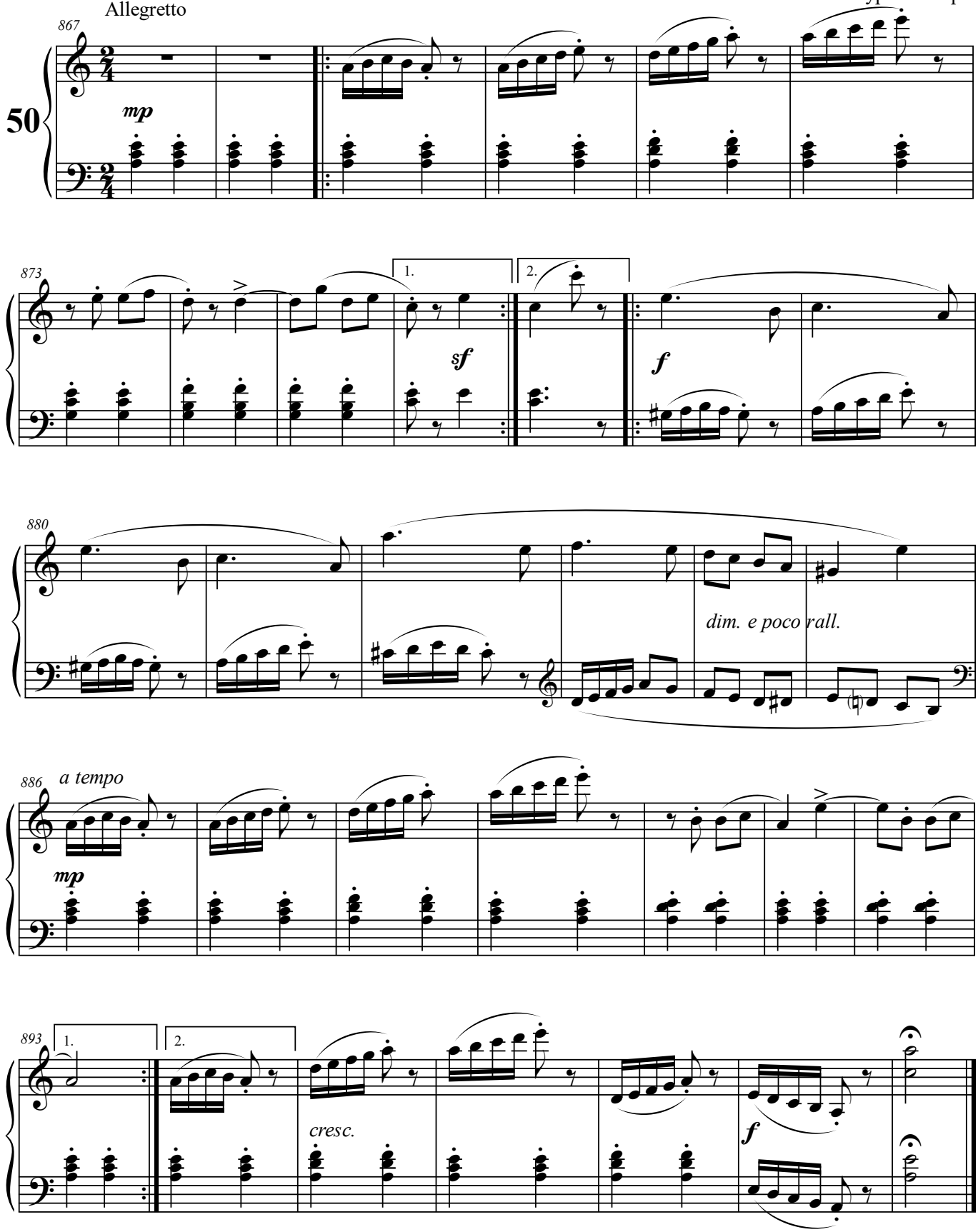

Moderato

А. Жилинскис

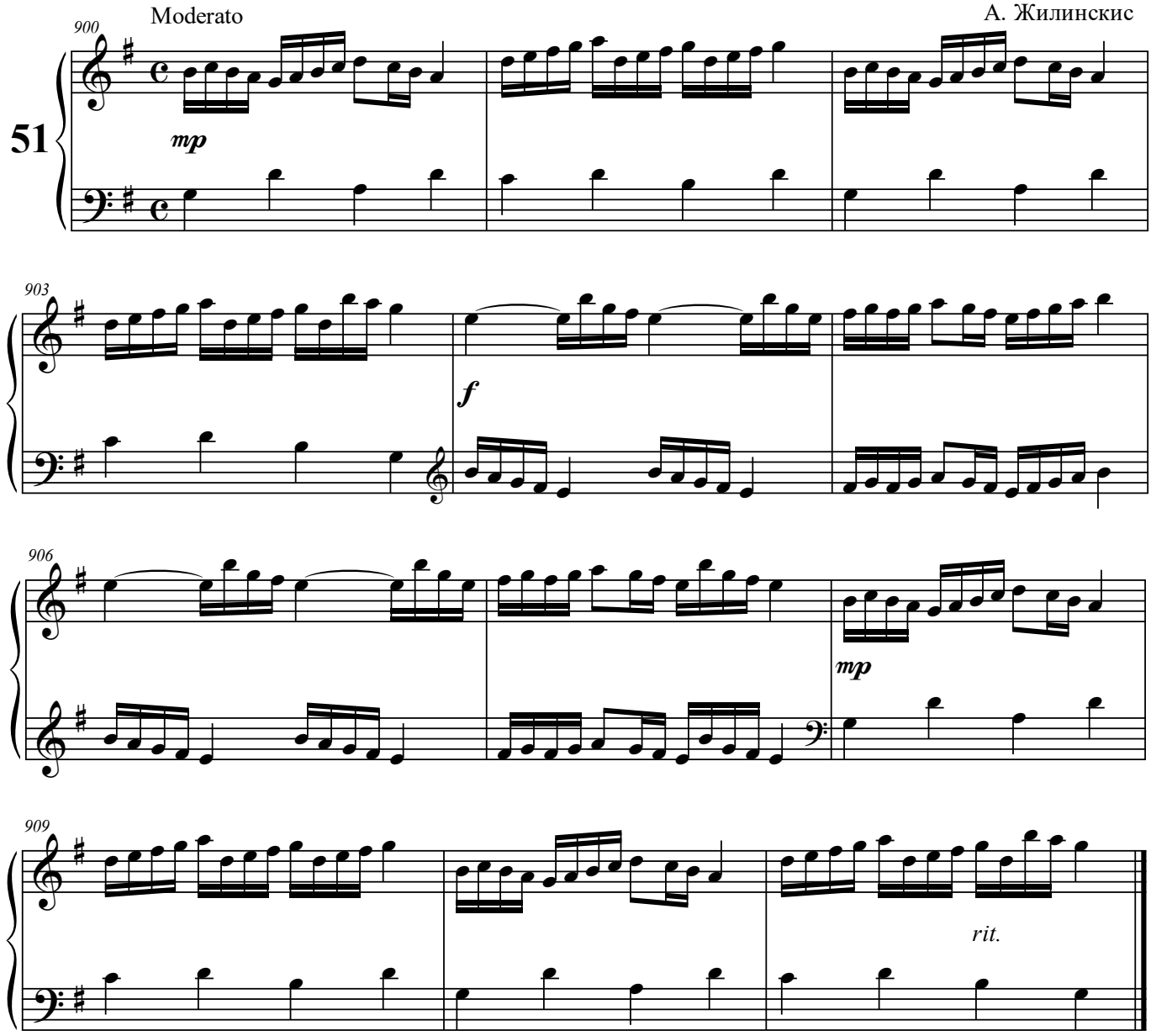

Allegretto

Л. Карпенко

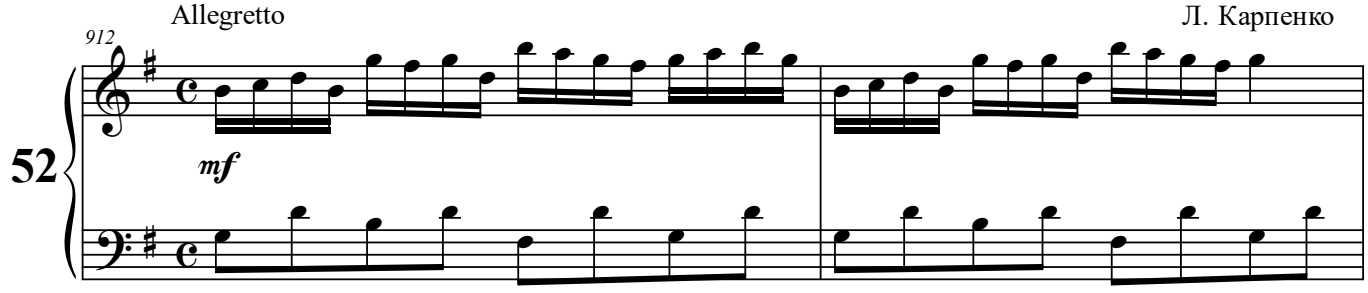

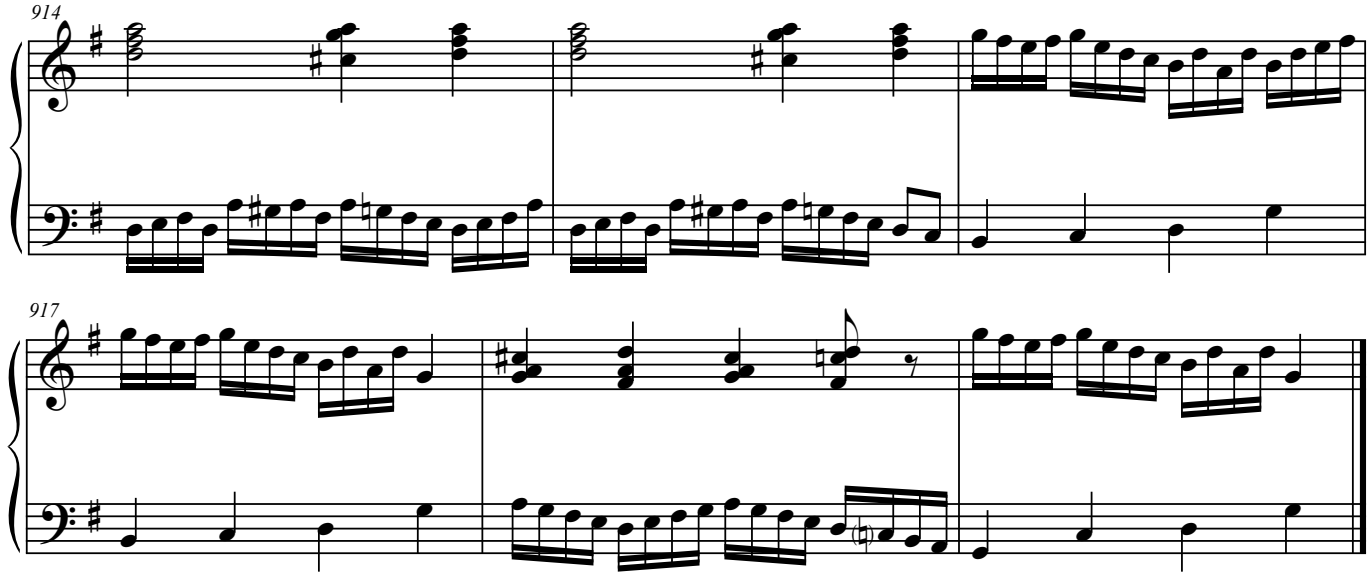
914
917

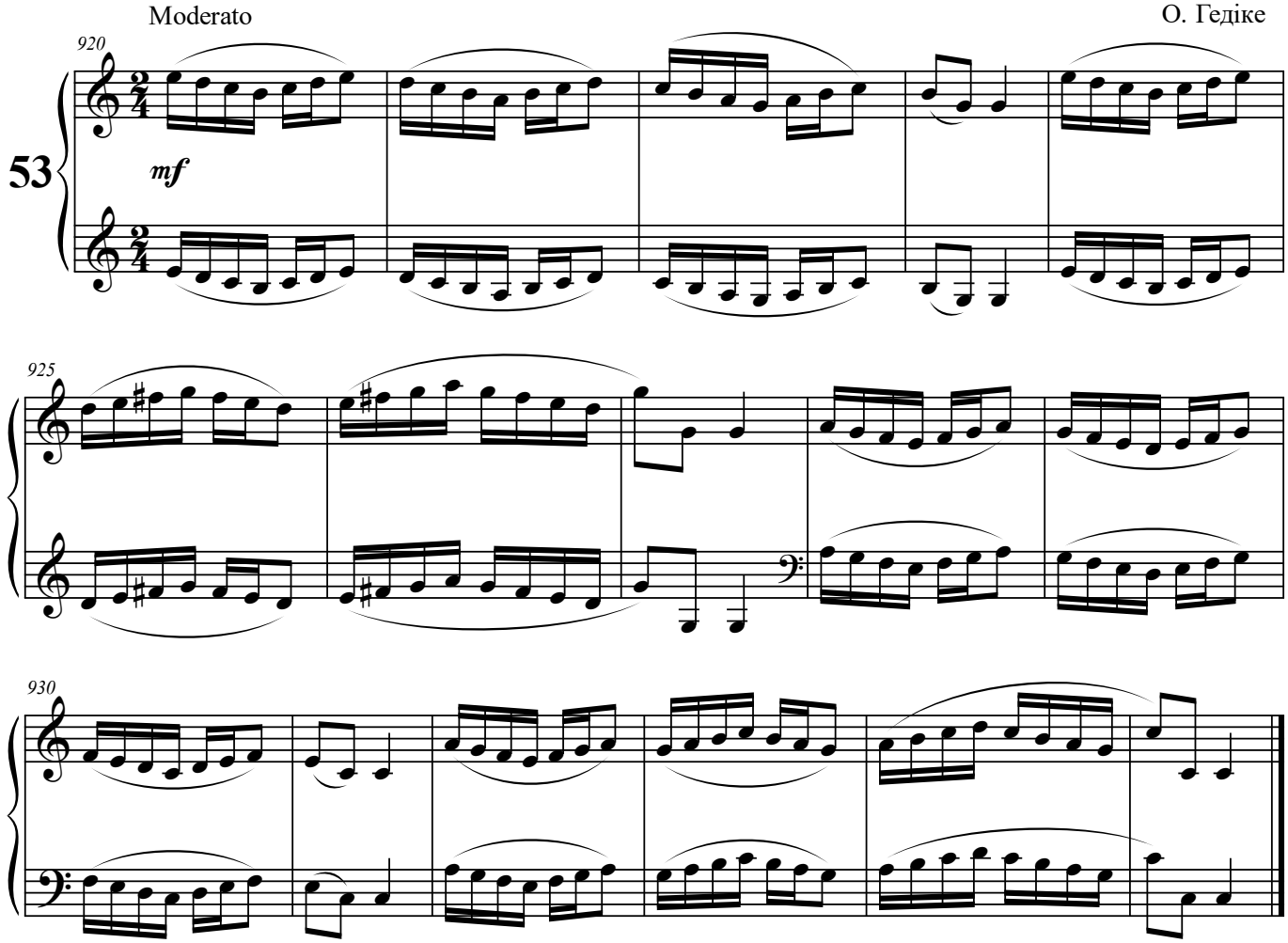
Moderato
О. Гедіке
920
53
mf
925
930

Allegretto

Д. Адамс

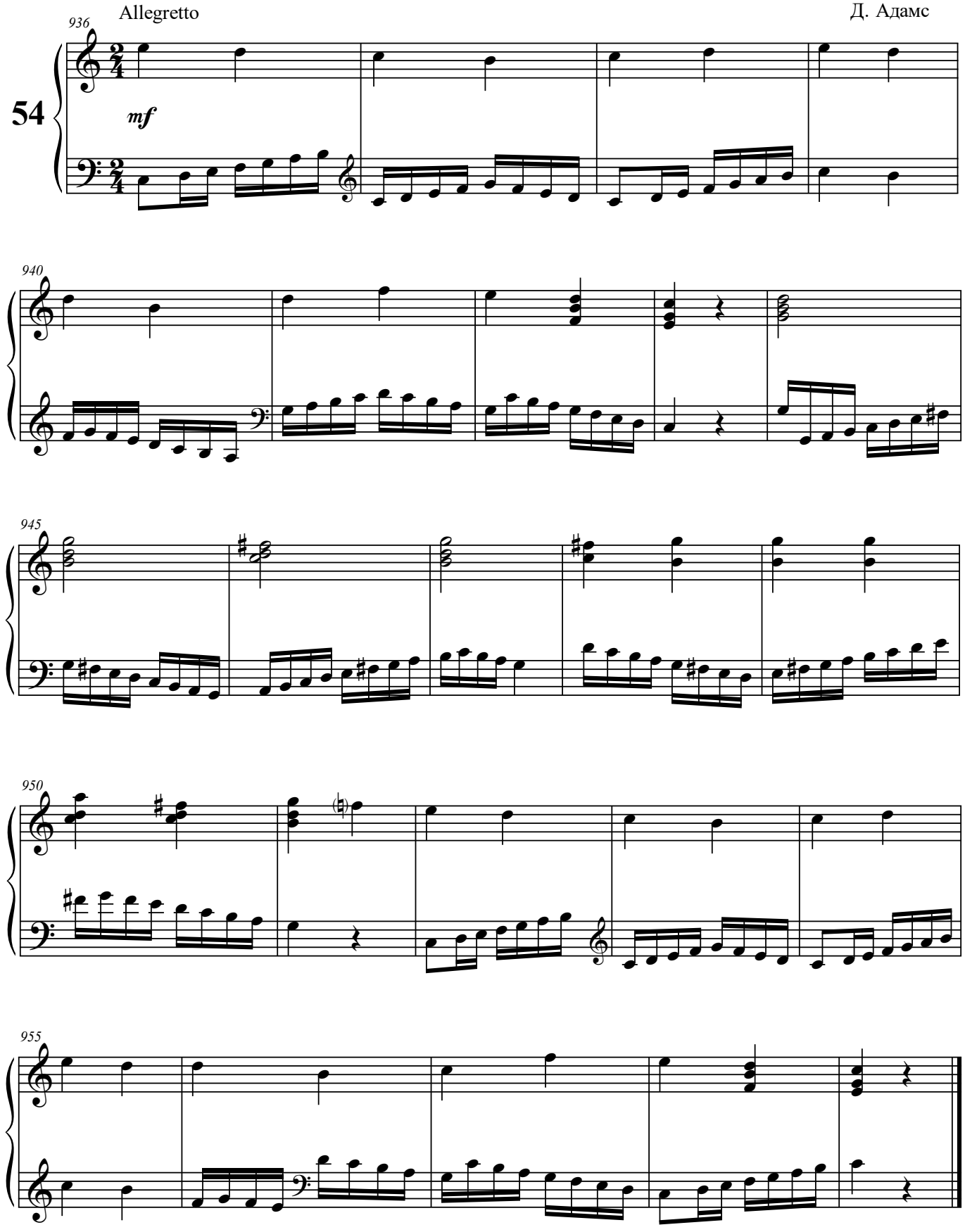

Allegro

Д. Адамс

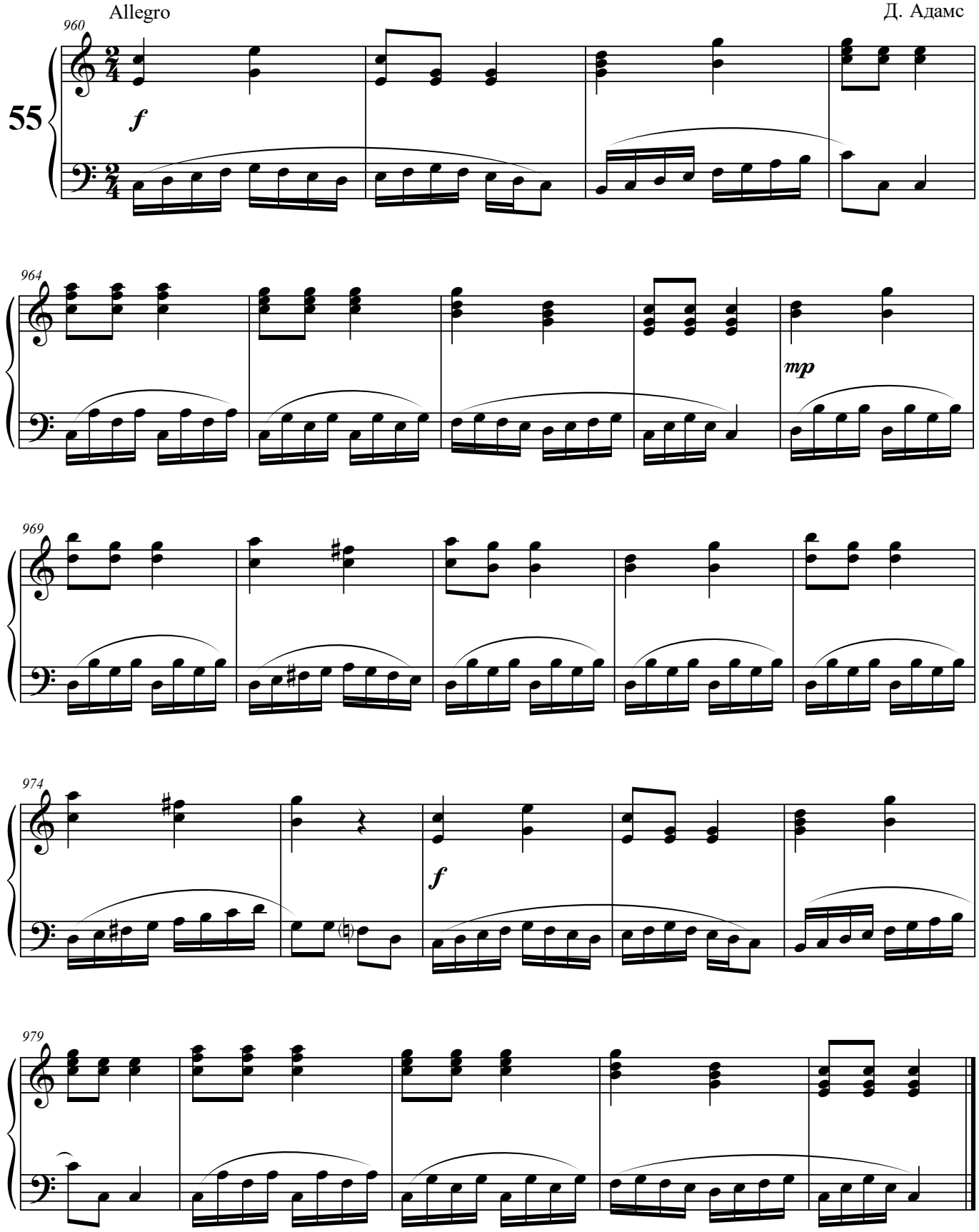

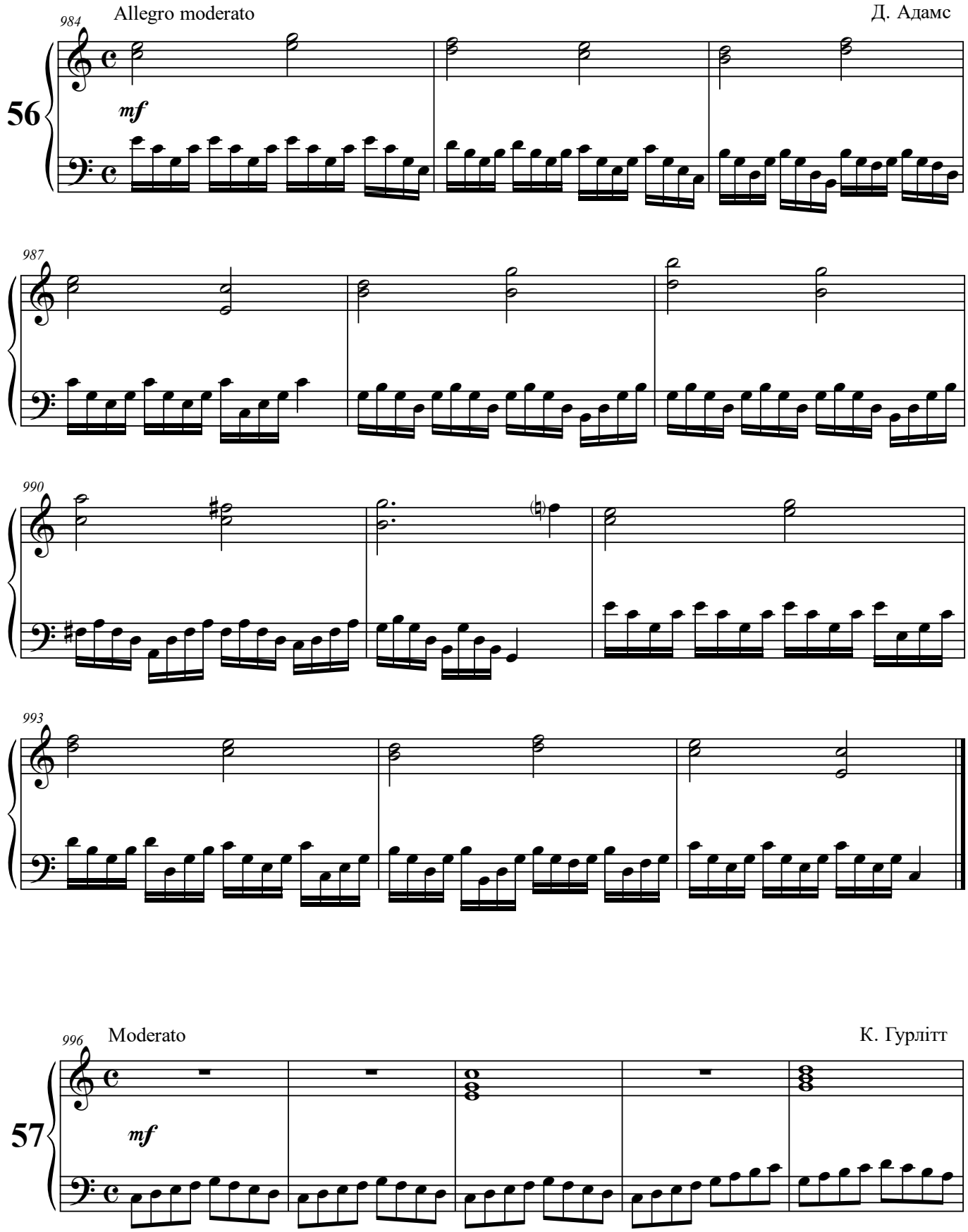
Allegro moderato
Д. Адамс
984
56
mf
987
990
993
Moderato
К. Гурлітт
996
57
mf

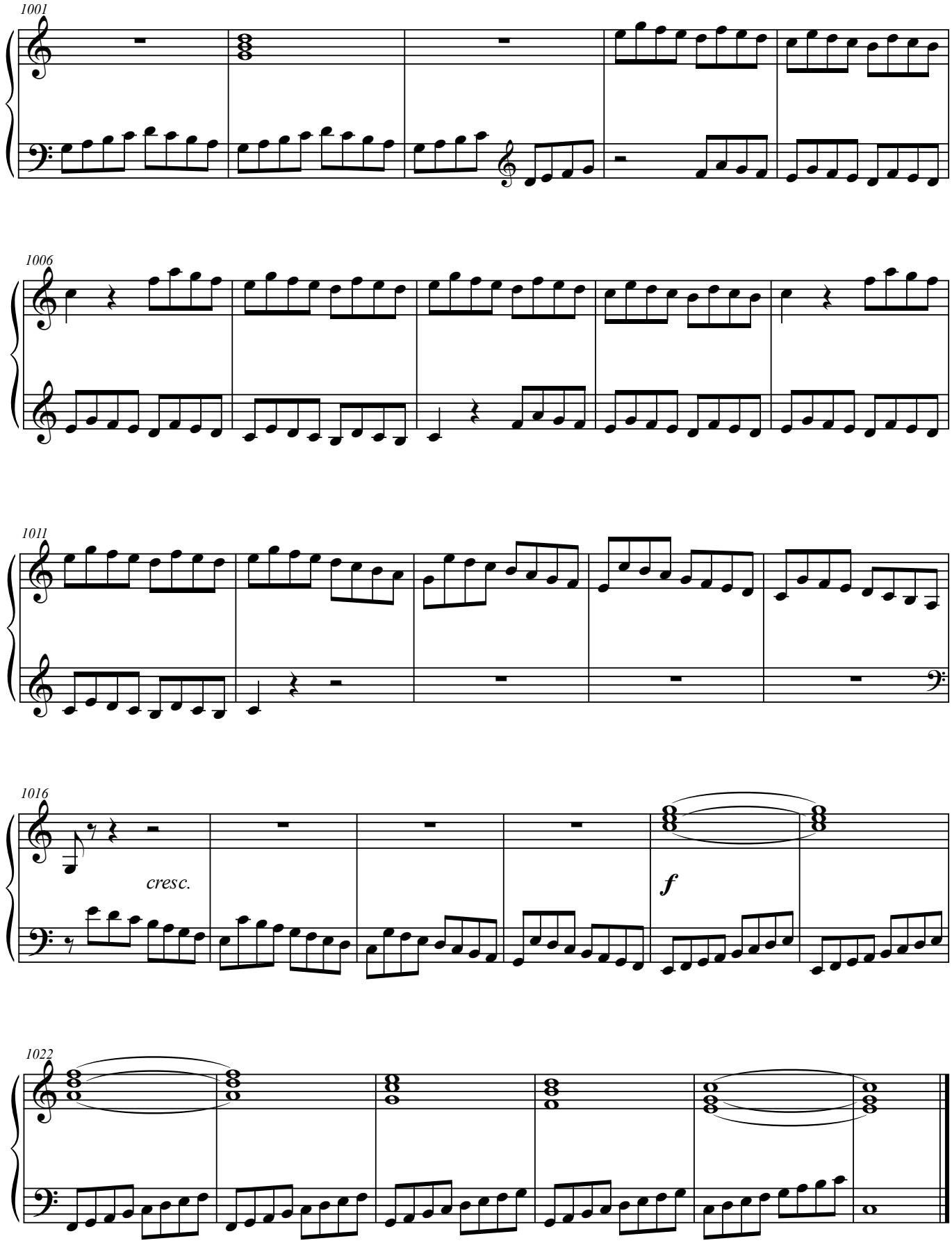
1001
1006
1011
1016
cresc.
f
1022

Allegro

К. Черні

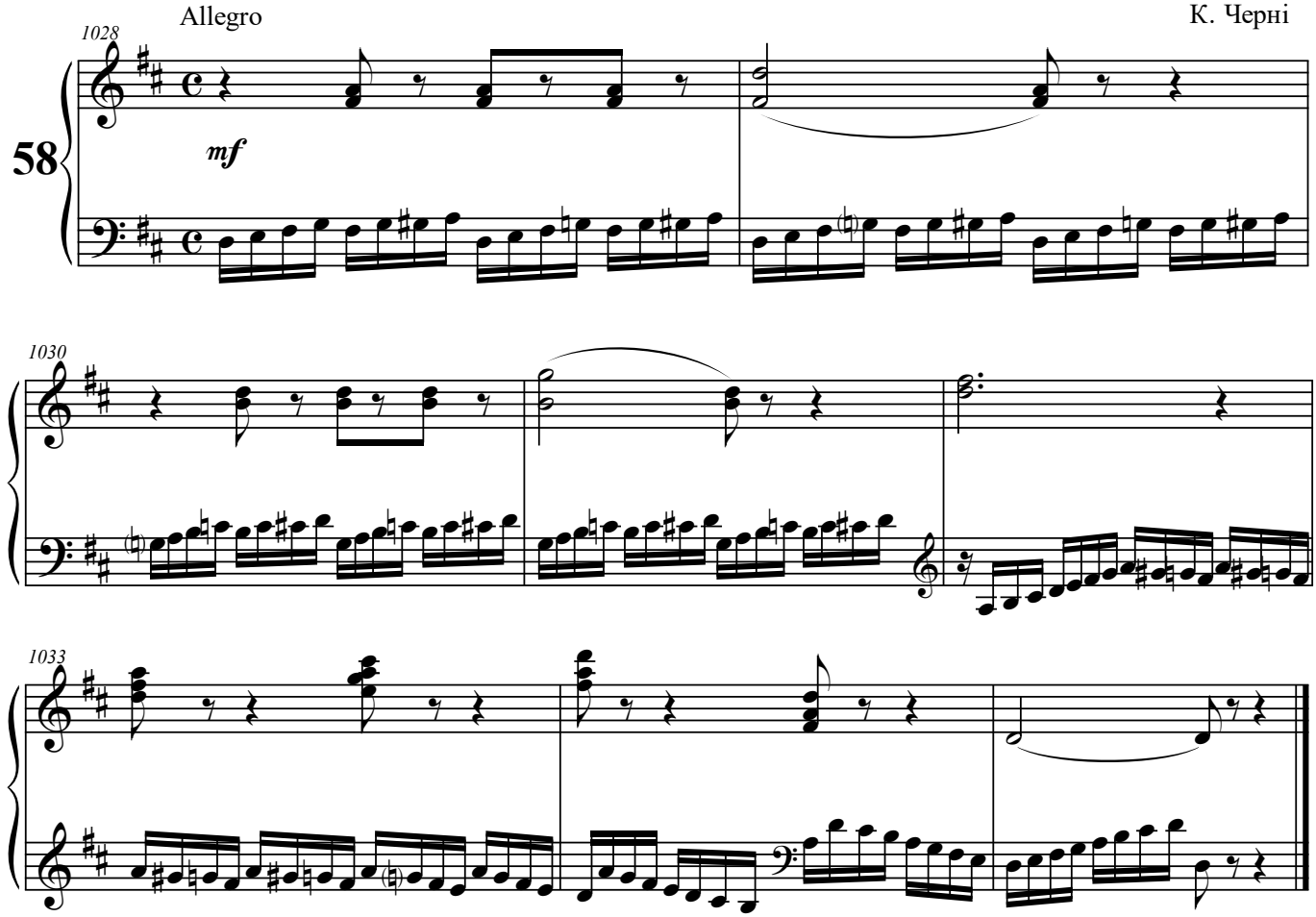

Allegro moderato

О. Гедіке

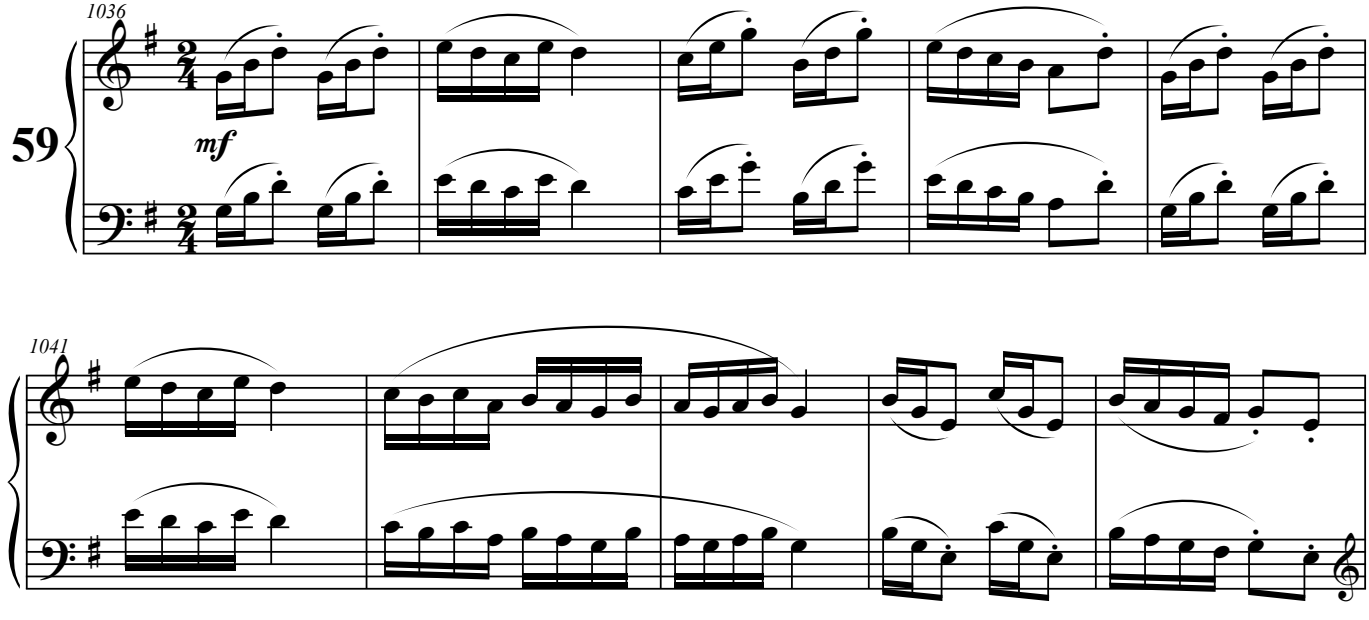

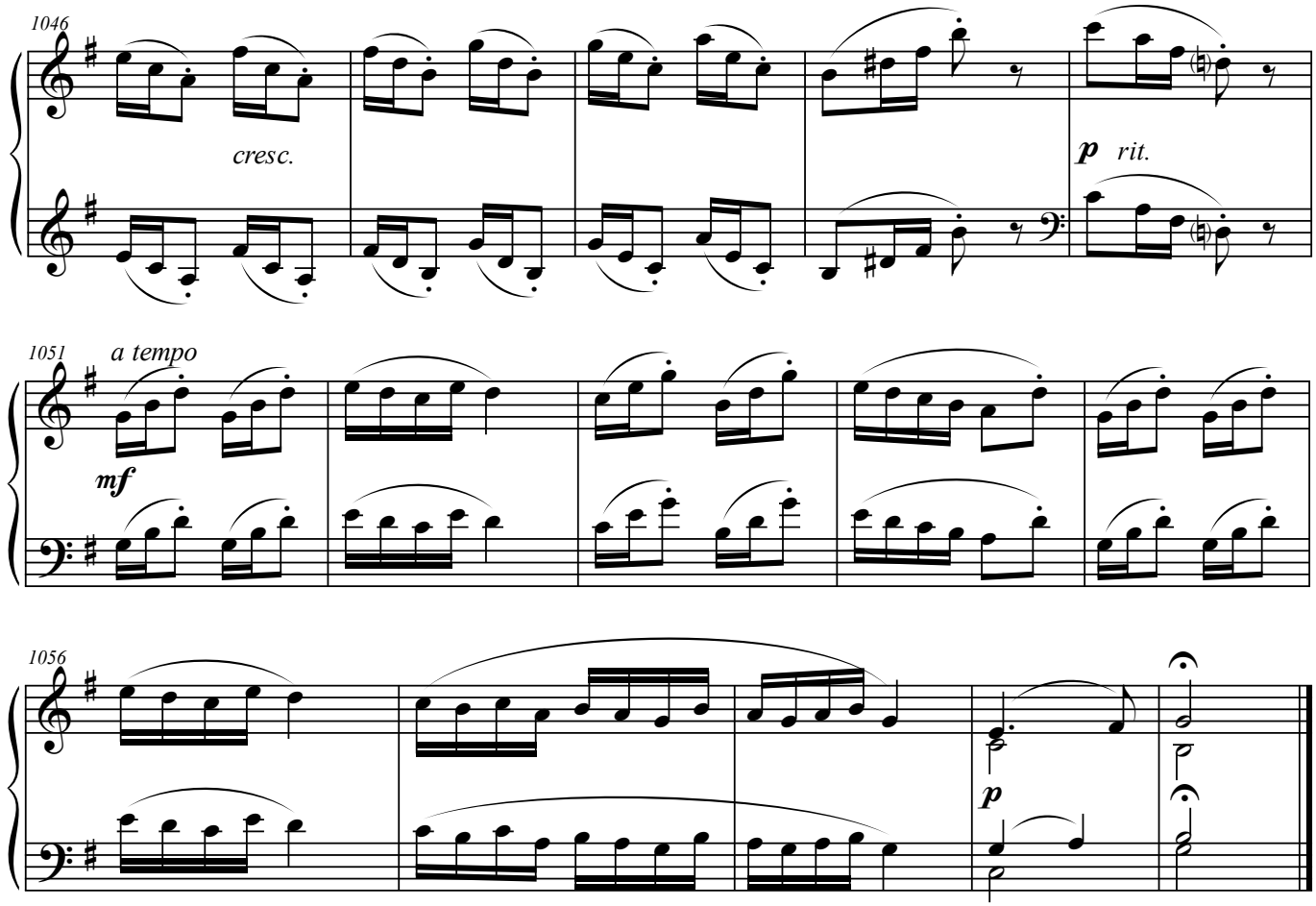
1046
cresc.
p rit.
1051
a tempo
mf
1056
p

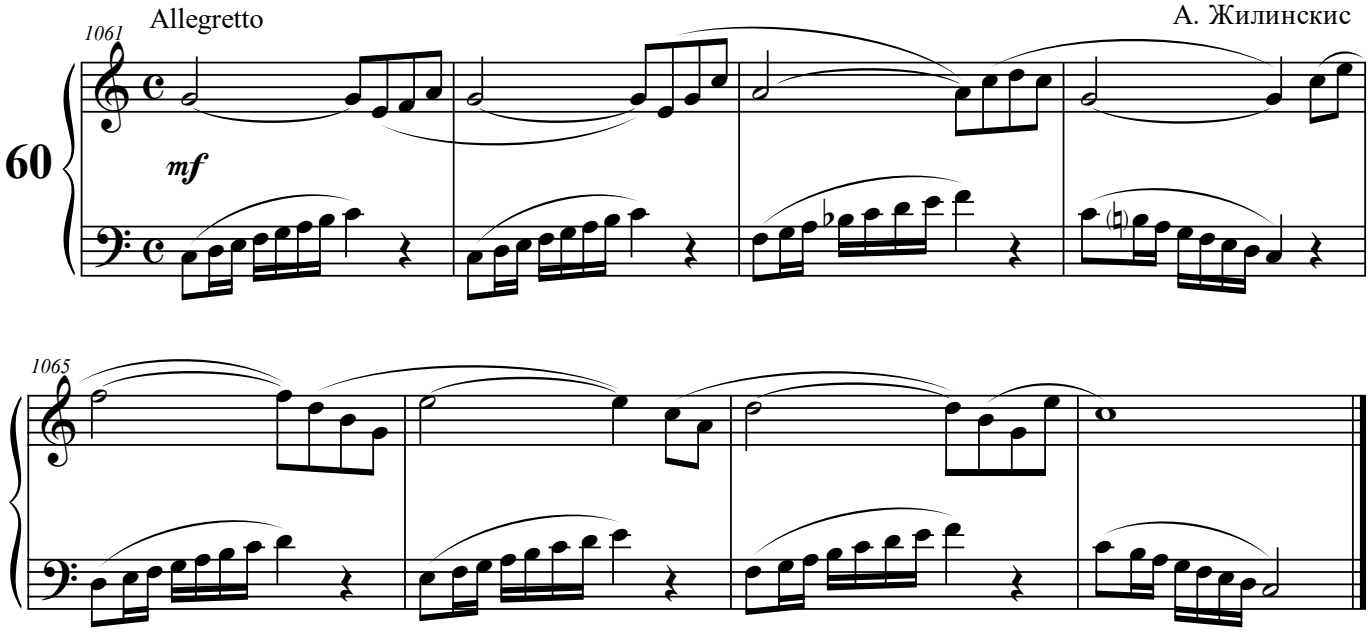
Allegretto
А. Жилинскис
1061
60
mf
1065

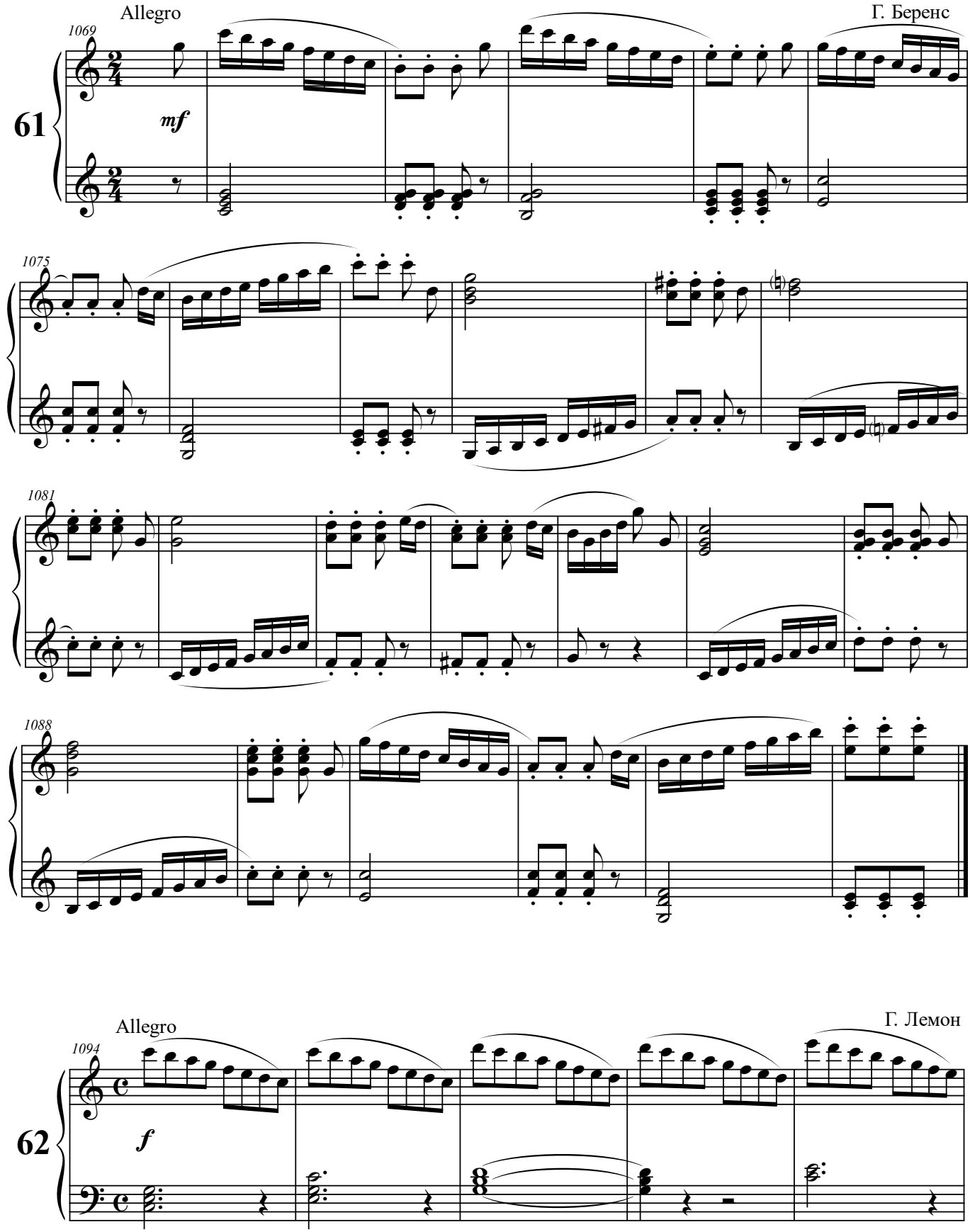
Allegro
Г. Беренс
1069
61
mf
1075
1081
1088
Allegro
Г. Лемон
1094
62
f

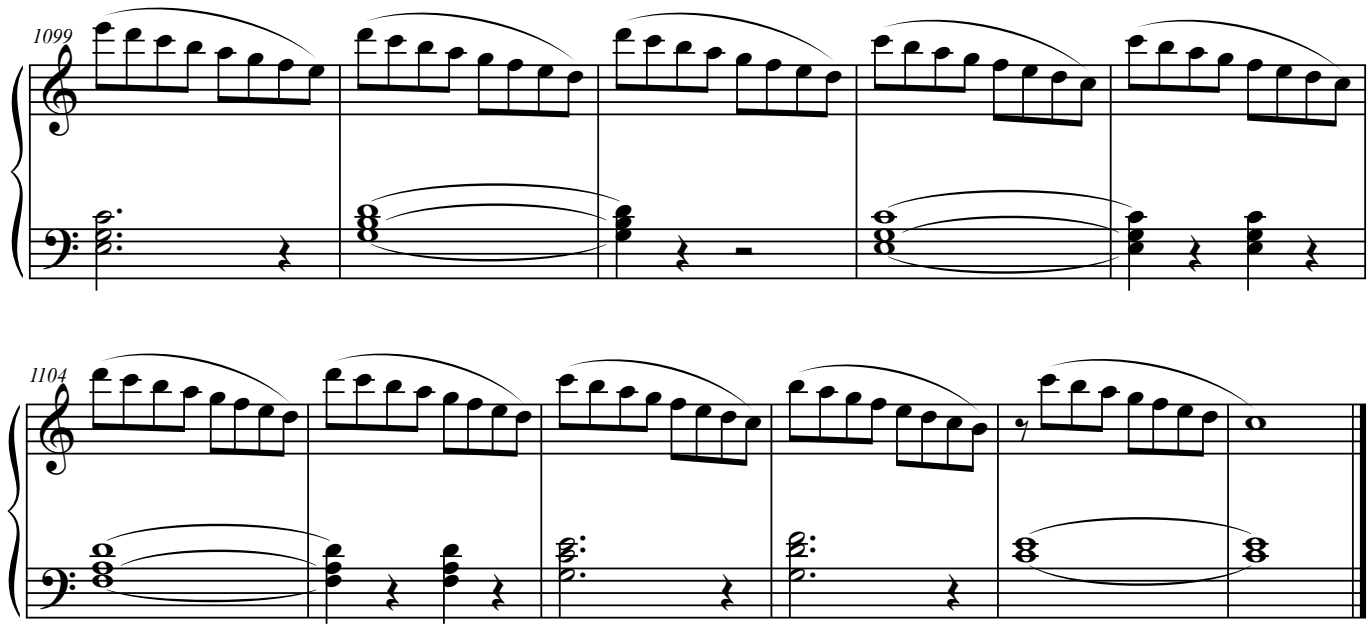

Allegro

Г. Лемон

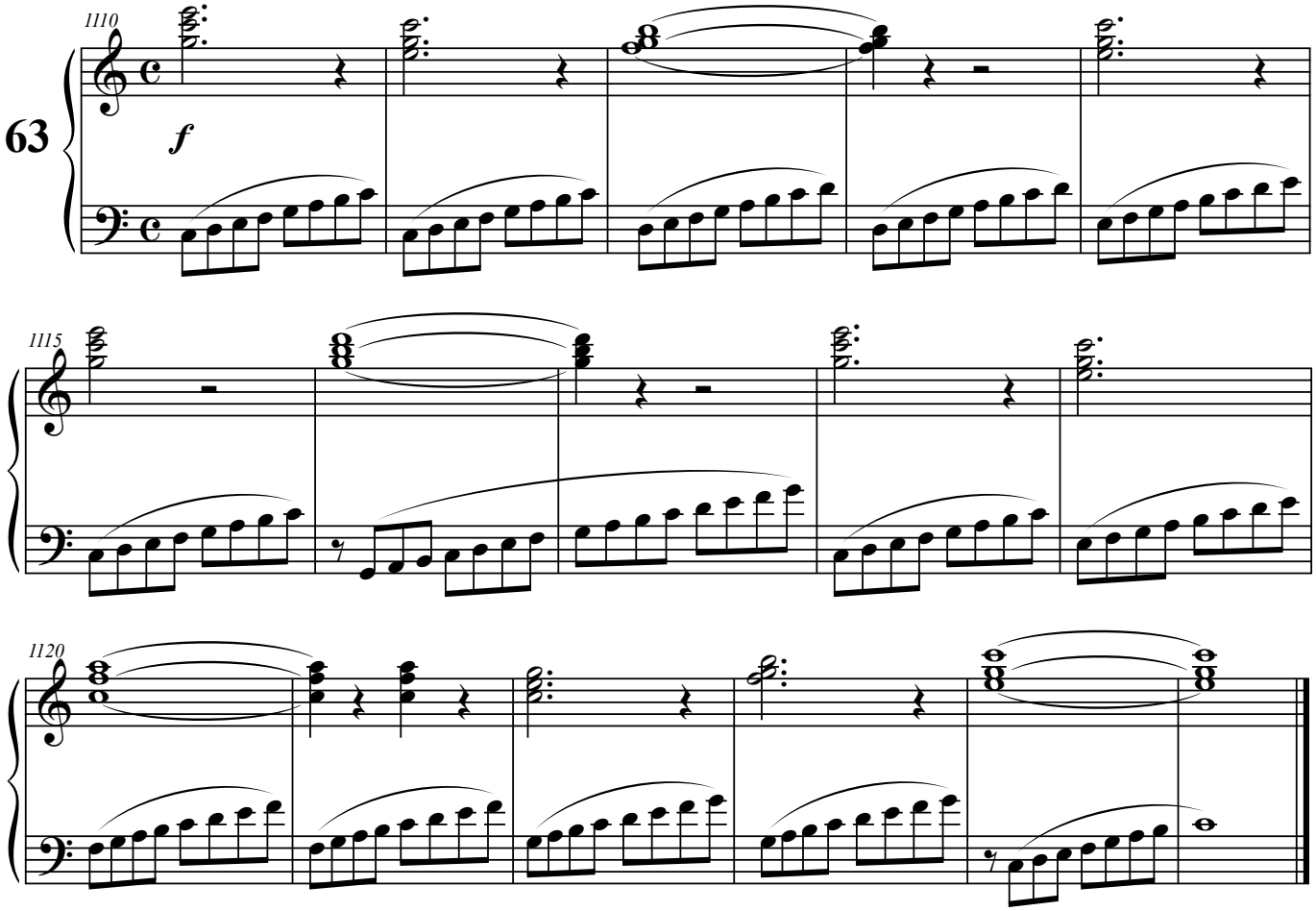

Allegretto

Л. Карпенко

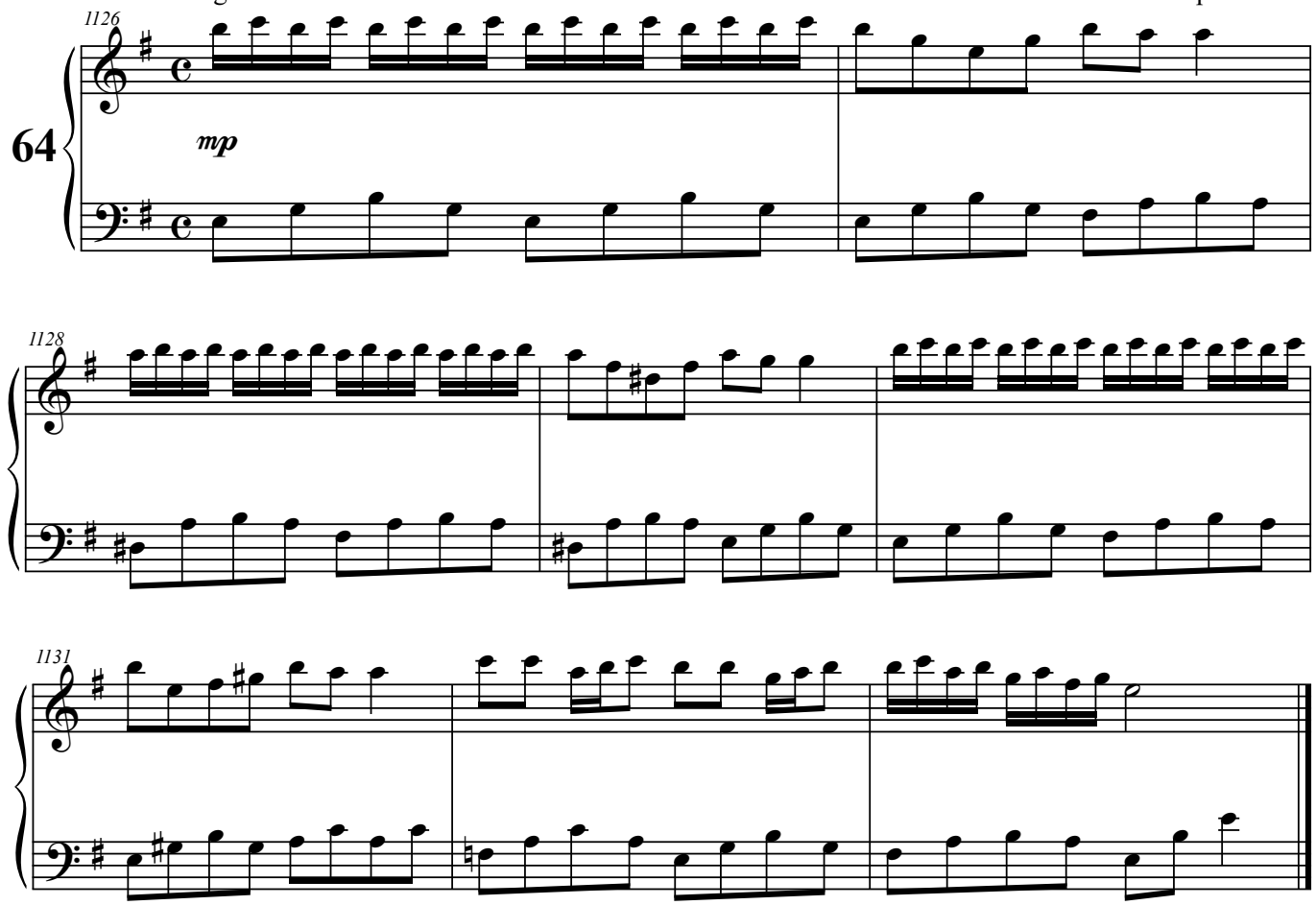

Allegretto

Л. Карпенко

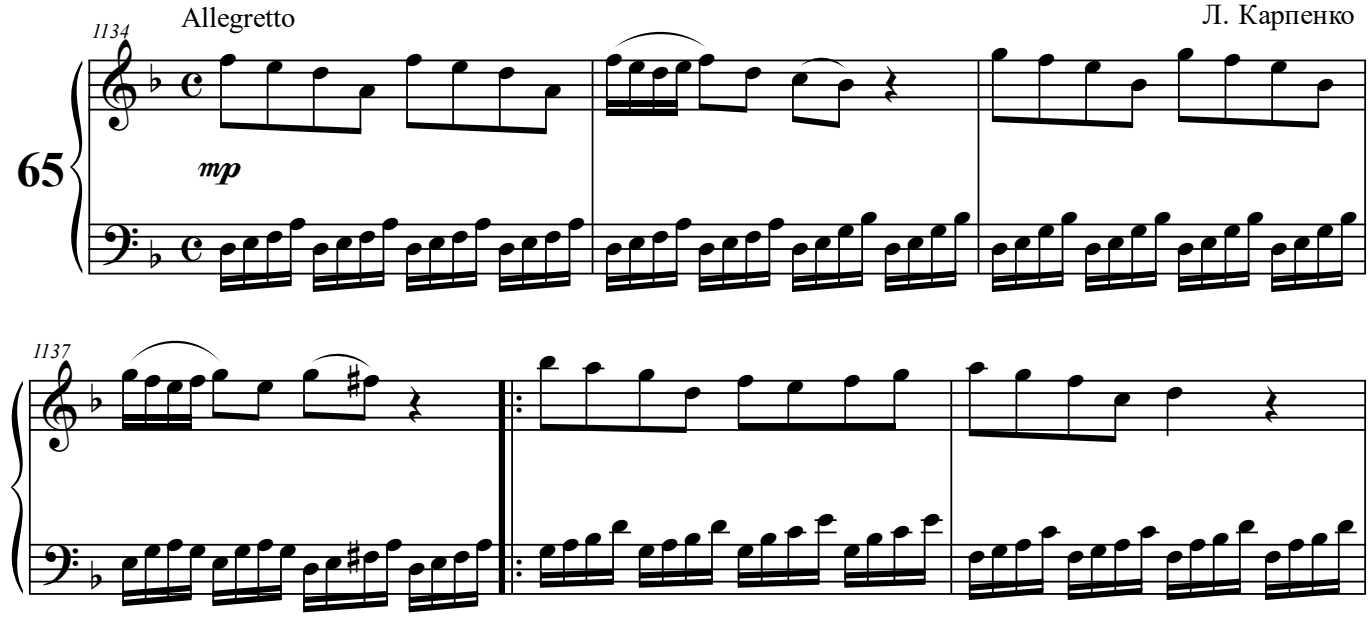

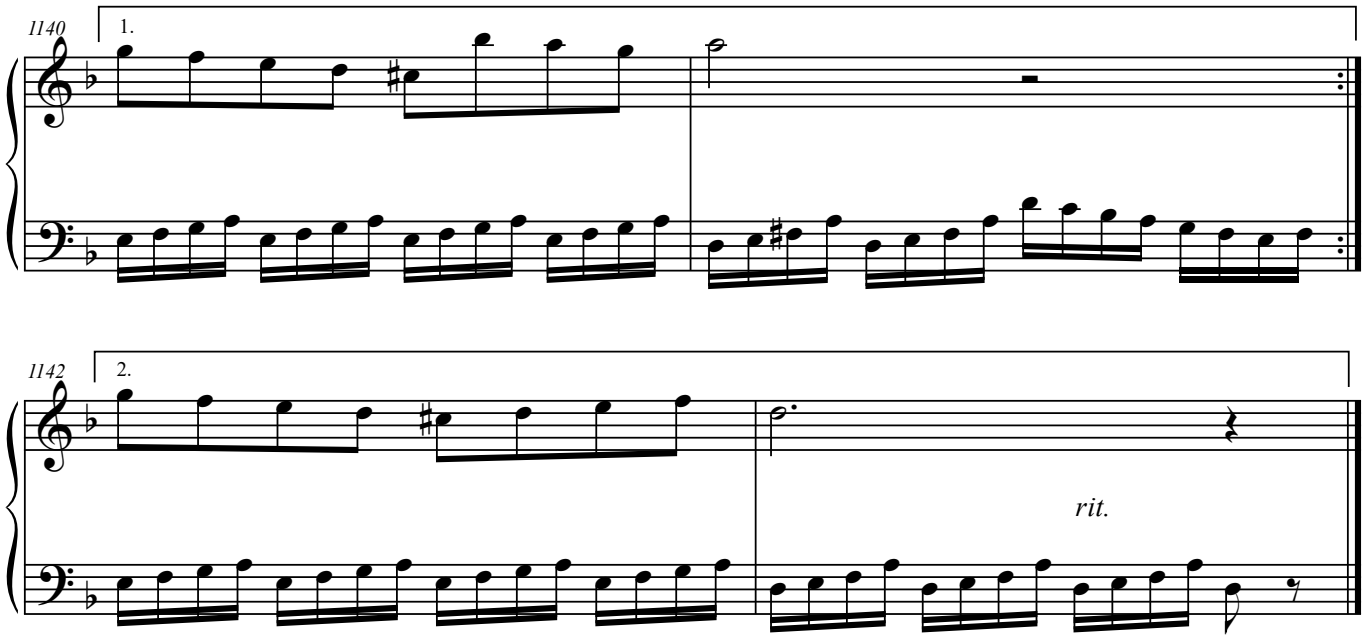
1140
1.
1142
2.
rit.

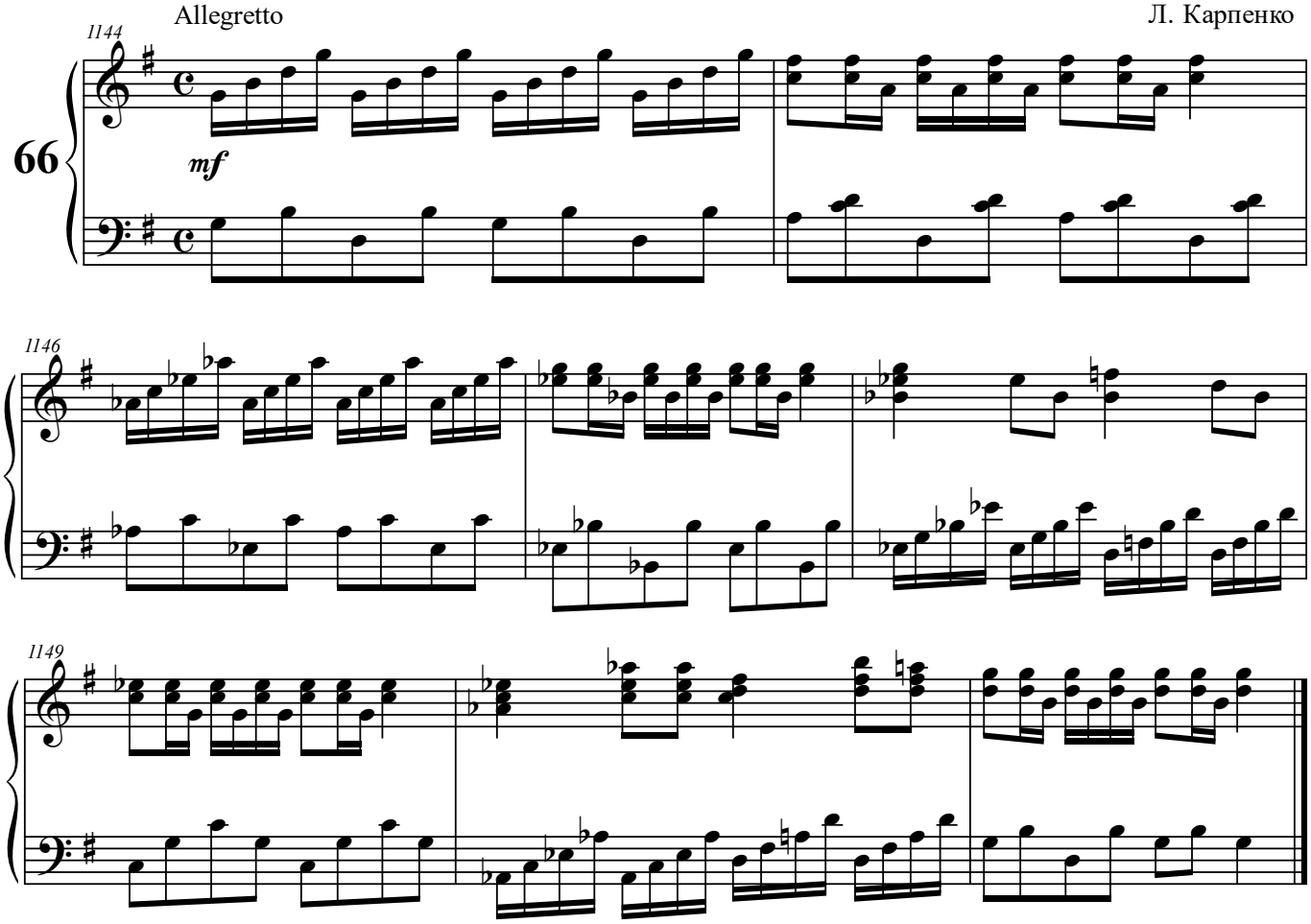
Allegretto
Л. Карпенко
1144
66
mf
1146
1149

Allegretto

Л. Карпенко

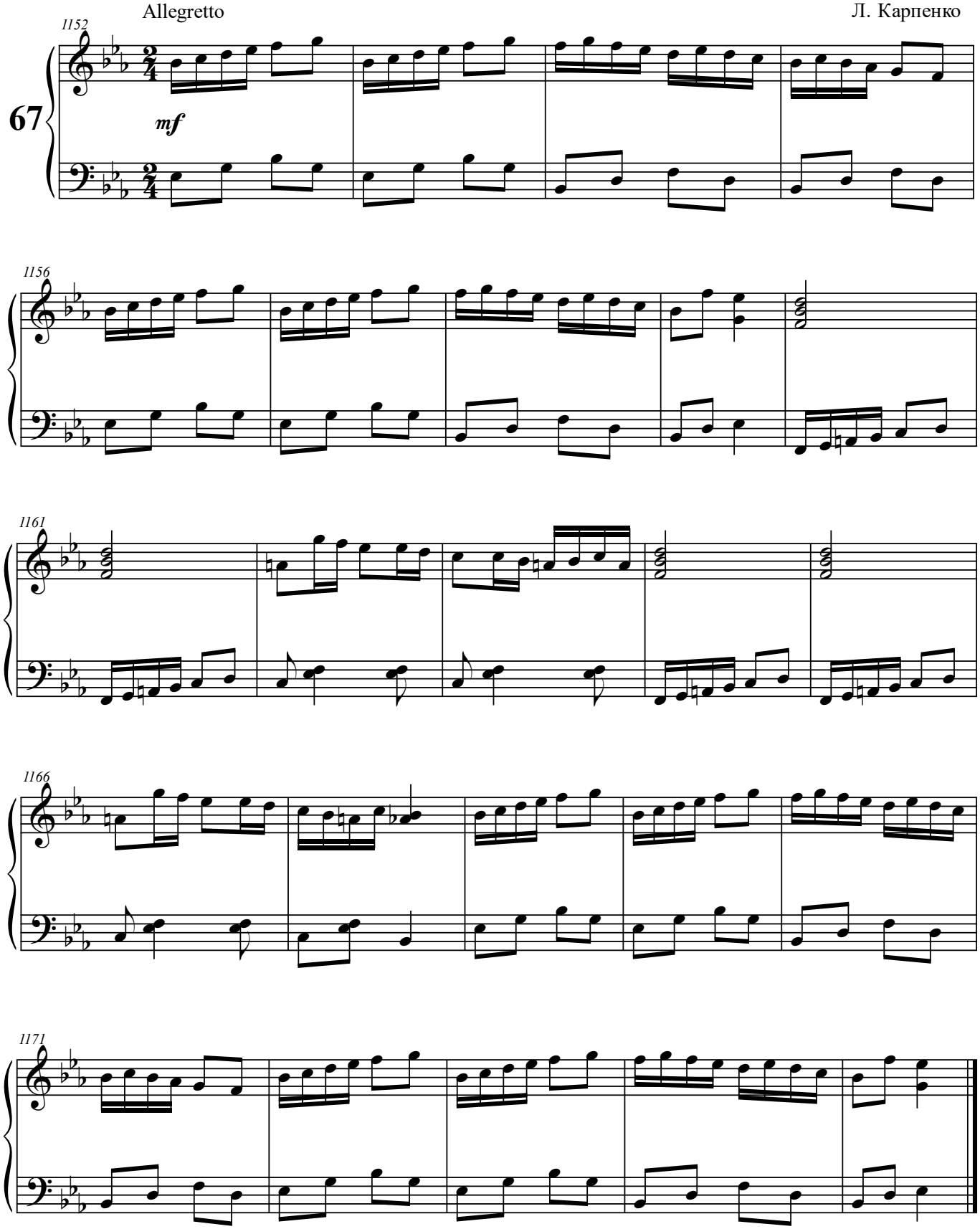

Allegro

Л. Карпенко

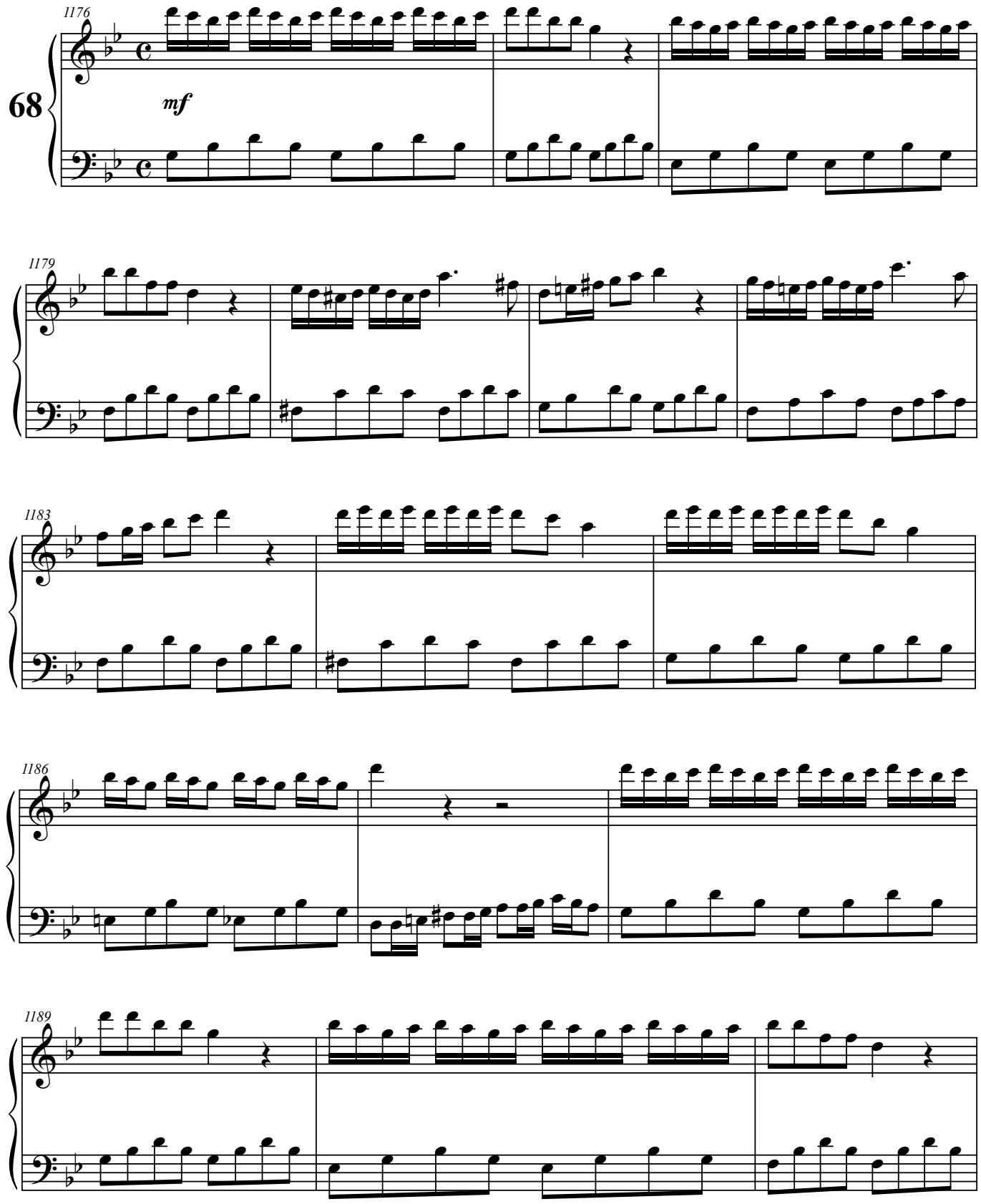

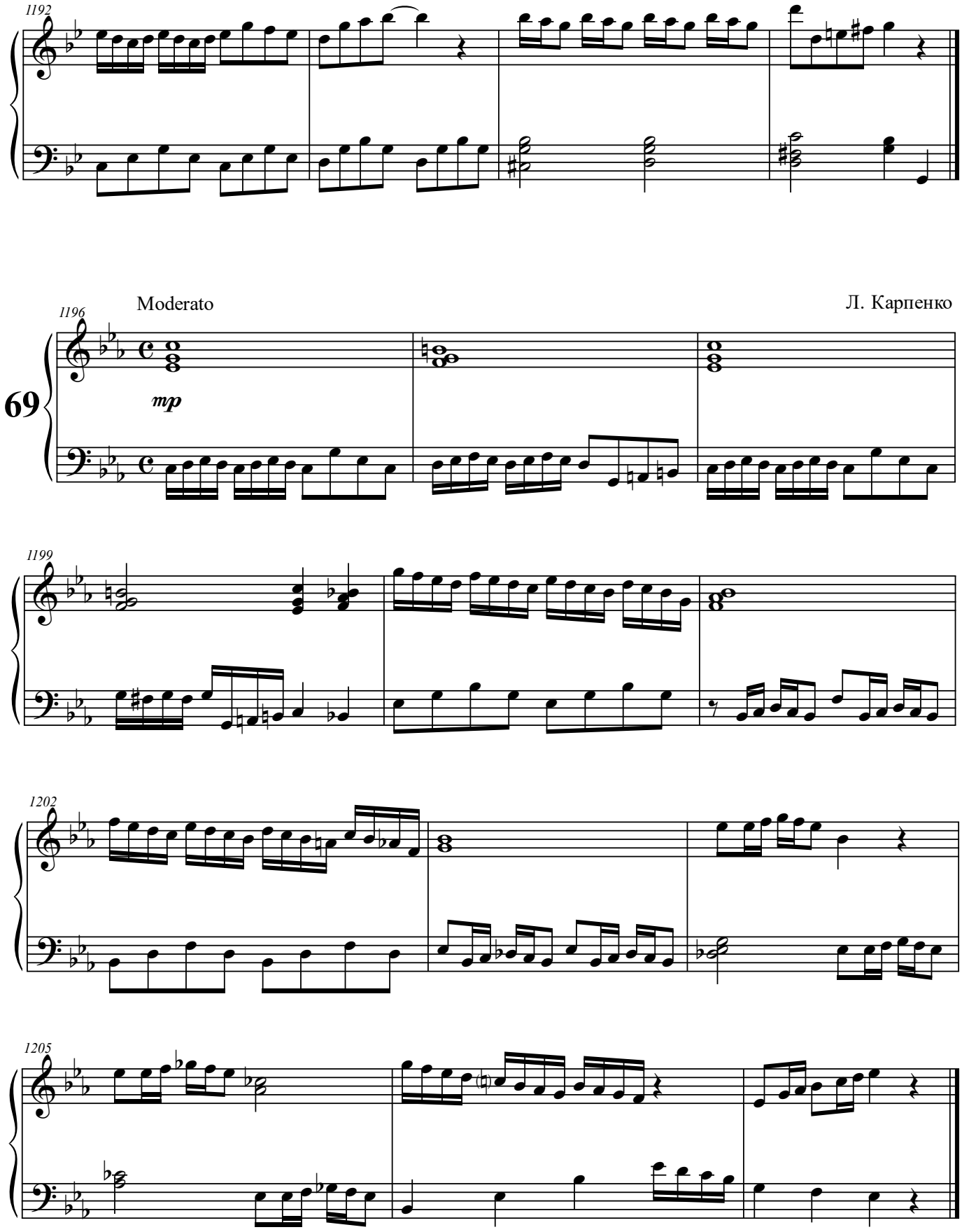
1192
Moderato
Л. Карпенко
1196
69
mp
1199
1202
1205

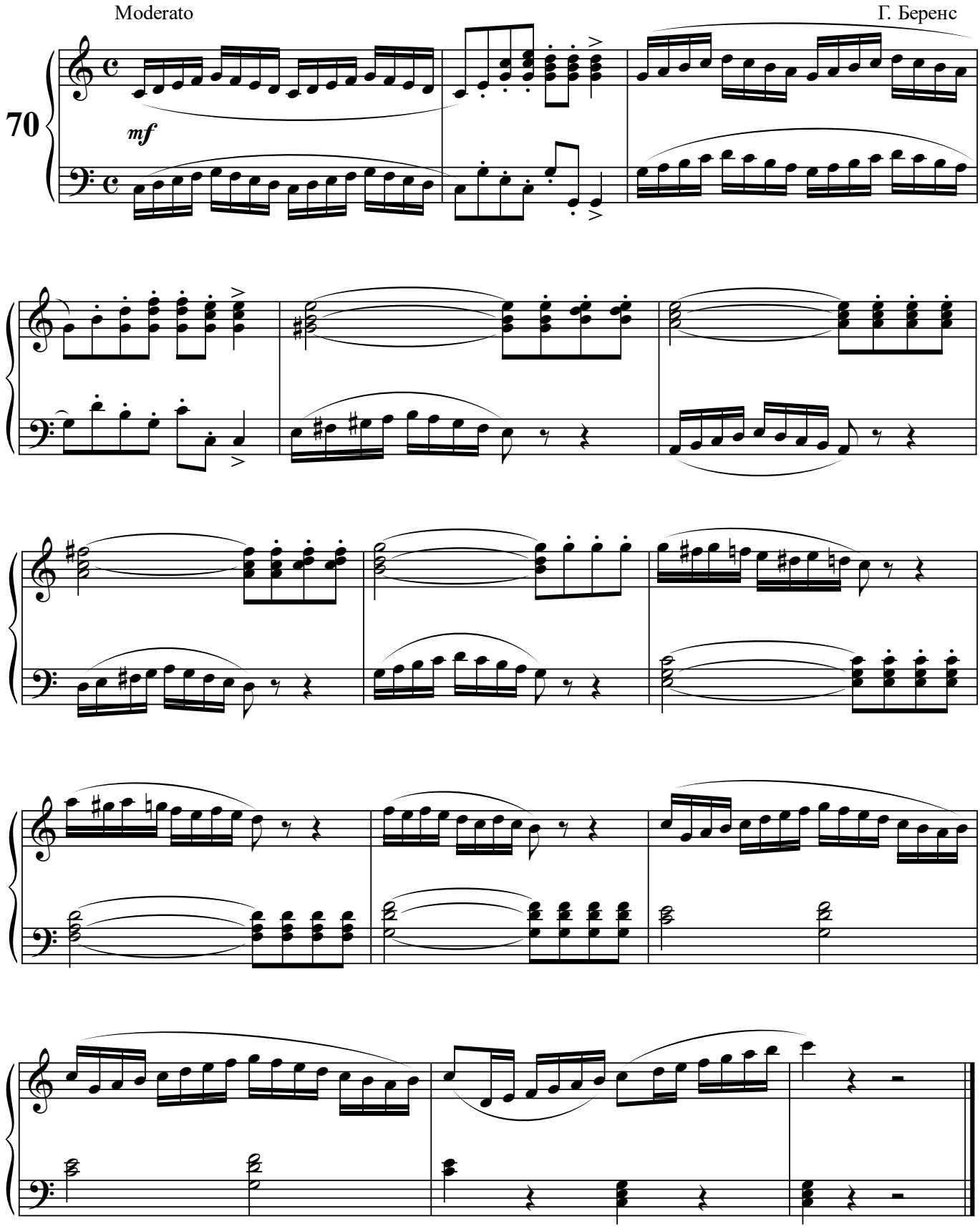
Moderato
Г. Беренс
70
mf

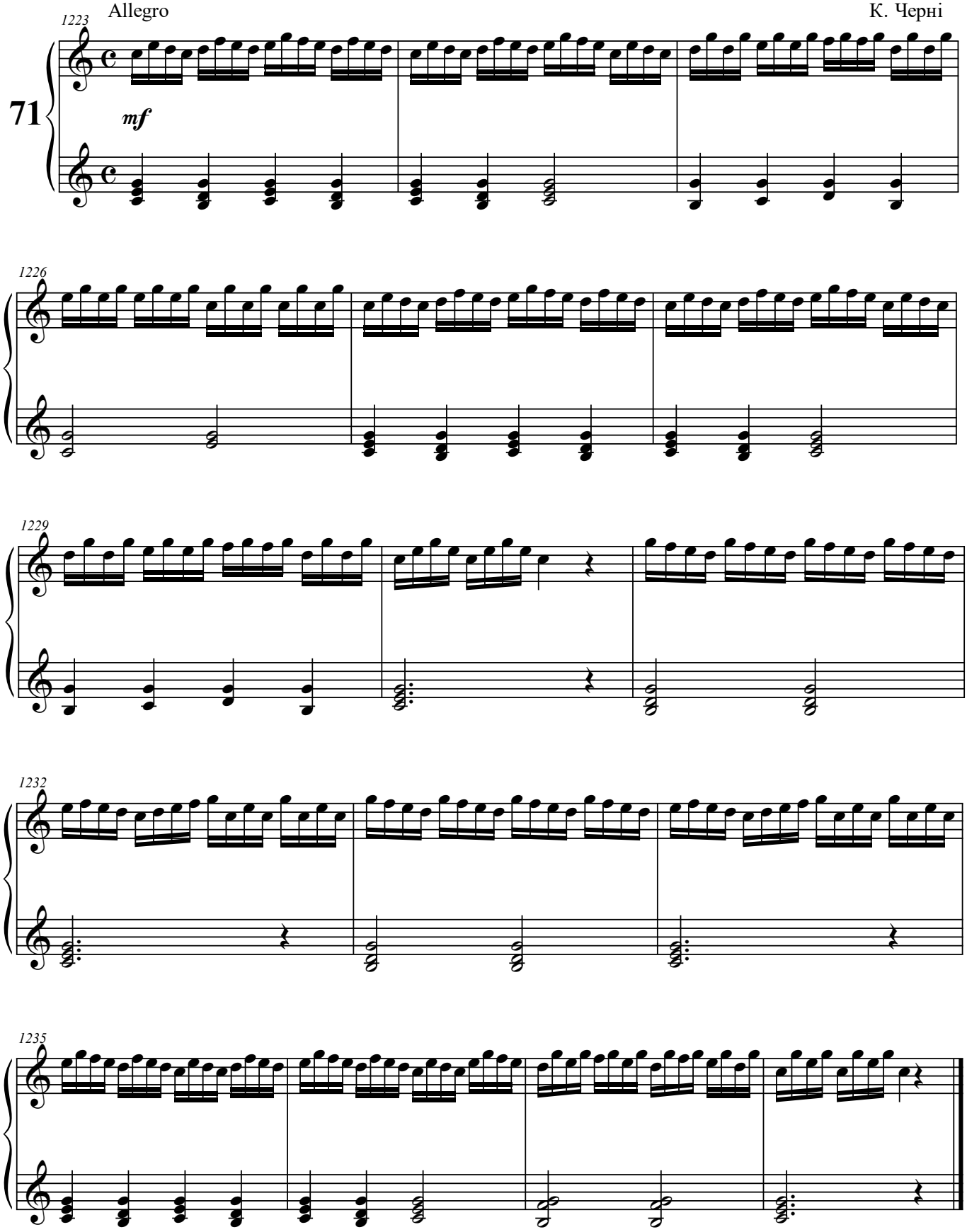
Allegro
К. Черні
71
mf

Moderato

Д. Булл

72

1239

mp *dolce*

1245

1251

Fine

f

1257

1264

rit.

D.C.

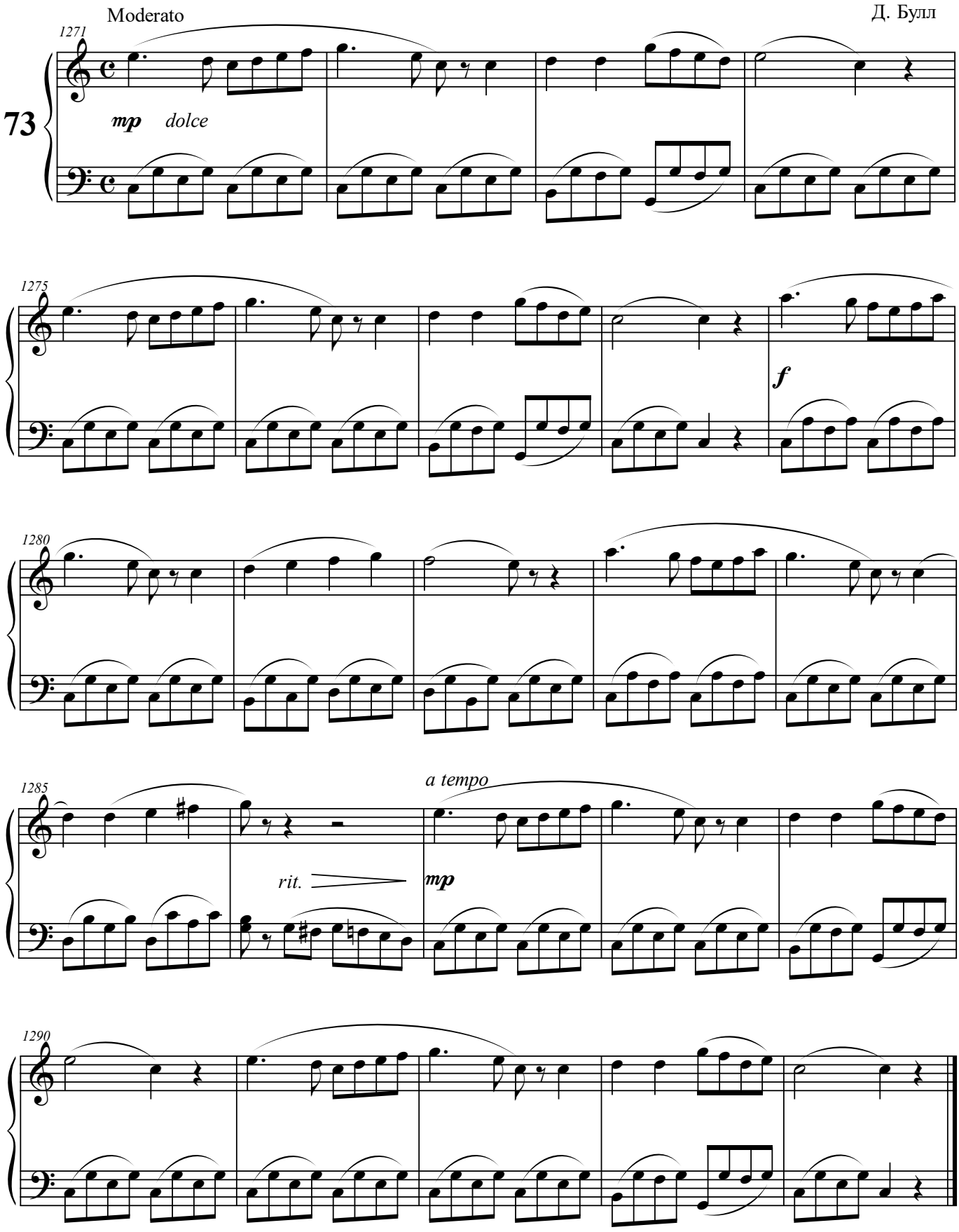
Moderato
Д. Булл
1271
73
mp dolce
1275
f
1280
1285
a tempo
rit.
mp
1290

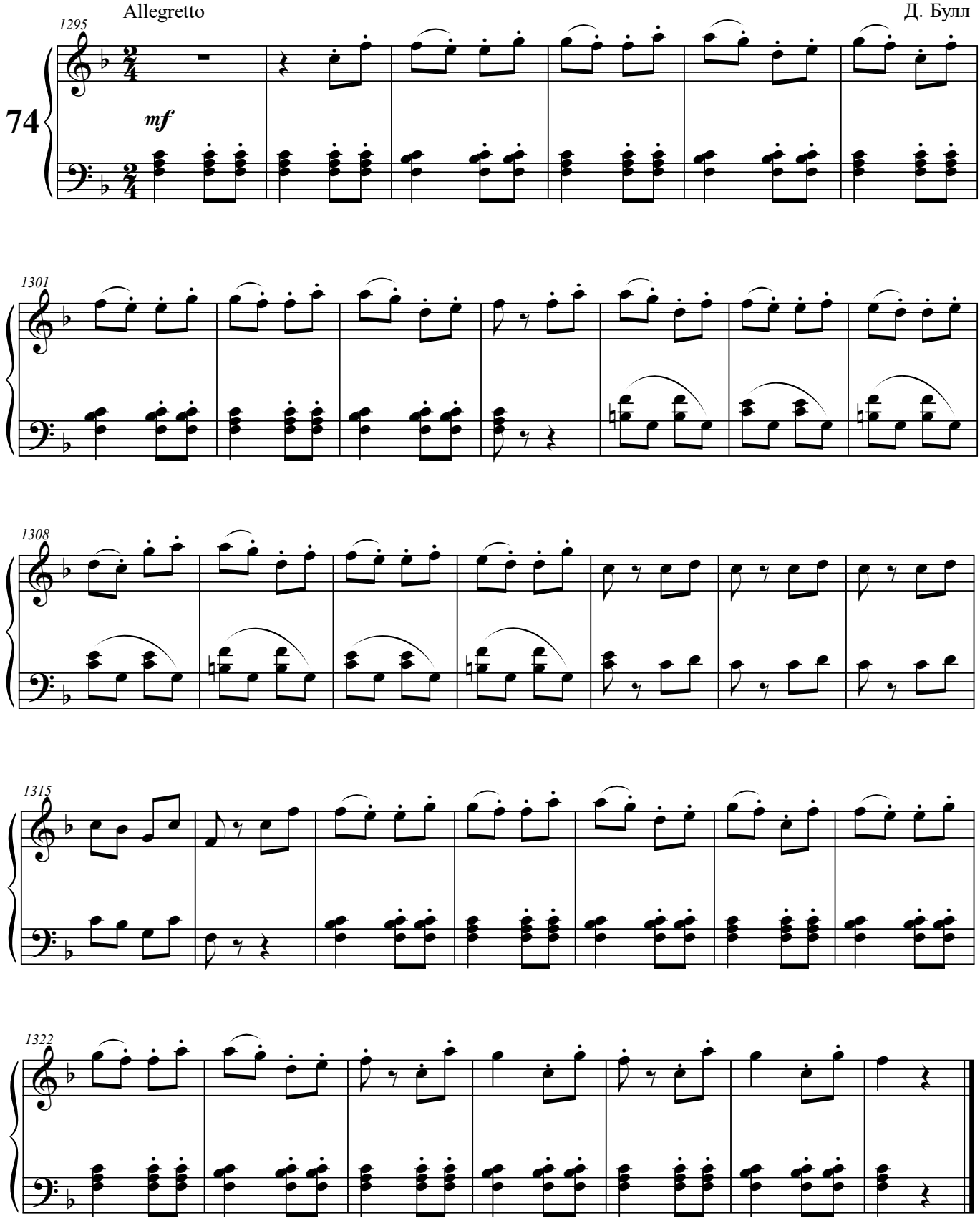
Allegretto
Д. Булл
1295
74
mf
1301
1308
1315
1322

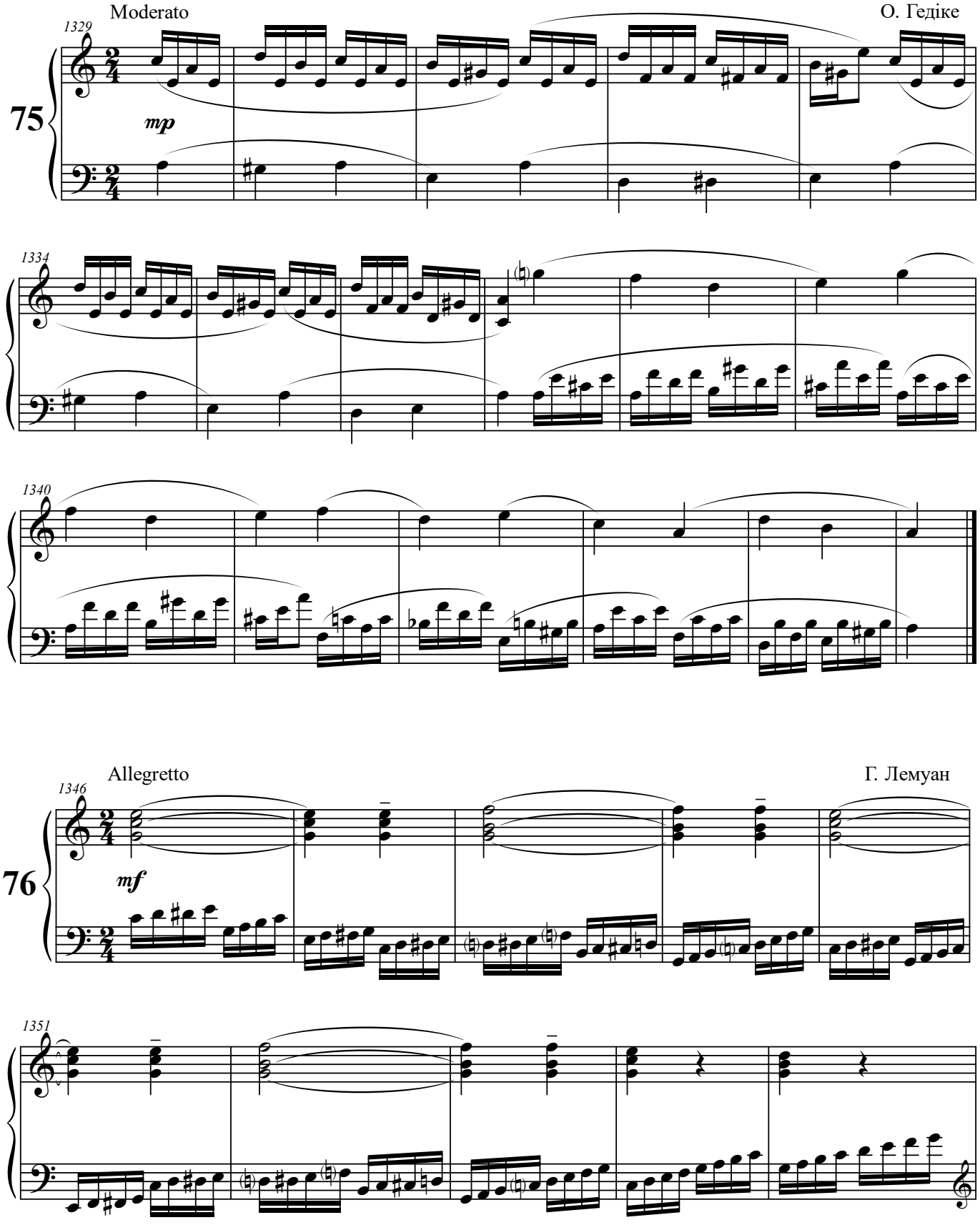
Moderato
О. Гедіке
1329
75
mp
1334
1340
Allegretto
Г. Лемуан
1346
76
mf
1351

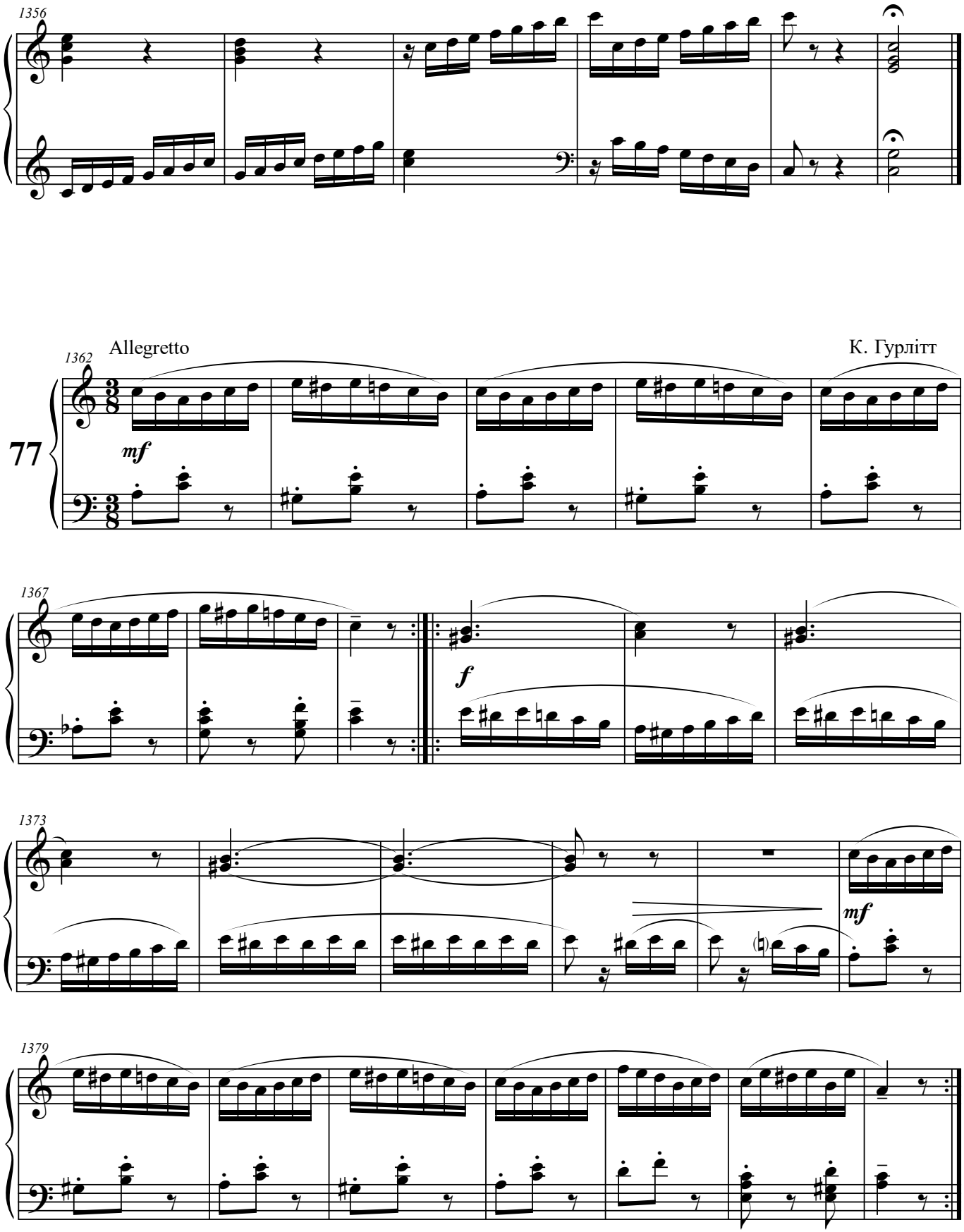
1356
Allegretto
К. Гурлітт
1362
77
mf
1367
f
1373
mf
1379

Moderato

А. Лемуан

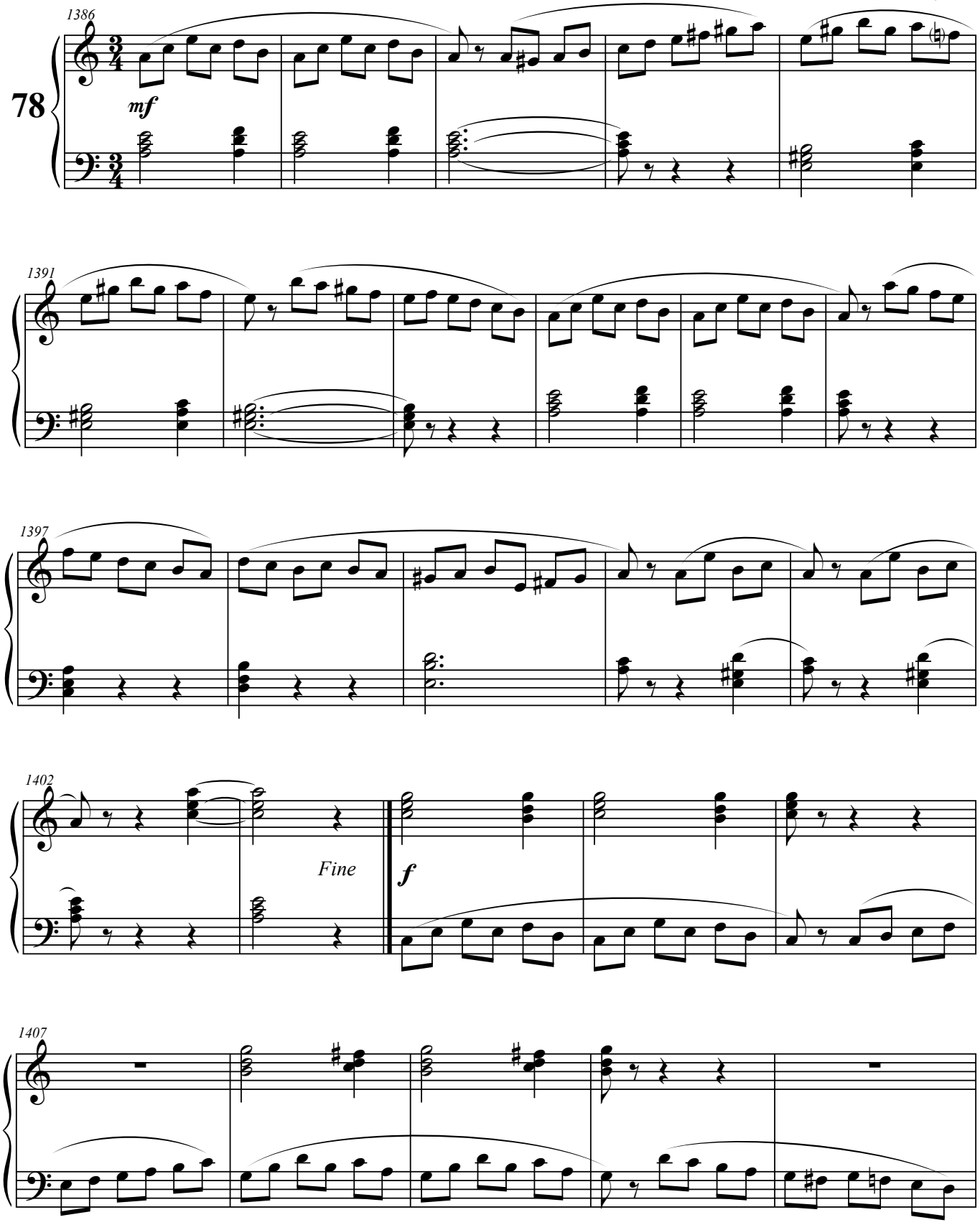

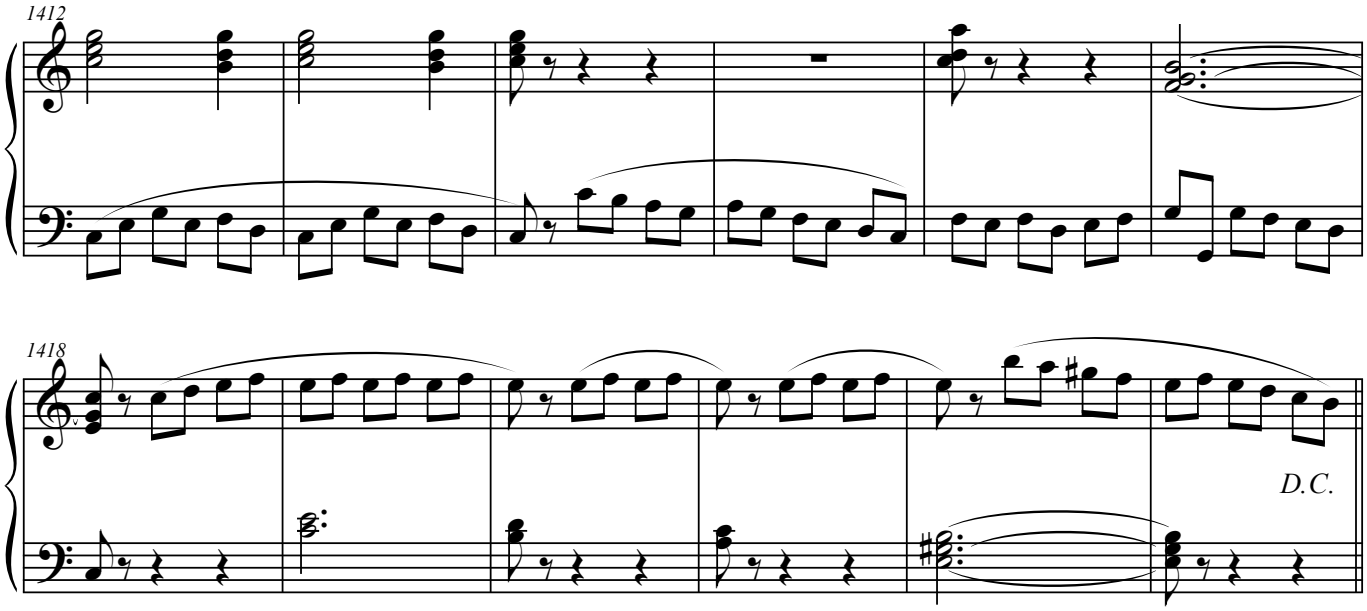
1412
1418
D.C.

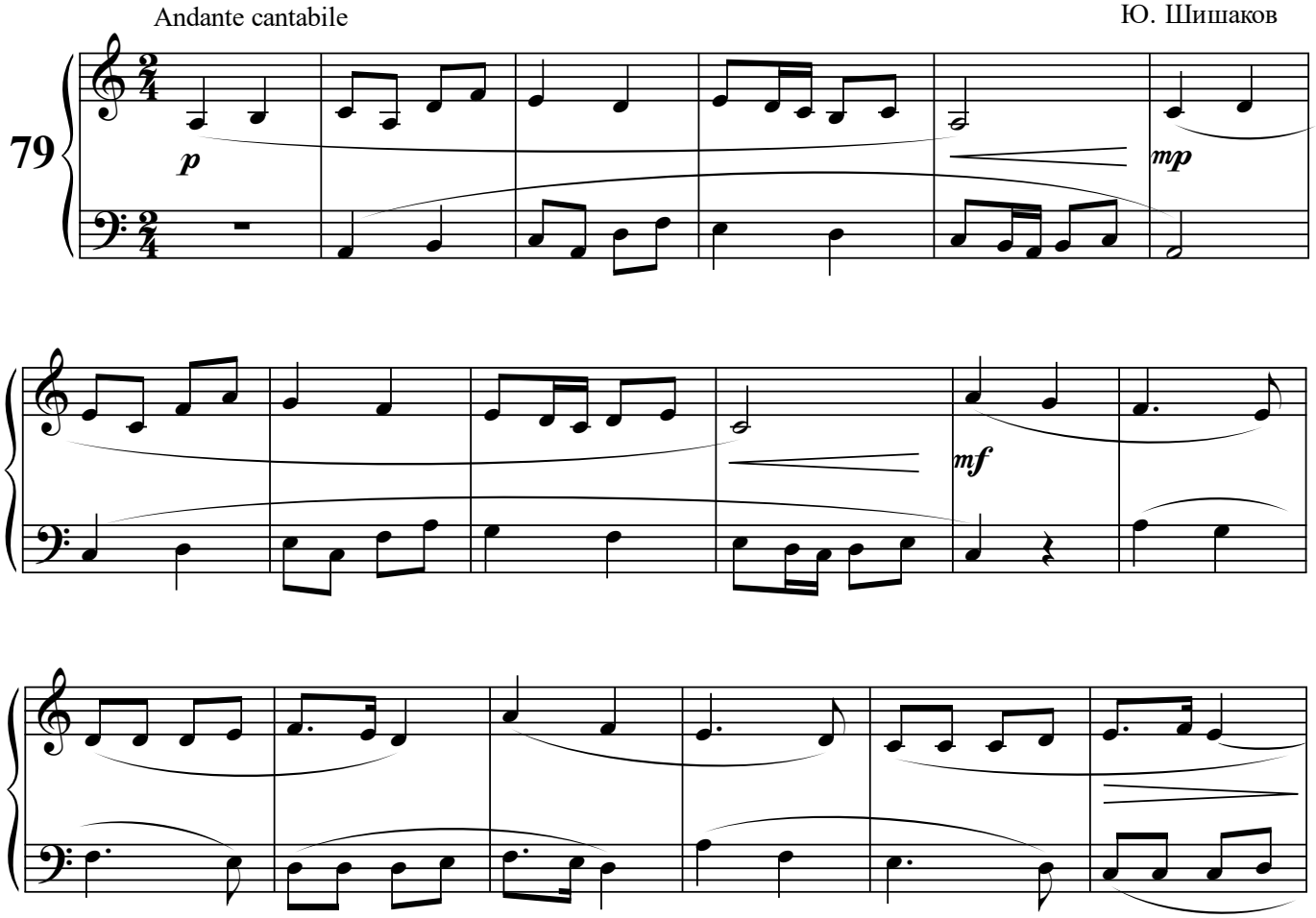
Andante cantabile
Ю. Шишаков
79
p
mp
mf

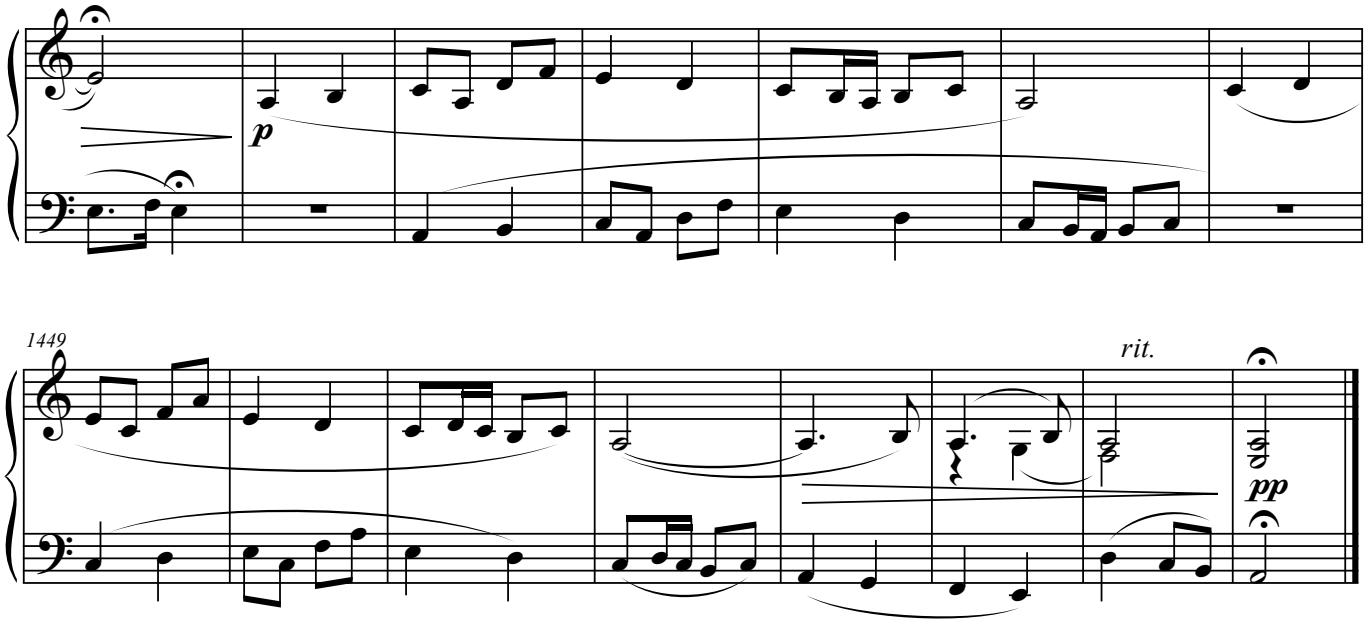
p
1449
rit.
pp

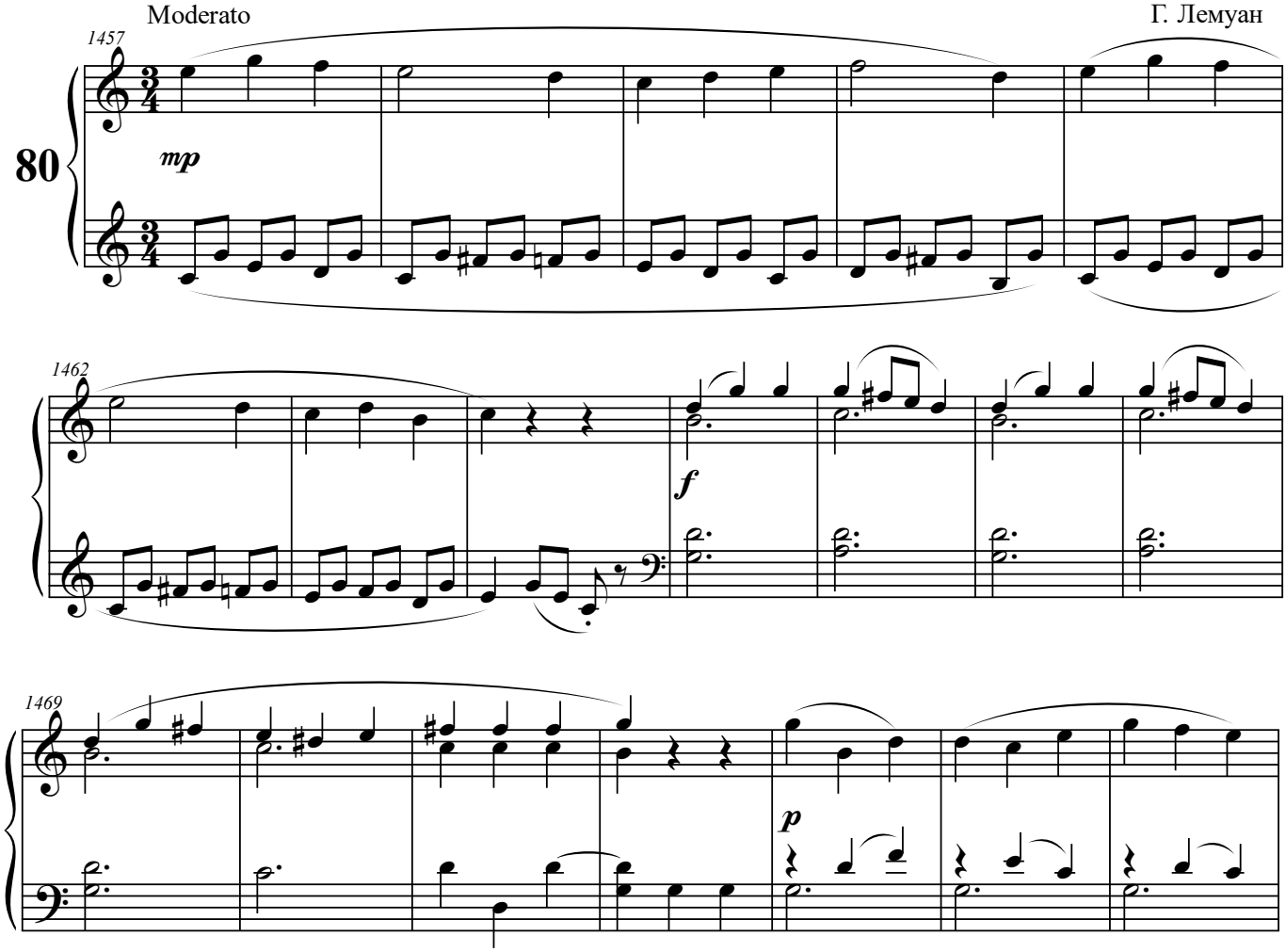
Moderato
Г. Лемуан
1457
80
mp
1462
f
1469
p

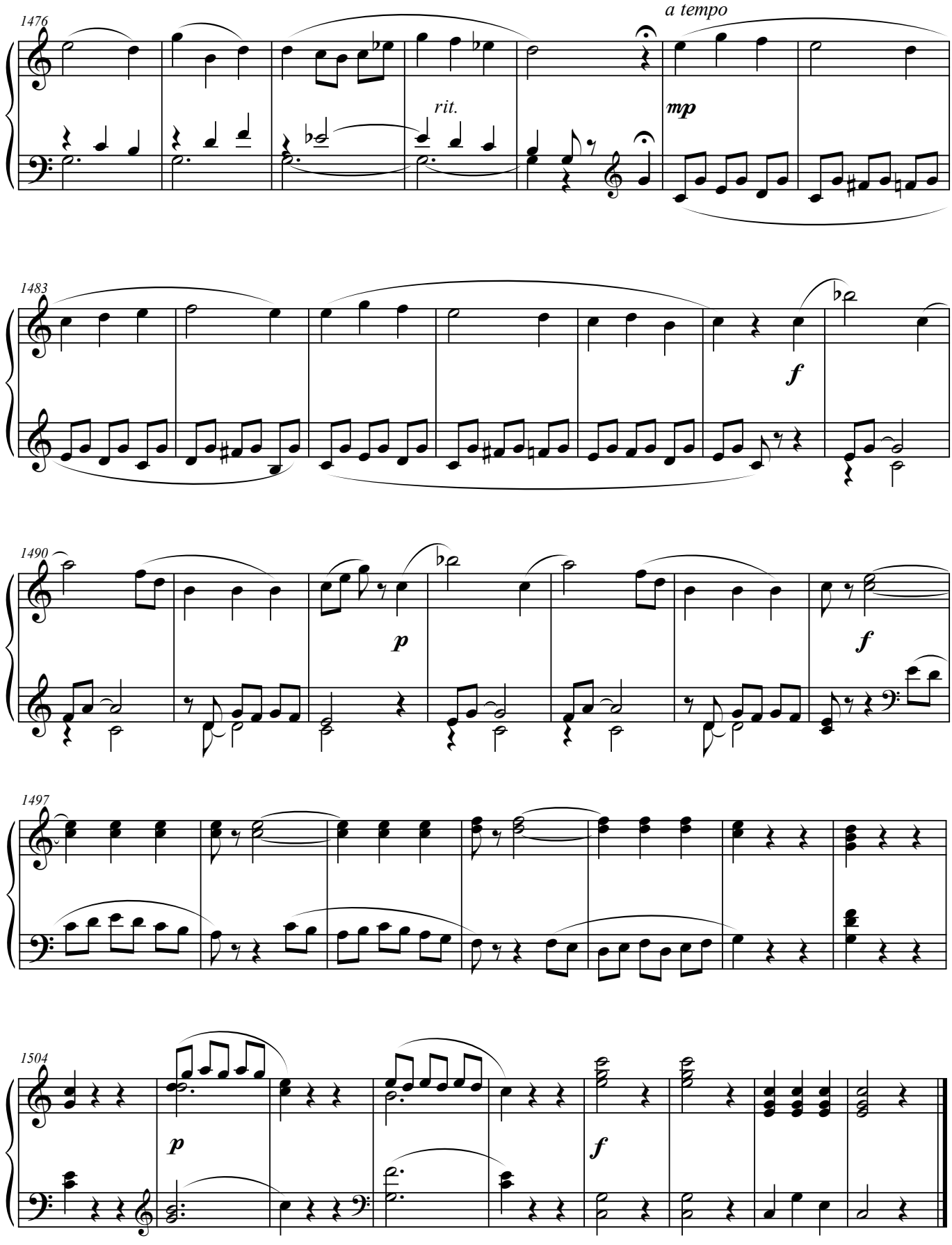
1476
a tempo
rit.
mp
1483
f
1490
p
f
1497
1504
p
f

Vivo

Л. Шульгин

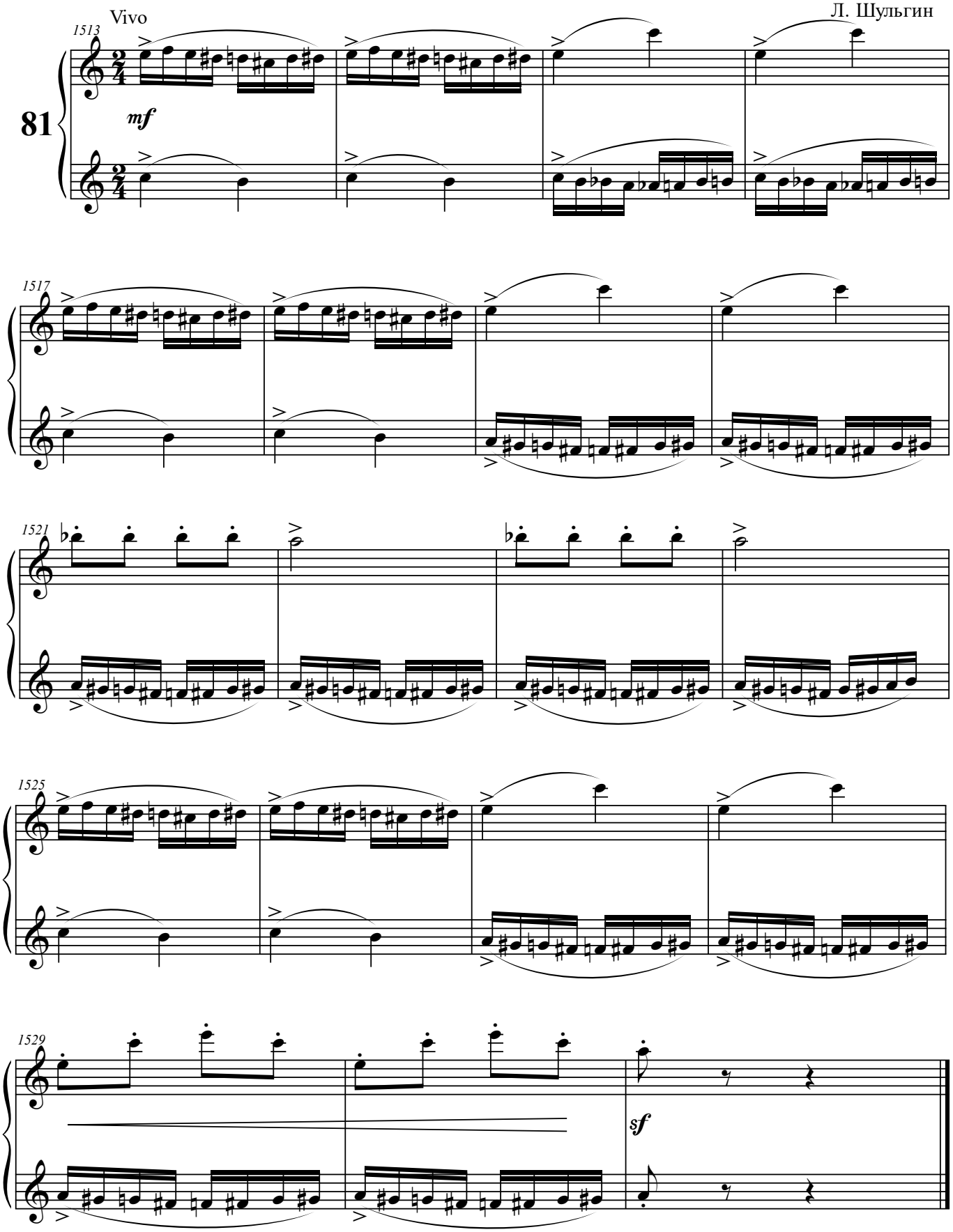

Allegro moderato

Л. Кохлер

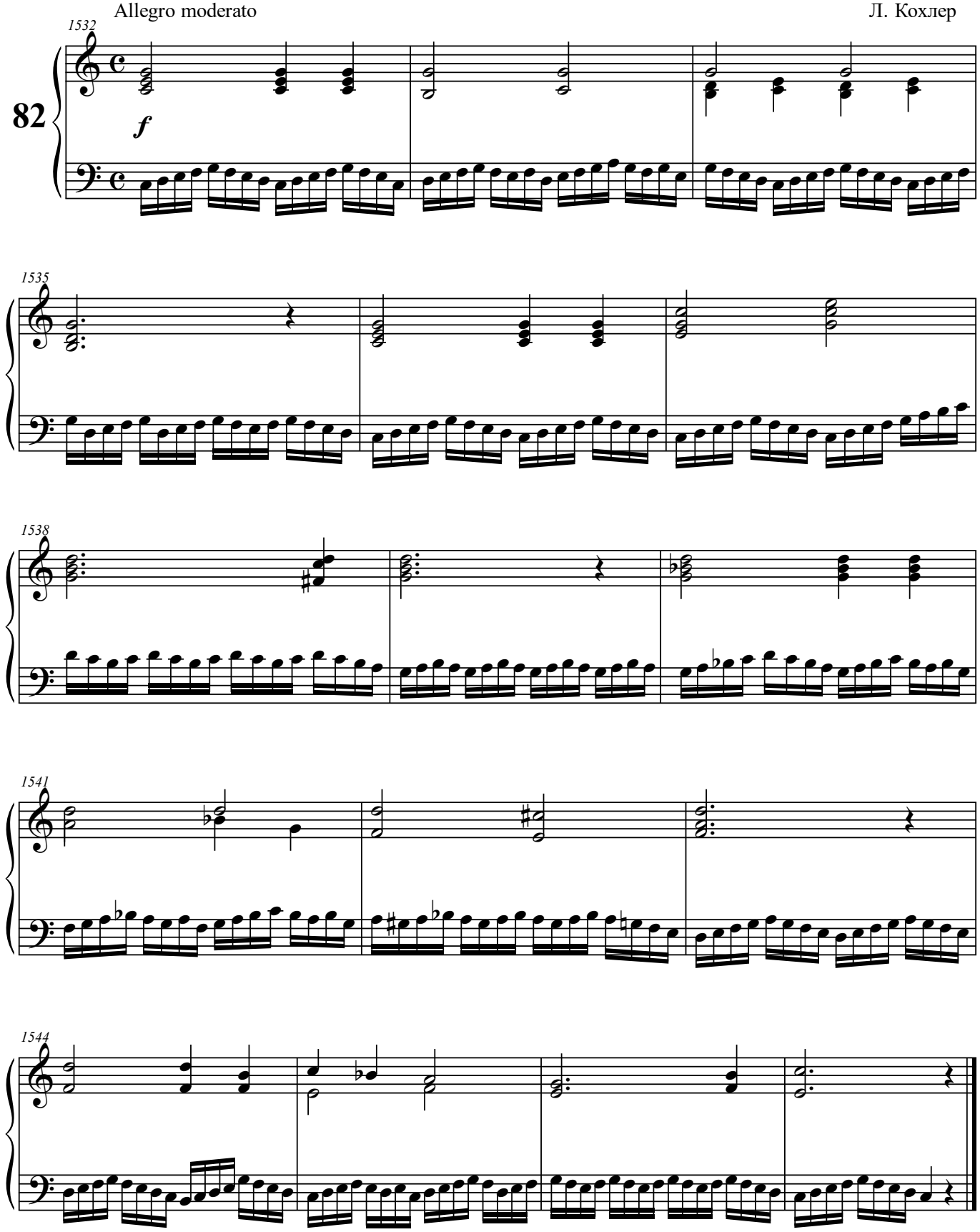

Fanfare

Ж. Дювернуа

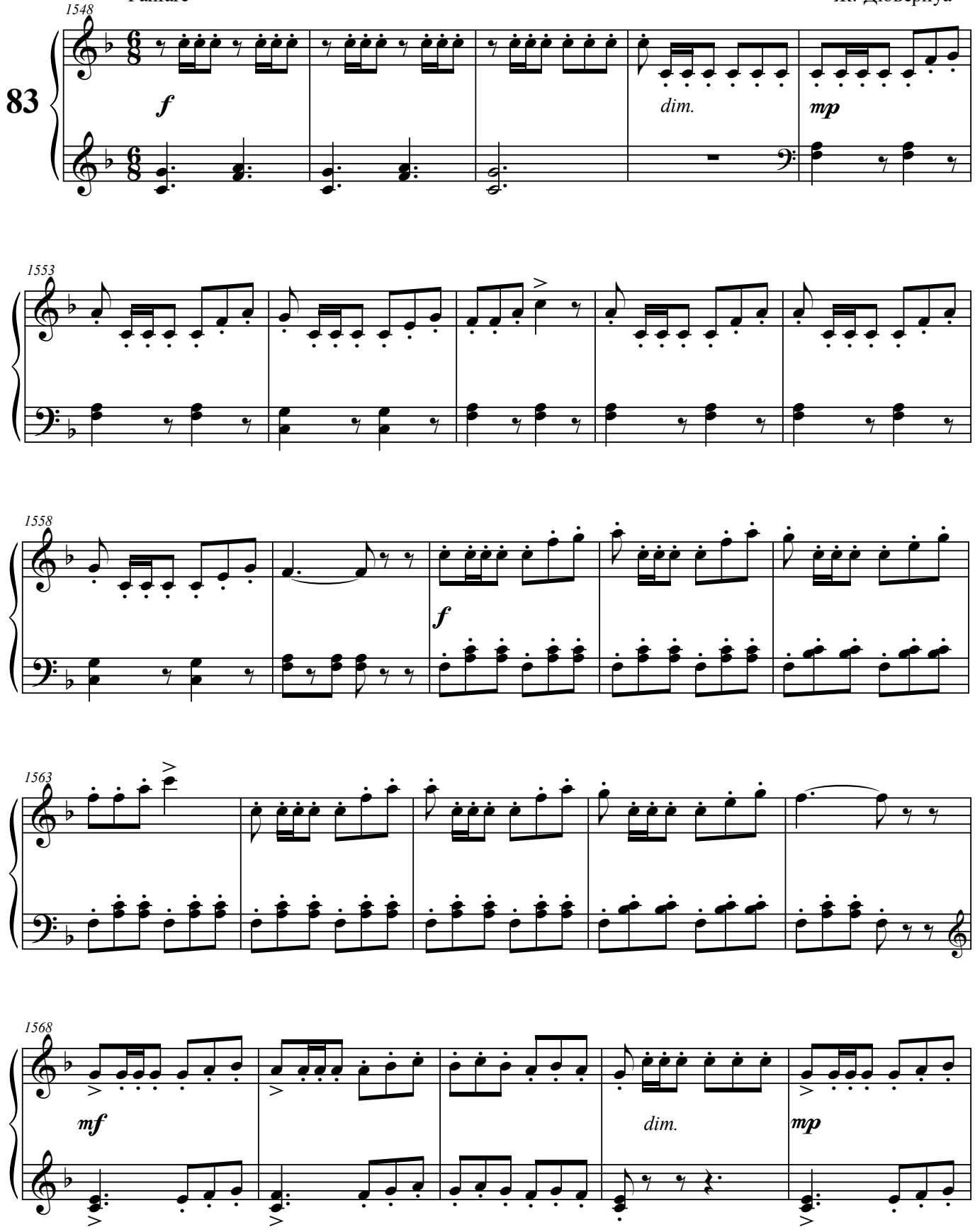

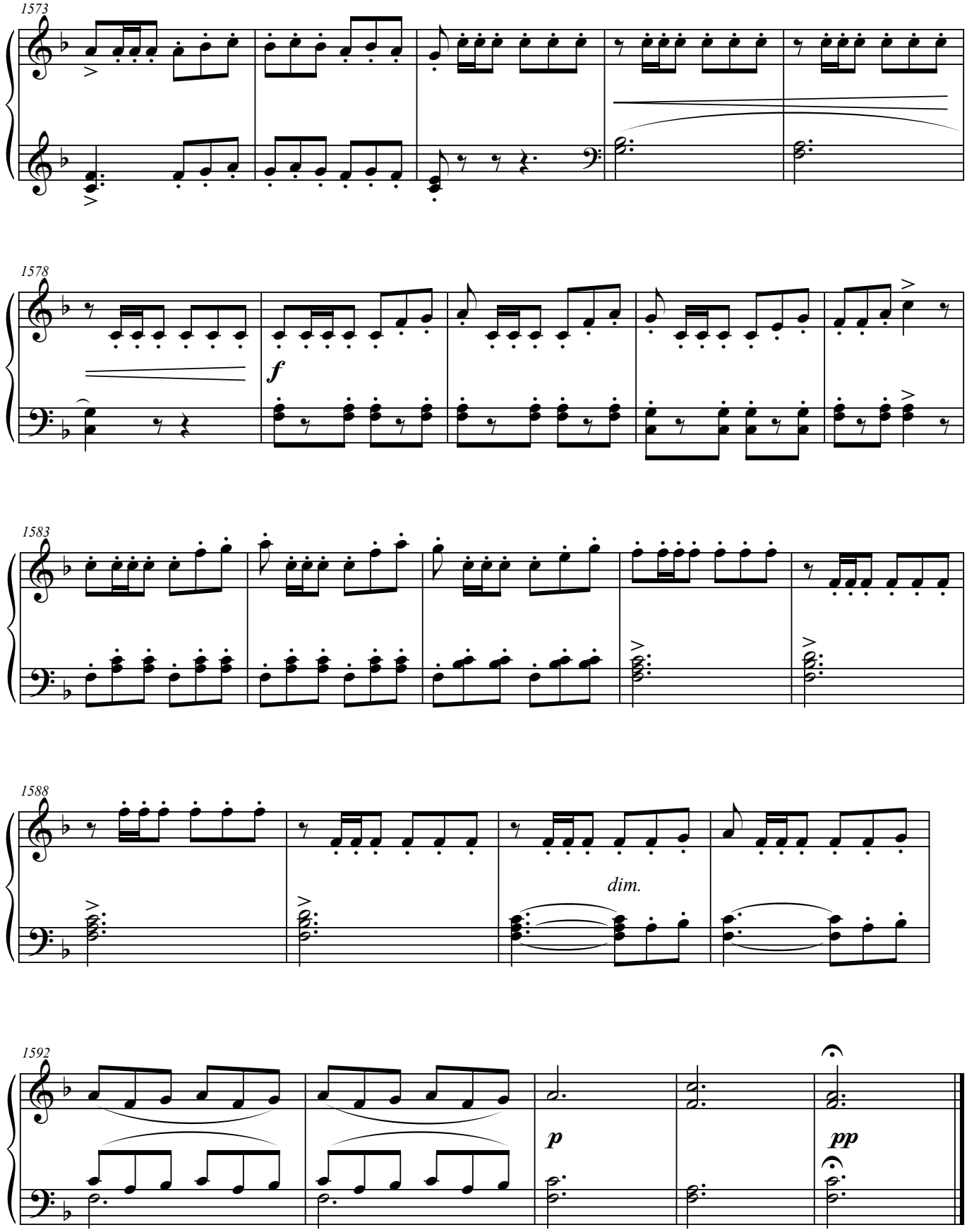
1573
1578
f
1583
1588
dim.
1592
p
pp

Allegretto

Е. Хорнеман

84

1597

mf

1602

1607

1612

p

1617

cresc.

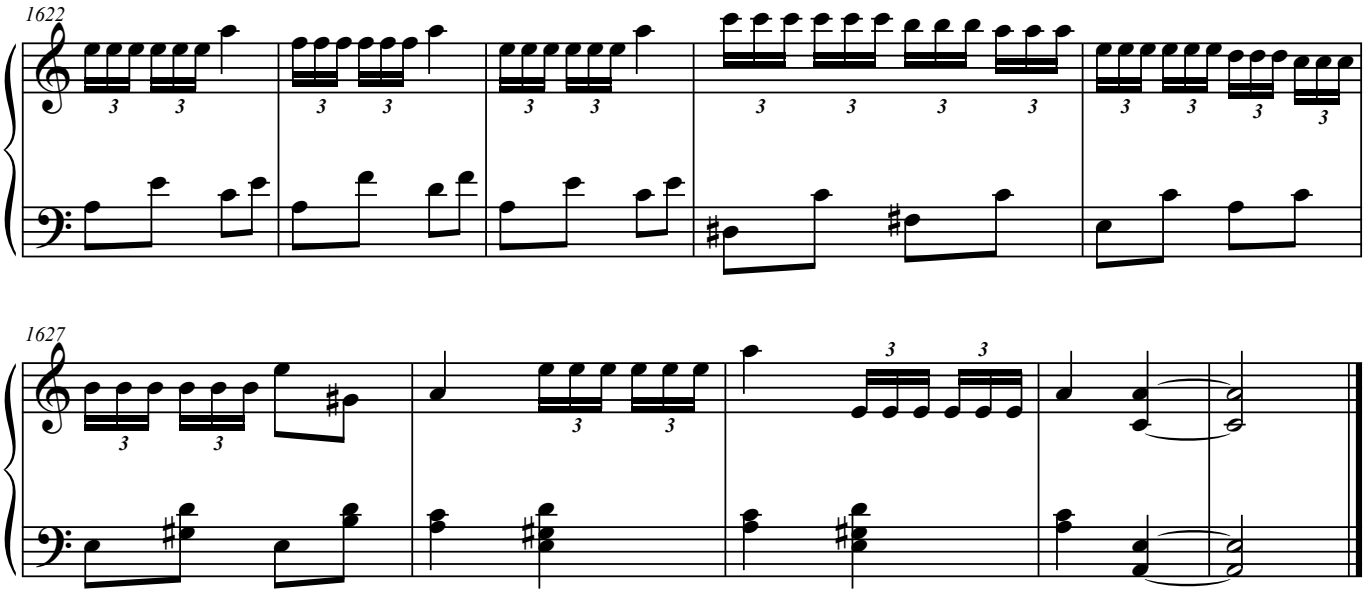
1622
1627

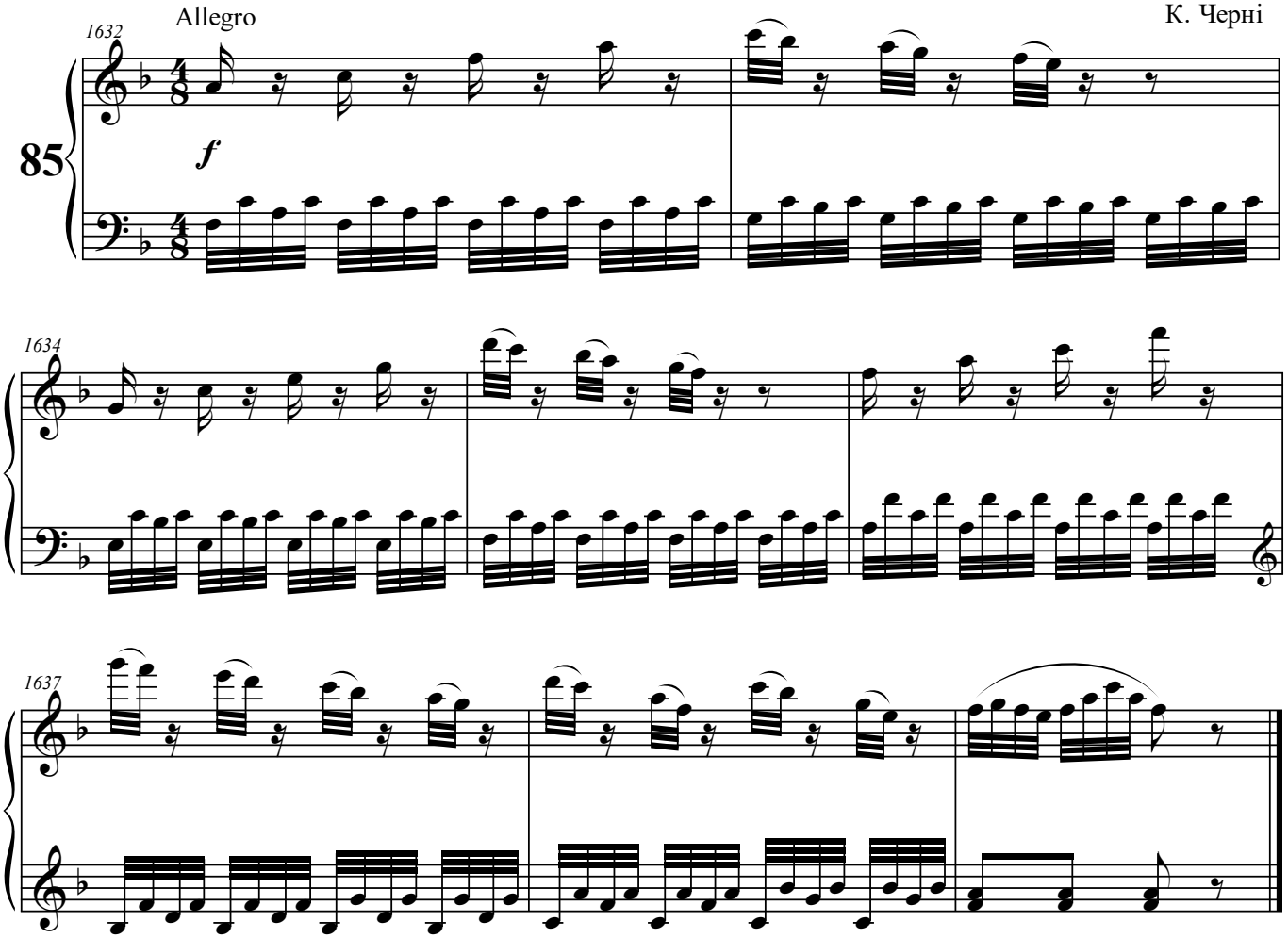
Allegro
К. Черні
1632
85
f
1634
1637

Andantino (la pastorale)

Ф. Бургмюллер

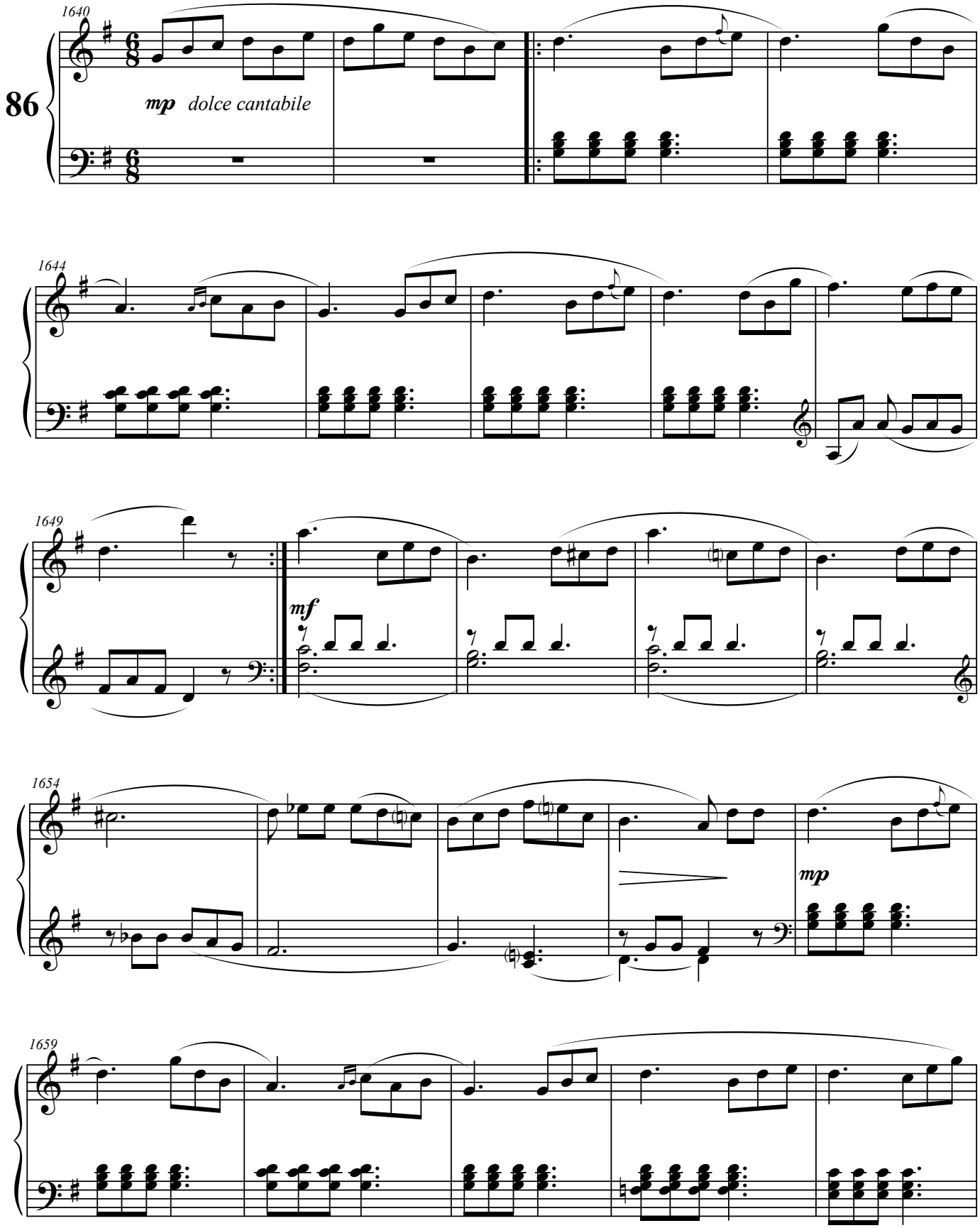

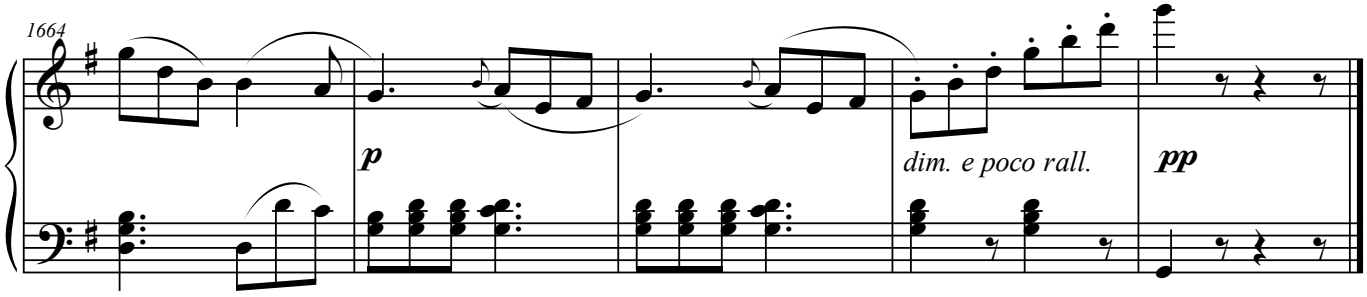

Allegretto

Ж. Дювернуа

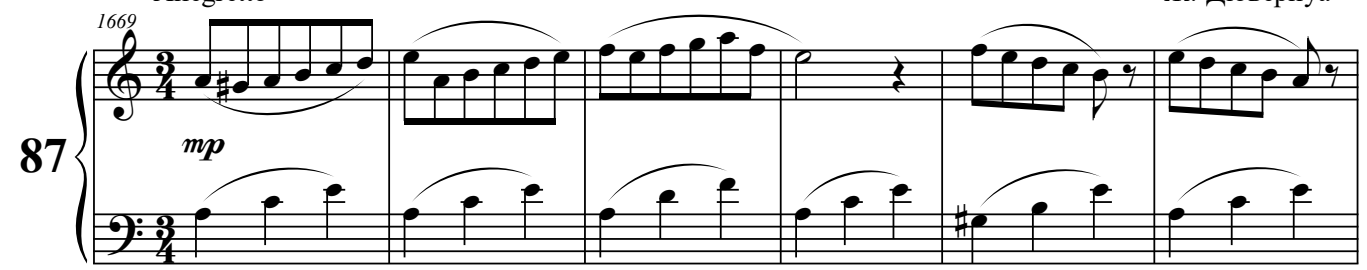

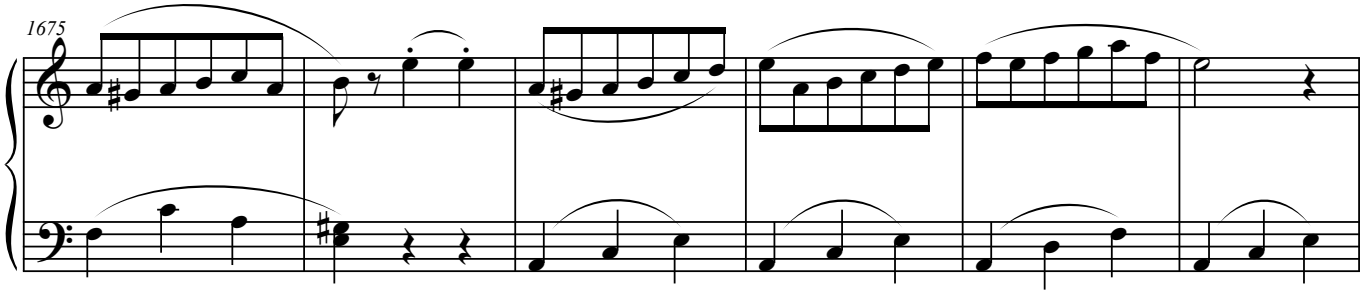

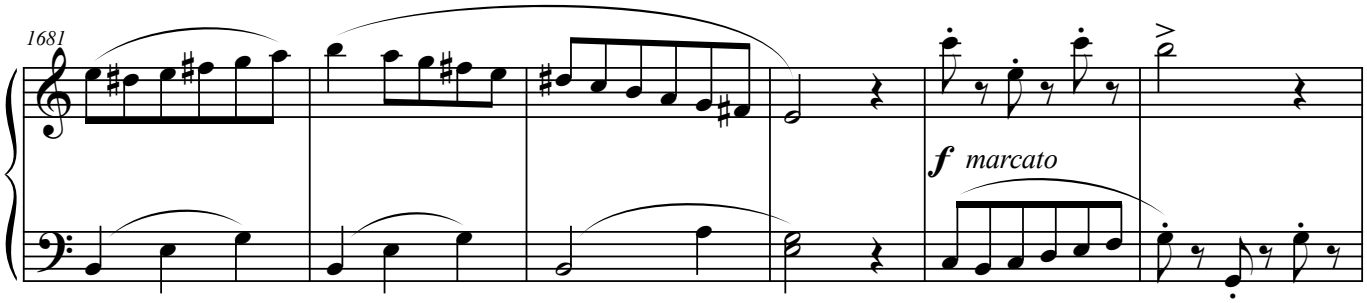

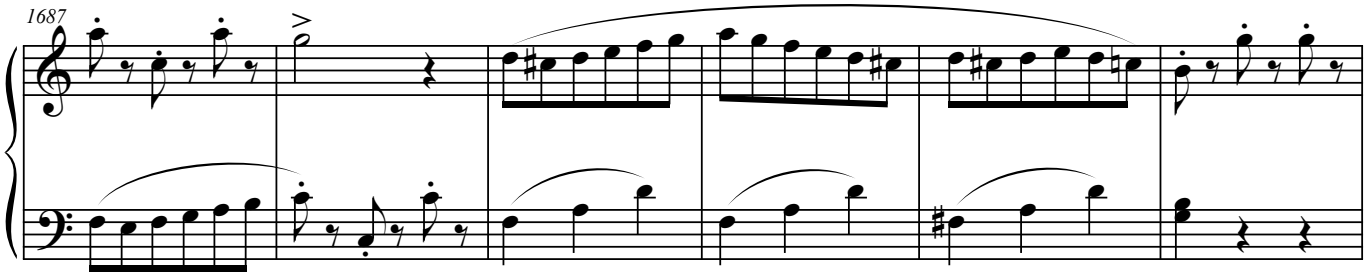

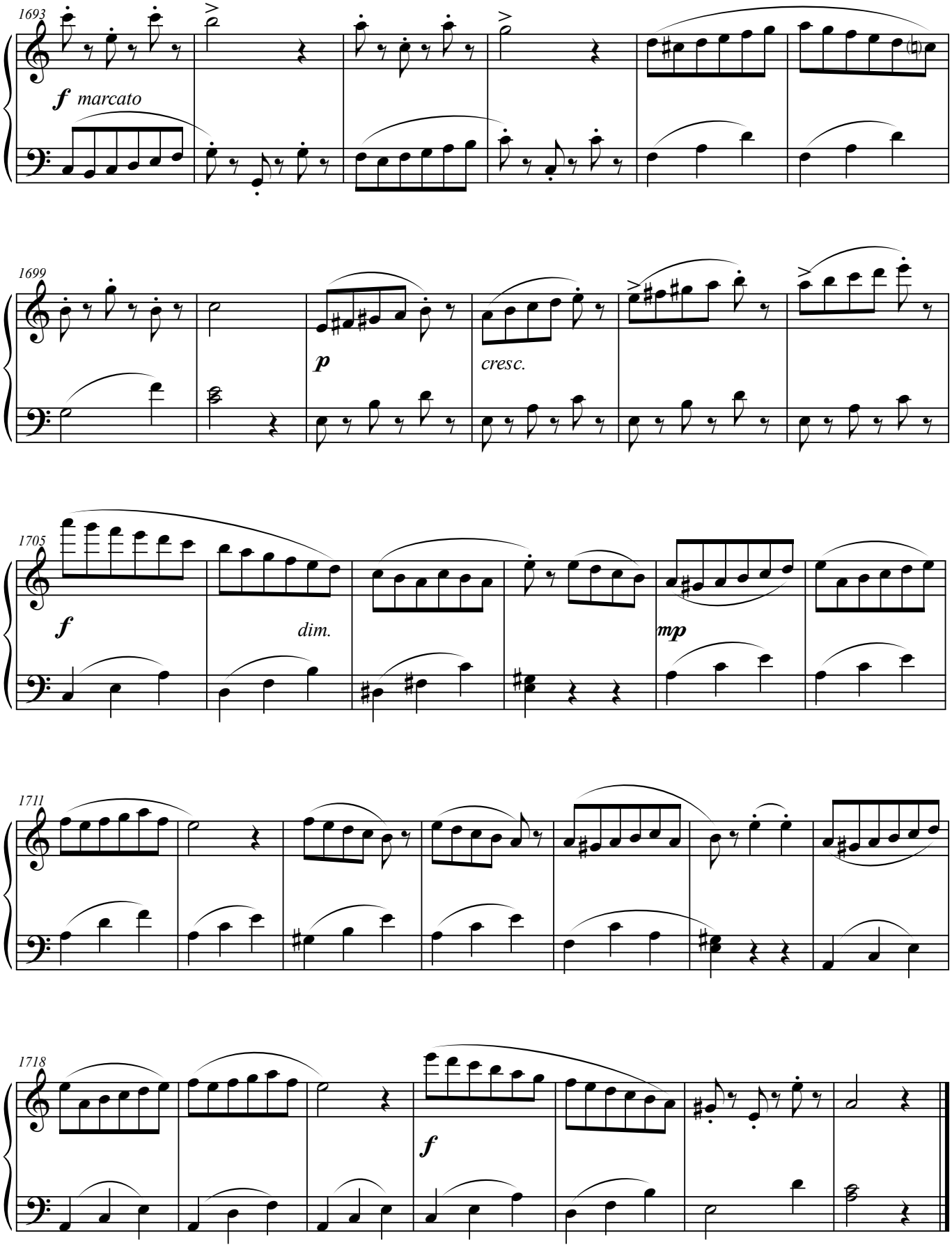
1693
f marcato
1699
p
cresc.
1705
f
dim.
mp
1711
1718
f

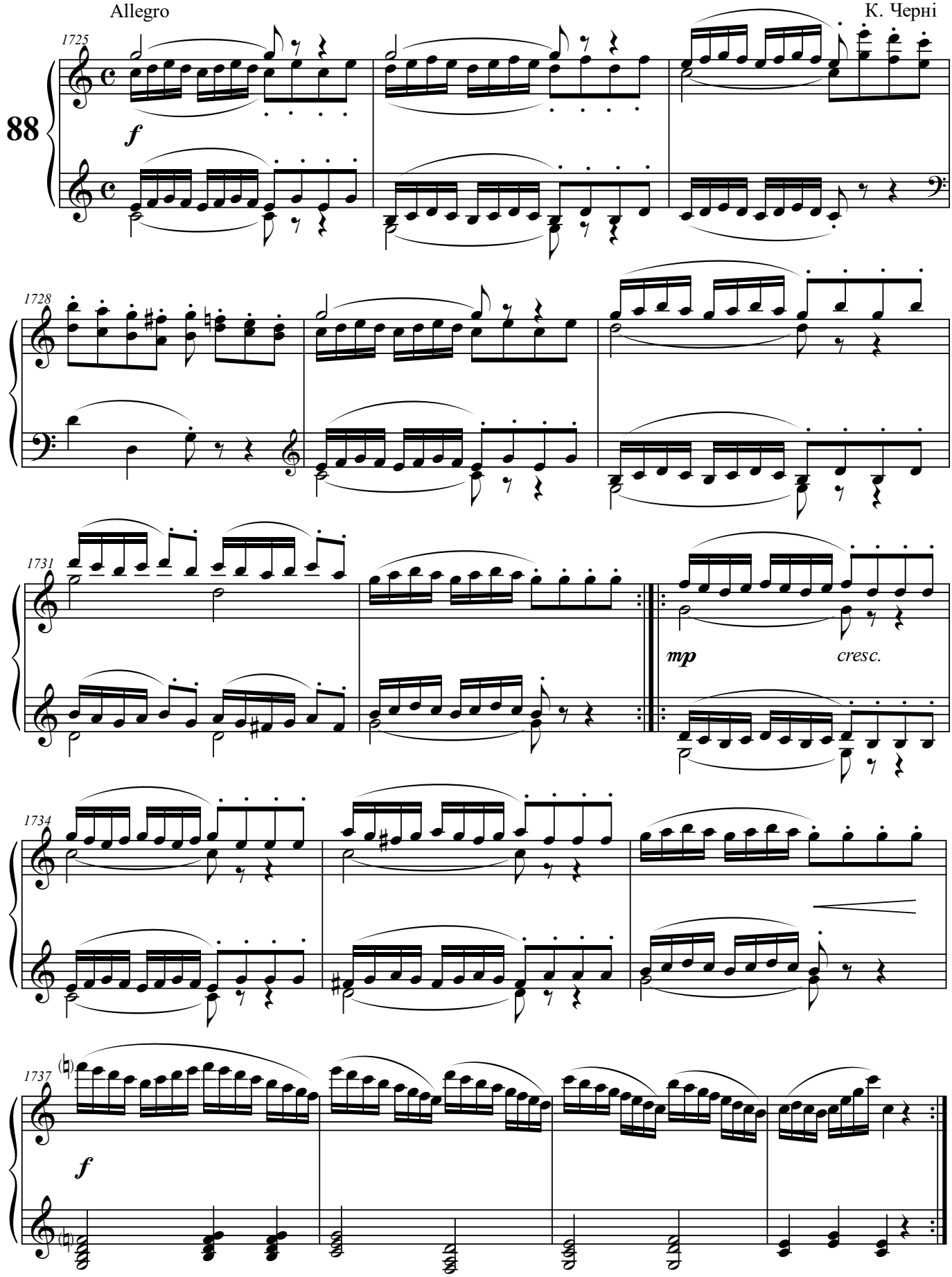
Allegro
К. Черні
88
1725
f
1728
1731
mp
cresc.
1734
1737
f

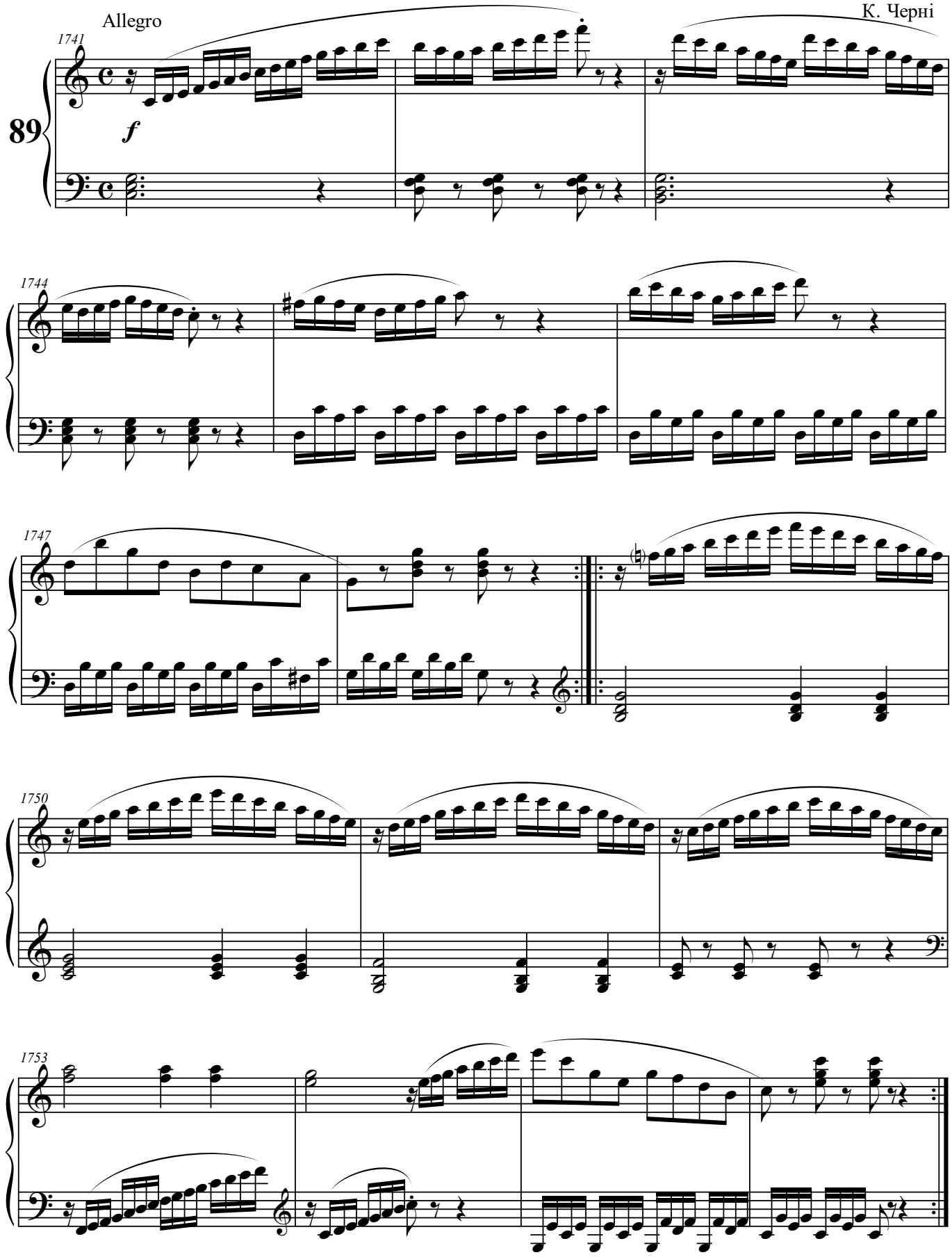
Allegro
К. Черні
89
1741
f
1744
1747
1750
1753

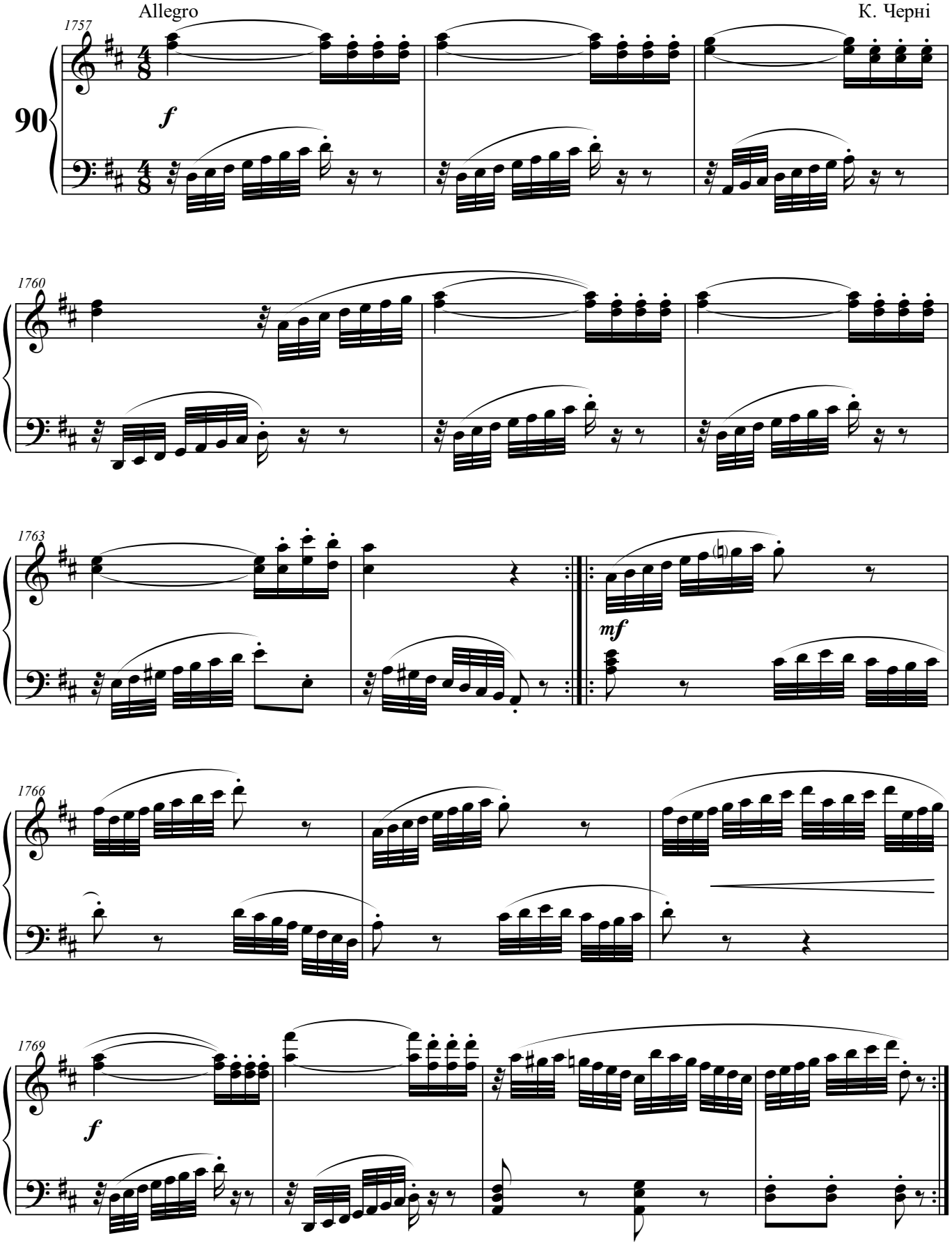
Allegro
К. Черні
90
1757
f
1760
1763
mf
1766
1769
f

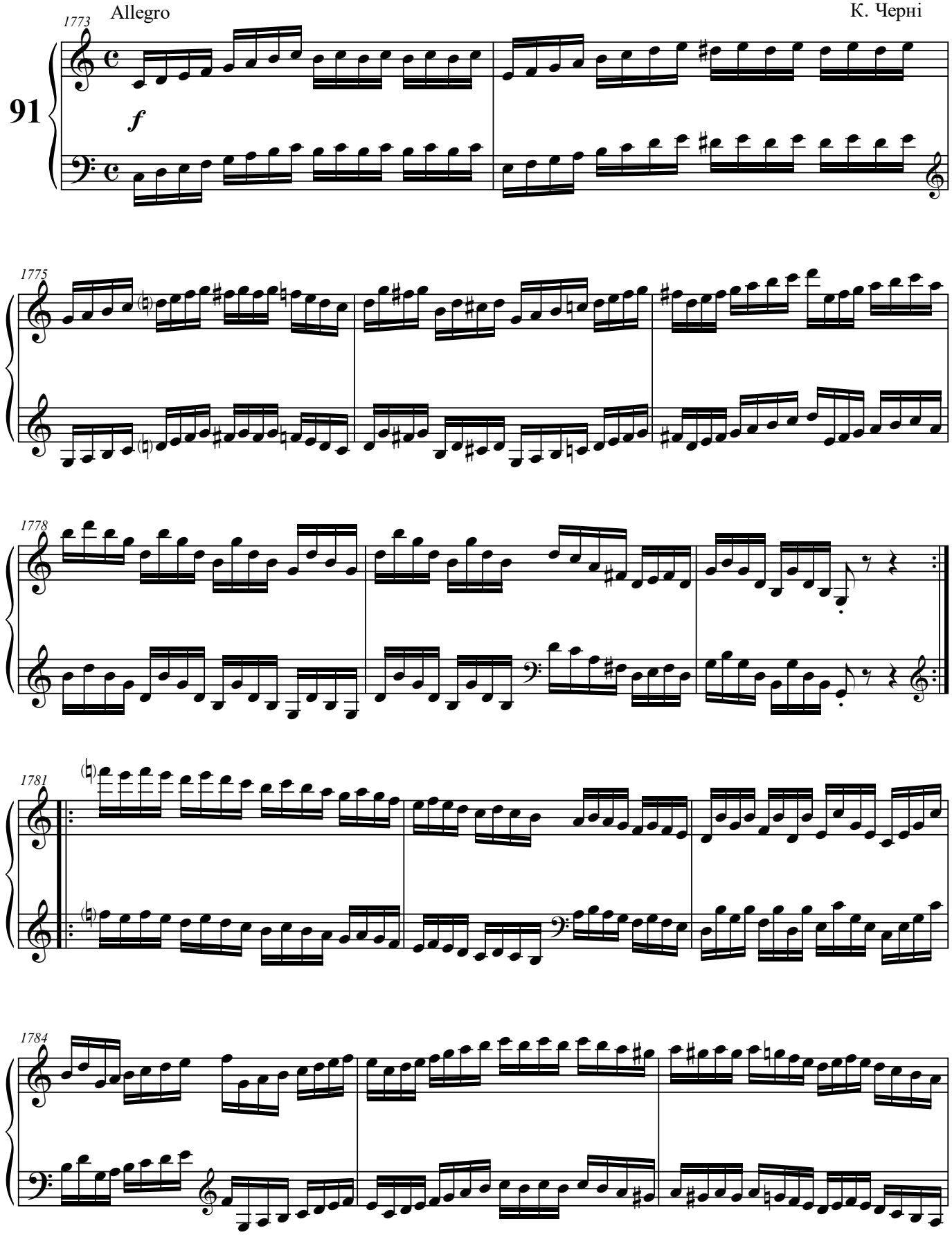
Allegro
К. Черні
91
f

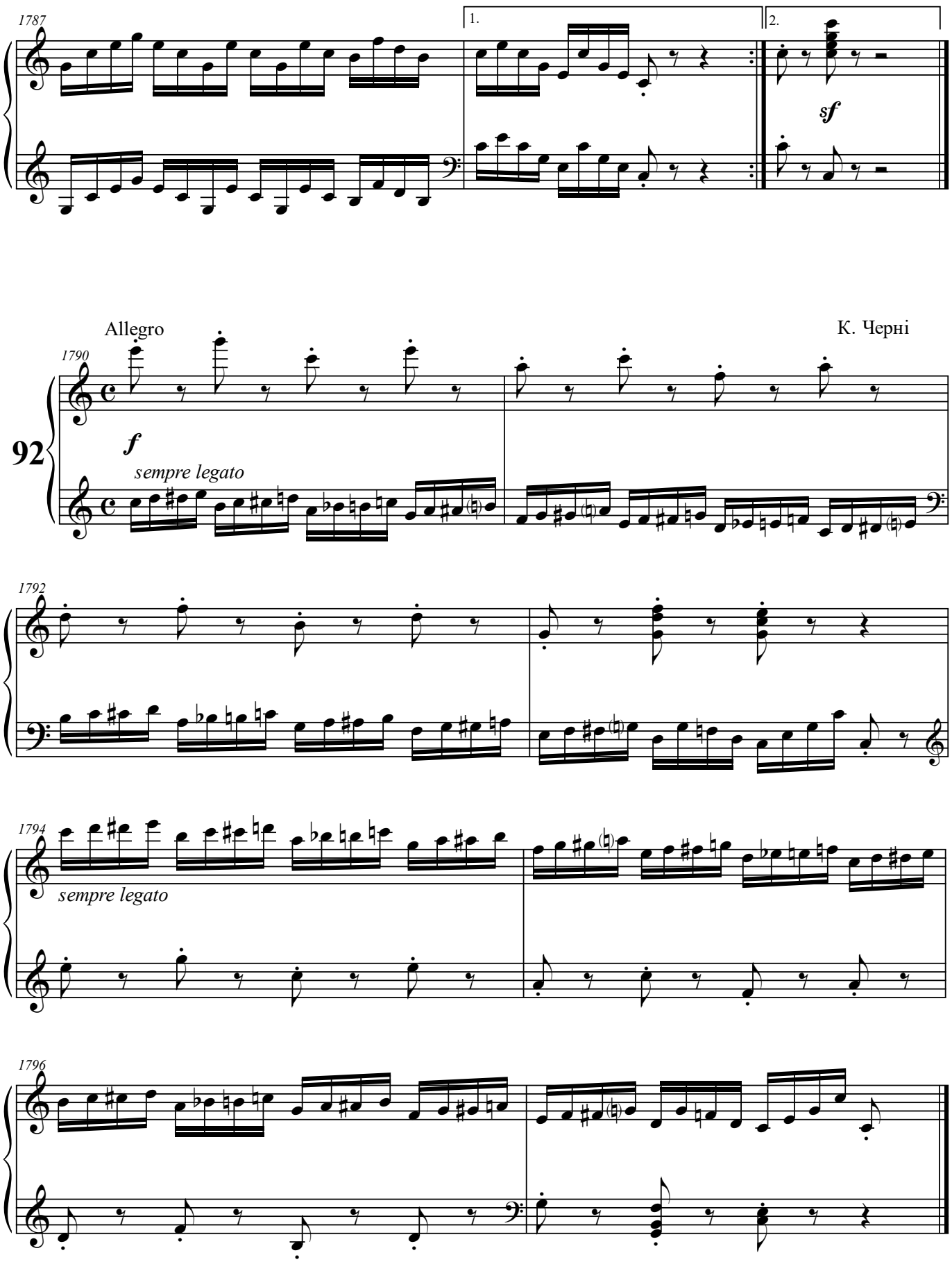
1787
1.
2.
sf
Allegro
К. Черні
1790
92
f
sempre legato
1792
1794
sempre legato
1796

Allegro К. Черні

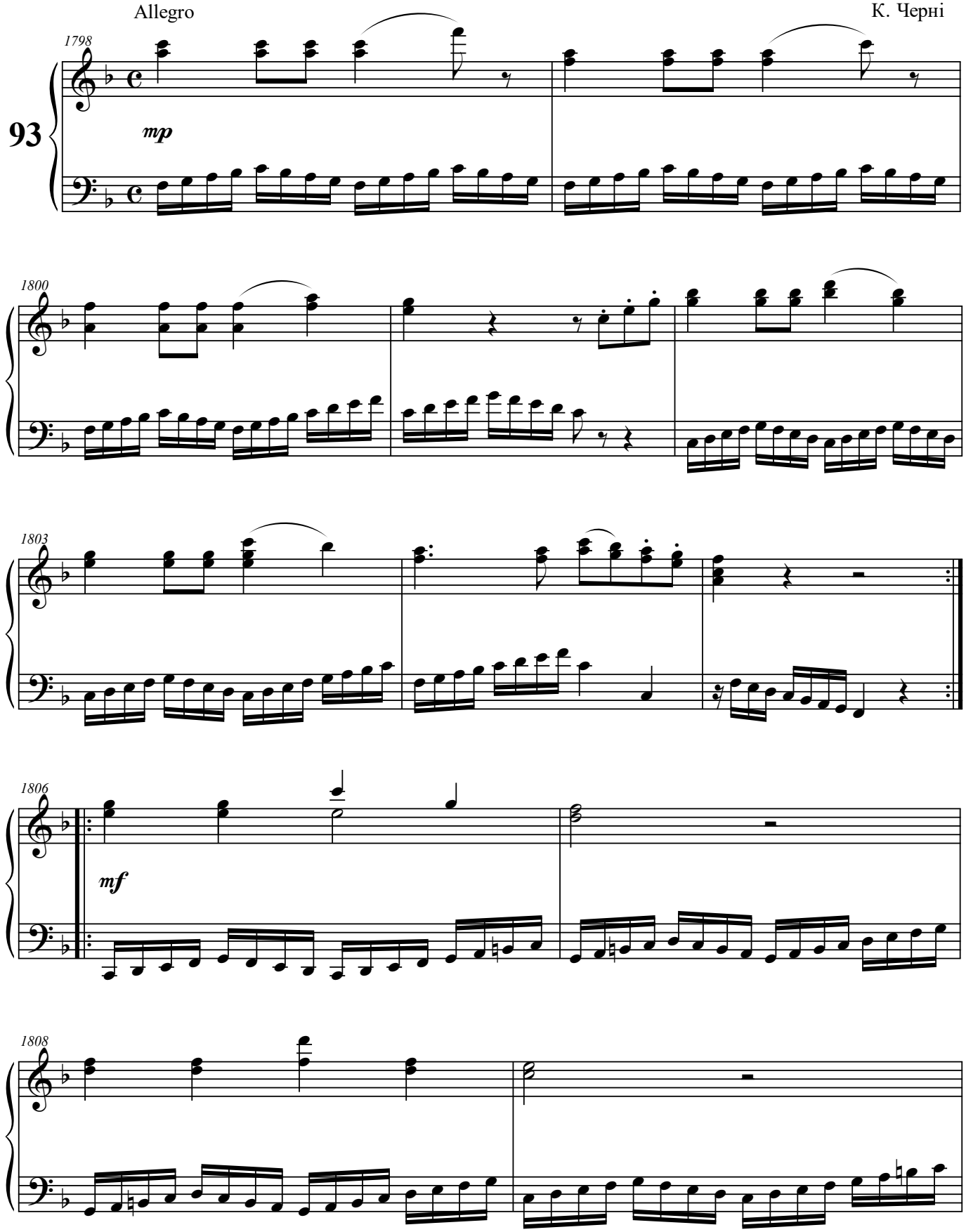

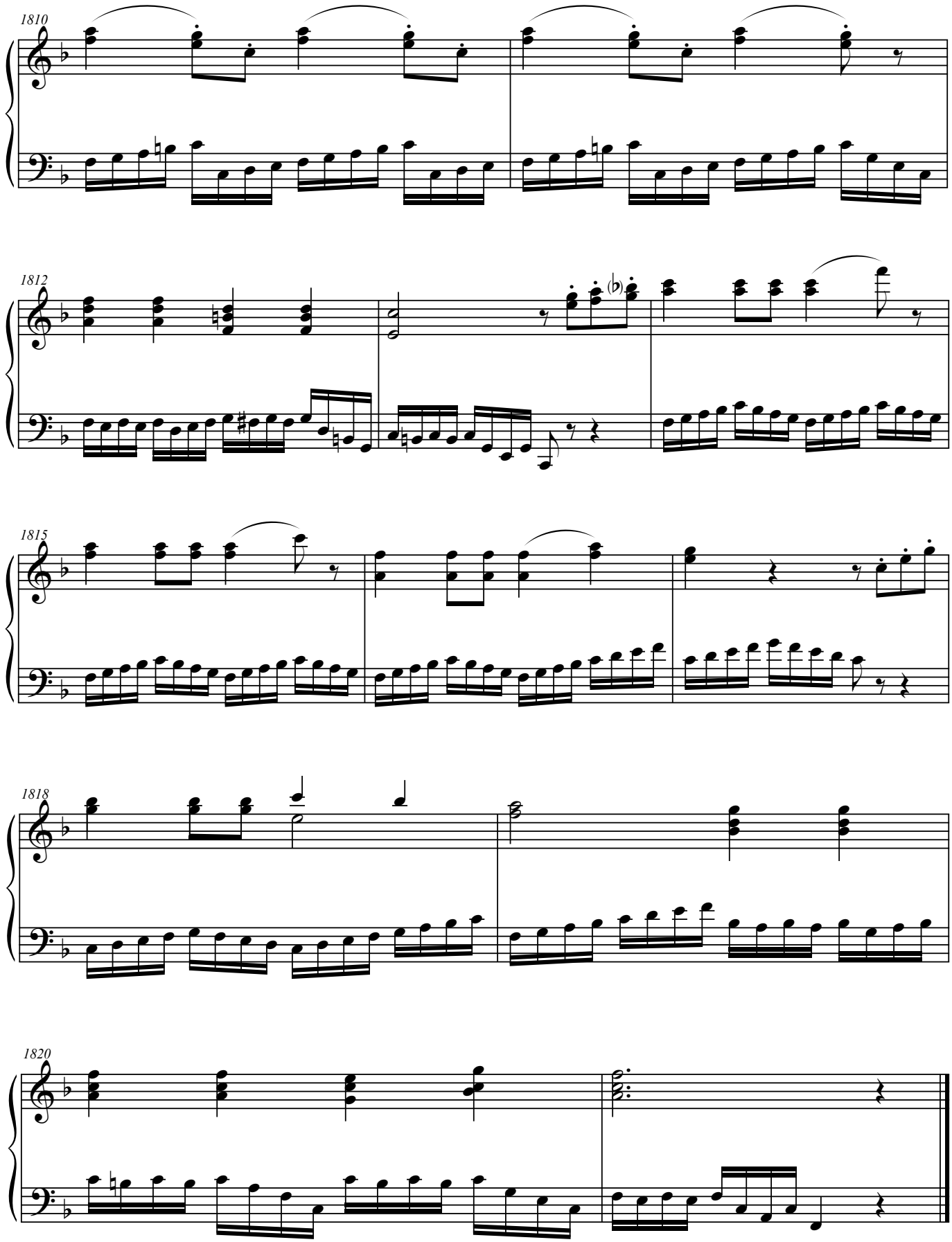
1810
1812
1815
1818
1820